INSTITUCIJA OMBUDSMANA

PRVI GODIŠNJI IZVEŠTAJ NACIONALNOG MEHANIZMA ZA SPREČAVANJE TORTURE

Priština, 2017

INSTITUCIJA OMBUDSMANA

PRVI GODIŠNJI IZVEŠTAJ

NACIONALNOG MEHANIZMA ZA SPREČAVANJE TORTURE

Priština, 2017

Ovaj izveštaj pokriva period Decembar 2016 – Maj 2017

Contents

Uvod 5

Metodologija 7

Nacionalni mehanizam za sprečavanje torture i protiv drugih okrutnih tretmana i kazna nečovečnog i ponižavajućeg postupanja 8

Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka 9

I DEO 9

II DEO 13

III DEO 18

Opcioni Protokol uz Konvenciju Protiv Torture i Drugih Surovih, Neljudskih ili Ponižavajućih Kazni i Postupaka 20

Preambula 20

PRVI DEO 21

DRUGI DEO 22

TREČI DEO 24

ČETVRTI DEO 26

PETI DEO 28

ŠESTI DEO 28

SEDMI DEO 28

Izveštaji NMST-a objavljeni tokom perioda Decembar 2016- Maj 2017 31

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA 32

u vezi sa posetom u u Korektivnom Centru za žene i maloletnike u Lipljanu 32

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA 41

u vezi sa posetom u Pritvornon Centru u Ljipljanu 41

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA 49

u vezi sa posetom u Korektivnom Centru u Dubravi 49

IZVEŠTAJ 64

u vezi sa posetom u Centru za Zadržavanje Stranaca u Vranidol 64

IZVEŠTAJ 70

u vezi sa posetom u Centru za azilante 70

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA 75

u vezi sa posetom u Regionalni centar za zadržavanje u Prištini 75

IZVEŠTAJ 79

u vezi sa posetom u graničnim prelazima 79

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA 82

u vezi sa posetom Specijalnoj instituciji u Štimlje 82
IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA 89
u vezi sa posetom Centru za Integraciju i Rehabilitaciju Hroničnih Psihijatrisjkih Bolesnika u Štimlju 89

Uvod

Nacionalni mehanizam za sprečavanje torture (NMST) u skladu sa zakonom o Ombudsmanu, po prvi put predstavlja godišnji izveštaj.

Republika Kosova nije potpisnica Konvencije Ujedinjenih Nacija protiv torture i drugih surovih, neljudskih i ponižavajućih postupaka, zato što još uvek nije članica Ujedinjenih nacija.

Član 22. Ustava Republike Kosovo utvrđuje da su ljudska prava i slobode utvrđena međunarodnim sporazumima i instrumentima garantovana i ovim Ustavom. Ovi međunarodni sporazumi i instrumenti direktno se primenjuju na teritoriji Republike Kosovo i imaju premoć, u slučaju sukoba, nad svim zakonskim odredbama i ostalim aktima javnih institucija. Jedna od predviđenih konvencija ovim članom je Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovečnih i ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja.

Skupština Republike Kosovo, dana 26. juna 2015. godine usvojila je Zakon br. 05/L-019 o Ombusmanu.

Zakon predviđa da se, u okviru Institucije Ombudsmana osniva poseban mehanizam koji će obavljati sve funkcije nacionalnog mehanizma za prevenciju torture. Osoblje ovog mehanizma, pored pravnika treba da obuhvati stručnjake iz raznih oblasti, naročito lekare, psihologe i socijalne radnike sa iskustvom u ovoj oblasti. U vršenju funkcije kao NMST, Ombudsman i njegovi predstavnici imaju pravo na pristup informacijama o zdravstvenom stanju lica lišenih slobode, uključujući i pristup njihovim medicinskim dosijeima, uz njihovu saglasnost, kao i ličnim podacima ovih lica.

Član 17. Zakona o Ombudsmanu predviđa da Ombudsman deluje kao nacionalni mehanizam za sprečavanje torture i drugih okrutnih, nečovečnih i ponižavajućih postupanja. Dana 16. januara 2016 godine, Ombudsman je potpisao odluku o osnivanju Nacionalnog mehanizma za sprečavanje torture.

Zakon definiše obaveze ovog mehanizma, a to su: da redovno i bez prethodne najave obilazi sva mesta gde borave lica lišena slobode, uključujući policijsko zadržavanje, pritvor, boravak u zdravstvenim institucijama, carinsko zadržavanje, zabranu emigracije i svako drugo mesto kada se sumnja da postoje kršenja ljudskih prava i sloboda;

Tokom ove godine, NMST je radio u pravcu kompletiranja ekipe neophodnim osobljem. U vreme kada govorimo NMST se sastoji od Rukovodioca (pravnik), jednog pravnika, jednog psihologa i jednog lekara. Očekuje se da će se u budućnosti, ekipa kompletirati sa još jednim pravnikom i jednim socijalnim radnikom.

O situaciji lica lišena slobode, Ombudsman je i ranije objavio izveštaj, na osnovu sporazuma od 10 maja 2011. godine sa Odborom za zaštitu ljudskih prava i sloboda (OZLJPS) i sa Kosovskim centrom za rehabilitaciju preživelih od torture (KCRPT). Ova Radna grupa (IO, OZLJPS i KCRPT) nakon poseta Korektivnom centru u Dubravi, Korektivnom centru u Lipljanu i Pritvornom centru u Lipljanu 2013. godine i 2014. godine objavila je izveštaj sa preporukama za odgovarajuće vlasti. Radna grupa, je lobirala kod vlasti o ulozi i značaju

NMST, o obavezi države da osniva ovaj mehanizam; održala je brojne treninge i radionice, obavila je posete zatvorenim institucijama, kao i u inostranstvu, sa ciljem dobijanja najboljih iskustava.

Uprkos činjenici da je ovaj mehanizam formiran kao posebna struktura u sastavu Institucije Ombudsmana, saradnja sa civilnim društvom, sigurno neće nedostajati i ubuduće.

NMST je za vrlo kratko vreme uspeo da zauzme veoma važno mesto u našem društvu, a ovlašćenja i mandat su postali dobro poznati i vlastima, bilo kroz sastanke ili obuke koje su održane sa njima.

NMST funkcioniše rukovodeći se principima međunarodnih instrumenata, kao su: Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njeni protokoli; Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovečnih i ponižavajućih postupanja ili kažnjavanja, Opcioni protokol Konvencije protiv torture i drugih nehumanih i ponižavajućih kazni (OPCAT); Evropska konvencija o sprečavanju mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.

Takođe, domaće zakonodavstvo koje reguliše funkcionisanje NMST, je: Ustav Republike Kosovo, Zakon o Ombudsmanu, Krivični zakonik Republike Kosovo, Zakonik o krivičnom postupku Republike Kosovo, Zakon o policiji kao i Administrativna uputstva koja se odnose na ovu oblast.

Gore navedeni instrumenti zajedno sa ostalim preporukama Saveta Evrope, takođe predstavljaju osnovu za rad NMST.

Tokom 2016. godine, NMST je postigao da poseti mesta gde se drže lica lišena slobode i 11 ovih poseta su okončane izveštajima sa preporukama.

U budućnosti, očekuje nas puno posla kako bi se omogućilo NMST da se poboljša kontinuirano, da razvije i ostvaruje cilj Fakultativnog protokola Konvencije protiv torture, sa jedinim ciljem: sprečavanje mučenja i neljudskog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja.

Zahvaljujemo se institucijama na pruženu saradnju tokom monitorisanja i pružanja svih potrebnih informacija, i pozivam ih da ozbiljno razmotre preporuke NMST, obzirom da samo na taj način uz angažovanje i saradnju svih, možemo da postignemo željene standarde i da se nadamo jednoj zemlji bez torture.

Ombudsman	Rukovodilac NMST
Hilmi Jashari	Shqipe Ibraj Mala

Metodologija

NMST tokom posete mestima gde su lica lišena slobode, prati određene korake u postupanju. Prvenstveno, na osnovu institucije koja se posećuje poseta može da traje jedan dan ili više, odnosno - tri dana.

Prvi korak

Članovi NMST, sastaju se u cilju koordinacije i podele rada, i određuje se rukovodilac grupe. Poseta mestima lišavanja slobode je uvek nenajavljena i prvo se traži sastanak sa rukovodiocem te institucije ili zamenikom istog, obaveštavajući ga o svrhi posete, mandatu i ovlašćenju NMST, slobodu izbora lica sa kojima će razgovarati, bilo lica iz redova zatvorenika ili iz redova osoblja, inspekciju svih prostora Centra, kamera, kao i registara i protokola koje imaju

Drugi korak

Za realizaciju posete većeg prostora/više objekata, članovi NMST mogu se podeliti u grupama. Poseta se realizuje u cilju inspekcije materijalnih uslova u prostorima gde su smeštena lica lišena slobode, toaleta, radnih okruženja, okruženja rekreacije, škole, šetališta, prostora kontrole i medicinskih pregleda, prostoru sastanka sa braniocem, sa porodicom ili drugim službenim licima, posebnu prostoriju za sastanke, itd. NMST posebno će analizirati da li svako lice lišeno slobode ima krevet i posteljinu, njihov kapacitet, nivo higijene, osvetljenje, grejanje, ventilaciju, itd

Treći korak

Tokom posete i inspekcije materijalnih uslova, NMST istovremeno razgovara sa licima lišenim slobode, birajući iste slobodno. Razgovor se obavlja bez prisustva zvaničnika i poverljivo. Može se desiti da se u razgovoru uključe više lica, koji su trenutno u sobi, ali na njihov zahtev isti razgovori se mogu voditi odvojeno. Razgovor se vodi u skladu sa obrascima koji su predviđeni za instituciju koja se posećuje.

Četvrti korak

Razgovor koji se vodi sa zaposlenima institucije koja se posećuje osniva se na obrascima, koji predviđaju i redosled pitanja za zaposlene. Obrasci su specifični za instituciju koja se posećuje.

Peti korak

NMST poseban značaj daje uviđaju u registrima i protokolima lica lišenih slobode, na osnovu upitnika za instituciju koja se posećuje.

Šesti korak

Po završetku inspekcije, ekipa NMST sastaje se kako bi razgovarala o nalazima i kako bi odlučila o sažetku nalaza i pitanja hitne prirode, koje treba predstaviti pred rukovodiocima.

Sedmi korak

Poseta se završava konačnim razgovorom sa rukovodiocem te institucije, sa kojim su se sastali na početku posete, predstavljajući pred njime početne nalaze i informišući ga da će ga obavestiti detaljno o nalazima, putem izveštaja sa preporukama, koji će se dostaviti Instituciji i ministarstvu.

NMST za vreme inspekcije, ukoliko naiđemo na vanredne situacije, ili kako bi delili informacije, ekipa se u svako vreme može sastati i diskutovati.

Nacionalni mehanizam za sprečavanje torture i protiv drugih okrutnih tretmana i kazna nečovečnog i ponižavajućeg postupanja

1. Narodni Advokat deluje kao nacionalni mehanizam za sprečavanje torture i drugih okrutnih,

nečovečnih i ponižavajućih postupanja (u daljem tekstu MKS).

2. U okviru odgovornosti kao NPM, Narodni advokat je obavezan da:

2.1.redovno i bez prethodne najave obilazi sva mesta gde borave lica lišena slobode, uključujući policijsko zadržavanje, pritvor, boravak u zdravstvenim institucijama, carinsko zadržavanje, prihvatilište za strance i svako drugo mesto kada se sumnja da postoje kršenja ljudskih prava i sloboda;

2.2. u okviru Institucije Narodnog Advokata da formira jedan poseban mehanizam koji će vršiti sve funkcije Nacionalnog preventivnog mehanizma. Osoblje ovog mehanizma osim pravnika treba da obuhvati stručnjake iz raznih oblasti, posebno lekare Psihologe i socijalne radnike sa iskustvom u ovoj oblasti.

3. Eksperti i specijalizovana lica angažovani od strane Narodnog Advokata za potrebe Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM), treba da imaju ista prava i obaveze kao ostalo osoblje Narodnog Advokata, uključujući pravo da posete mesta gde se drže lica lišena slobode, da fotografišu i urade radio i audio vizuelne zapise, uživaju pravo zaštite od spoljnog mešanja u njihov rad, kao i pravo da ne daju podatke, informacije ili objašnjenja o njihovim nalazima, tokom vršenja njihovog zadatka u ovoj oblasti.

4. Tokom obavljanja funkcije NPM, Narodni Advokat i njegovi predstavnici imaju pravo pristupa u informacije o zdravstvenom stanju lica lišenih slobode, uključujući i pristup u njihova lekarska dosijea, uz njihov pristanak, kao i u lične podatke ovih lica.

5. Narodni Advokat može davati preporuke o usklađenosti zakona i drugih podzakonskih i dministrativni akata, smernice i prakse primenjene na Kosovu, Ustavom Republike Kosovo i međunarodnim standardima u oblasti sprečavanja torture, kao i drugih oblika svirepog, nehumanog i ponižavajućeg tretmana i kažnjavanja.

6. Narodni Advokat treba da sarađuje sa međunarodnim i domaćim mehanizmima u oblasti sprečavanja torture, kao i drugih oblika svirepog, nehumanog i ponižavajućeg tretmana i kažnjavanja.

7. Narodni Advokat može davati sugestije i preporuke za lica i odgovarajuće institucije gde se drže lica lišena slobode, bez obzira na vrstu ili objekat i okolnosti njihovog držanja, za poboljšanje tretmana i njihovih uslova.

Konvencija protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka

Odobrena i predložena za potpis, ratifikaciju i pristupanje Rezolucijom Generalne skupštine 39/46 od 10. decembra 1984

Stupila na snagu: 26. juni 1987, u skladu sa članom 27 (1)

Države članice ove konvencije,

Smatrajući da je, u skladu s načelima Povelje Ujedinjenih naroda, priznavanje jednakih i neotuđivih prava svih članova ljudske obitelje temelj slobode, pravde i mira u svijetu,

Smatrajući da ta prava proizilaze iz dostojanstva neodvojivog od ljudske osobe,

Smatrajući da su države članice dužne, na temelju Povelje, osobito člana 55, poticati opće i stvarno poštivanje prava čovjeka i osnovnih sloboda,

Vodeći računa o članu 5. Opće deklaracije o pravima čovjeka te o članu 7. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, prema kojima niko ne može biti podvrgnut torturi, niti surovim, neljudskim ili ponižavajućim kaznama i postupcima,

Vodeći računa, također, o Deklaraciji o zaštiti svih lica od torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, koju je donijela Generalna skupština 9. Decembra 1975,

U želji da povećaju uspješnost borbe protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka u cijelom svijetu,

Saglasile su se u ovome:

I DEO
Član 1

1. U ovoj konvenciji izraz "tortura" označava svaki akt kojim se jednoj osobi namjerno nanosi bol ili teška tjelesna ili duševna patnja da bi se od te osobe ili neke treće osobe dobile obavijesti ili priznanja, ili da bi se ta osoba kaznila za djelo što ga je ona ili neka treća osoba počinila ili za čije je izvršenje osumnjičena, da bi se ta osoba zastrašila ili da bi se na nju izvršio pritisak, ili zbog bilo kojeg drugog razloga utemeljenog na bilo kojem obliku diskriminacije, ako ta bol ili te patnje nanosi službena osoba ili bilo koja druga osoba koja

djeluje u službenom svojstvu ili na njezin poticaj ili s njezinim izričitim ili prećutnim pristankom. Taj se izraz ne odnosi na bol ili patnje koje su posljedica isključivo zakonskih sankcija, neodvojivih od tih sankcija, ili koje te sankcije uzrokuju.

2. Ovaj član ne utječe ni na koji međunarodni akt ni bilo koji unutrašnji zakon koji sadrži ili može sadržati odredbe šireg značaja.

Član 2

1. Svaka država članica poduzima zakonske, administrativne, sudske ili druge uspješne mjere kako bi spriječila izvršenje akata torture na teritoriji pod svojom jurisdikcijom.

2. Kao opravdanje za torturu ne može se navoditi nikakva iznimna okolnost, bilo da je riječ o ratnom stanju ili opasnosti od rata, unutrašnjoj političkoj nestabilnosti ili bilo kojem drugom vanrednom stanju.

3. Kao opravdanje za torturu ne može se navoditi naredba neke pretpostavljene osobe ili organa vlasti.

Član 3

1. Niti jedna država članica neće protjerati, vratiti niti izručiti osobu drugoj državi ako postoje ozbiljni razlozi za sumnju da može biti podvrgnuta torturi.

2. Da bi utvrdili postojanje takvih razloga, nadležni će organi voditi računa o svim relevantnim okolnostima, uključujući, eventualno postojanje niza sistemskih, ozbiljnih, očitih ili masovnih povreda prava čovjeka u toj državi.

Član 4

1. Svaka država članica nastoji da se prema njezinom krivičnom pravu svi akti torture smatraju krivičnim djelima. Isti je slučaj i s pokušajem torture ili nekog drugog akta što ga je počinila neka osoba, a znači saučesništvo ili sudjelovanje u aktu torture.

2. Svaka država članica za ta krivična djela određuje odgovarajuće kazne, koje uzimaju u obzir njihovu težinu.

Član 5

1. Svaka država članica poduzima potrebne mjere kako bi utvrdila svoju nadležnost za krivična djela spomenuta u članu 4. i to u ovim slučajevima:

(a) kad je krivično djelo počinjeno na teritoriji pod jurisdikcijom spomenute države ili na zrakoplovima ili brodovima što su upisani u toj državi;

(b) kad je navodni počinitelj krivičnog djela državljanin spomenute države;

(c) kad je žrtva državljanin spomenute države i kad ona to smatra potrebnim.

2. Svaka država članica poduzima, također, potrebne mjere kako bi utvrdila svoju nadležnost za spomenuta krivična djela ako je navodni počinilac tih djela na teritoriji pod njezinom jurisdikcijom, a spomenuta ga država ne izručuje, u skladu s članom 8, ni jednoj od država spomenutih u stavu 1. ovog člana.

3. Ova konvencija ne isključuje ničiju krivičnu nadležnost utemeljenu na unutrašnjem zakonodavstvu.

Član 6

1. Ako smatra da okolnosti to opravdavaju, pošto razmotri obavijesti što ih ima, svaka država članica na teritoriji na kojoj se nalazi osoba za koju se sumnja da je počinila krivično djelo spomenuto u članu 4. osigurava hapšenje te osobe ili poduzima sve potrebne sudske mjere kako bi osigurala prisutnost te osobe. Hapšenje i mjere moraju biti u skladu sa zakonodavstvom spomenute države; one se mogu provoditi samo u roku potrebnom za pokretanje krivičnog gonjenja ili postupka za izručenje.

2. Spomenuta država bez odgode provodi prethodnu istragu radi utvrđivanja činjenica.

3. Svaka osoba uhapšena u skladu s tačkom 1. ovog člana može, bez odgode, stupiti u dodir s najbližim ovlaštenim predstavnikom države čije državljanstvo ima ili, ako je riječ o osobi bez državljanstva, s predstavnikom države u kojoj ima uobičajeno prebivalište.

4. Ako je država uhapsila osobu u skladu s odredbama ovog člana, o hapšenju i okolnostima kojima se ono opravdava odmah obavještava države spomenute u stavu 1. člana 5. Država koja provodi prethodnu istragu spomenutu u stavu 2. ovog člana ubrzo o tome saopštava zaključke spomenutim državama i obavještava ih kane li obavljati svoju nadležnost.

Član 7

1. Države članice na teritoriji pod svojom jurisdikcijom na kojoj je otkriven navodni počinitelj krivičnog djela spomenutog u članu 4. ako ne izruči tog počinitelja, u slučajevima što su spomenuti u članu 5. podnosi predmet nadležnim organima kako bi proveli krivični postupak.

2. Ti organi donose odluku uz iste uvjete kao i za svako drugo teško krivično djelo općeg prava u skladu s pravnim propisima te države. U slučajevima što su spomenuti u stavu 2. člana 5. dokazna pravila koja se primjenjuju na gonjenje i na osudu ni na koji način ne mogu biti manje stroga od pravila koja se primjenjuju u slučajevima što su spomenuti u stavu 1. člana 5.

3. Svakoj osobi koju gone bilo za koje krivično djelo spomenuto u članu 4. jamči se pravo na pravedno postupanje u svim fazama postupka.

Član 8

1. Krivična djela spomenuta u članu 4. automatski se unose u svaki ugovor o izručenju između država članica. Države članice obavezuju se da će ta krivična djela unijeti u svaki ugovor o izručenju što ga budu sklopile između sebe.

2. Ako jednoj državi članici koja izručenje uvjetuje postojanjem ugovora, druga država članica, skojom nije vezana ugovorom o izručenju, podnese zahtjev za izručenje, ona može ovu konvenciju smatrati pravnom osnovom za izručenje u vezi s tim krivičnim djelima. Izručenje ovisi o drugim uvjetima što su predviđeni pravom zamoljene države.

3. Države članice koje izručenje ne uvjetuju postojanjem ugovora međusobno priznaju spomenuta krivična djela kao slučajeve za izručenje u uvjetima što su predviđeni pravom zamoljene države.

4. Spomenuta krivična djela smatraju se, radi izručenja između država članica kao da su učinjena ne samo u mjestu njihova izvršenja nego i na teritoriji koja je pod jurisdikcijom država koje su dužne utvrditi svoju nadležnost prema stavu 1. člana 5.

Član 9

1. Države članice pružaju jedna drugoj najširu moguću pravnu pomoć u svakom krivičnom postupku u vezi s krivičnim djelima što su spomenuta u članu 4. uključujući i dostavu svih dokaznih elemenata kojima raspolažu i koja su potrebna u vezi s postupkom.

2. Države članice izvršavaju svoje obaveze u skladu sa stavom 1. ovog člana prema svakom ugovoru o pravnoj pomoći koji može postojati između njih.

Član 10

1. Svaka država članica brinut će se da upoznavanje i informiranje o zabrani torture bude sastavnim dijelom obrazovanja civilnog i vojnog osoblja zaduženog za primjenu zakona, medicinskog osoblja, vršioca javnih funkcija i ostalih osoba koje mogu na bilo koji način sudjelovati u čuvanju ili preslušavanju neke uhapšene, pritvorene ili zatvorene osobe ili ponašanju prema nekoj uhapšenoj, pritvorenoj ili zatvorenoj osobi.

2. Svaka država članica unosi spomenutu zabranu u utvrđena pravila ili upute u vezi s obavezama i dužnostima tih osoba.

Član 11

Svaka država članica obavlja sistemski nadzor nad pravilima, uputama, metodama i praksom preslušanja i nad odredbama u vezi s čuvanjem uhapšenih, pritvorenih ili zatvorenih osoba i postupanjem bilo na koji način s njima na nekoj teritoriji pod njezinom jurisdikcijom, radi sprječavanja svakog slučaja torture.

Član 12

Svaka država članica brine se da nadležni organi, bez odgode, provedu nepristranu istragu svaki put kad postoje opravdani razlozi sumnje da je akt torture učinjen na nekoj teritoriji pod njezinom jurisdikcijom.

Član 13

Svaka država članica osigurava svakoj osobi koja tvrdi da je bila podvrgnuta torturi na nekoj teritoriji pod njezinom jurisdikcijom pravo žalbe nadležnim organima spomenute države, koji će neodgodivo i nepristrano ispitati slučaj. Poduzet će se mjere za osiguranje zaštite osobe koja se žalila i osobe kao svjedoka od svakog lošeg postupanja ili bilo kakva zastrašivanja zbog podnesene žalbe ili bilo kakve date izjave.

Član 14

1. Svaka država članica, u svom pravnom sistemu jamči žrtvi nekog akta torture pravo dobivanja naknade te pravedne i odgovarajuće odštete, uključujući sredstva potrebna za njenu što potpuniju rehabilitaciju. U slučaju smrti žrtve akta torture, osoba koja je izdržavala tu žrtvu polaže pravo na odštetu.

2. Ovaj član ne isključuje nikakvo pravo na obeštećenje koje bi imala žrtva ili bilo koja druga osoba u skladu s unutrašnjim zakonodavstvom.

Član 15

Svaka država članica se brine da izjava za koju se dokaže da je dobivena torturom ne može biti navedena kao dokazni element u nekom postupku, osim protiv osobe optužene za torturu da bi se utvrdilo da je izjava data.

Član 16

1. Svaka država članica obavezuje se da će zabraniti na teritoriji pod svojom jurisdikcijom primjenu drugih dokumenata o uvođenju surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka, koji nisu akti torture utvrđeni u članu 1. kad takve akte čini predstavnik javne funkcije ili neka druga osoba koja nastupa u službenom svojstvu, ili na njihovo poticanje ili s njihovim izričitim ili prećutnim pristankom. Posebno, obaveze navedene u članu 10., 11., 12. i 13. primjenjuju se tako što će pojam torture biti zamijenjen pojmom drugih oblika surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka.

2. Odredbe ove konvencije ne mogu biti nauštrb odredaba bilo koje međunarodne mjere ni unutrašnjeg zakona koji zabranjuje surove, neljudske ili ponižavajuće kazne ili postupke ili koji se odnose na izručenje ili protjerivanje.

II DEO

Član 17

1. Osnovat će se Komitet protiv torture (u nastavku teksta: Komitet), kojem su funkcije ovdje utvrđene. Komitet čini deset stručnjaka visokih moralnih kvaliteta kojima je kompetentnost na području prava čovjeka priznata i koji zasjedaju u osobnom svojstvu. Stručnjake biraju države članice, vodeći računa o pravednoj geografskoj zastupljenosti i važnosti sudjelovanja u radu Komiteta nekih osoba s pravnim iskustvom.

2. Članovi Komiteta biraju se tajnim glasanjem prema popisu kandidata što ih odrede države članice. Svaka država članica može odrediti jednog kandidata, kojega bira među svojim državljanima. Države članice imaju na umu važnost činjenice da određeni kandidati budu istodobno članovi Komiteta za prava čovjeka, osnovanog u skladu s Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima, koji su spremni biti članovi Komiteta protiv torture.

3. Članovi Komiteta biraju se na sastanku država članica koje saziva Generalni sekretar Ujedinjenih naroda, a održavaju se svake druge godine. Na tim sastancima, na kojima kvorum čine dvije trećine država članica, za članove Komiteta biraju se kandidati koji dobiju najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova predstavnika država članica koji su prisutni i koji glasaju.

4. Prvi izbori obavit će se najkasnije šest mjeseci nakon datuma stupanja na snagu ove konvencije. Najmanje četiri mjeseca prije datuma svakog izbora Generalni sekretar Ujedinjenih naroda šalje pismo državama članicama i poziva ih da podnesu svoje kandidature u roku od tri mjeseca. Generalni sekretar sastavlja popis prema abecednom redu svih tako određenih kandidata, navodeći države članice koje su ih odredile, i dostavlja ga državama članicama.

5. Članovi Komiteta biraju se na četiri godine. Oni se mogu ponovno izabrati budu li ponovno kandidirani. Mađutim mandat za pet članova izabranih na prvim izborima prestaje nakon dvije godine. Neposredno nakon prvih izbora, imena tih pet članova izvlači žrijebom predsjednik sastanka spomenutog u stavu 3. ovog člana.

6. Ako neki član Komiteta premine, razriješi se funkcije ili bilo zbog kojeg razloga više ne bude u stanju obavljati svoje funkcije u Komitetu, država članica koja ga je odredila imenuje drugog stručnjaka - svojeg državljanina, koji ostaje u Komitetu za preostalo vrijeme mandata, uz rezervu odobrenja većine država članica. Smatra se da je to odobrenje dobiveno osim ako polovina država članica ili više od polovine njih ne iznese suprotno mišljenje u roku od šest sedmica od trenutka kada ih Generalni sekretar Ujedinjenih naroda obavijesti o predloženom imenovanju.

7. Države članice snose troškove članova Komiteta za razdoblje za koje obavljaju funkcije u njemu.

Član 18

1. Komite bira svoj ured za razdoblje od dvije godine. Članovi ureda mogu biti ponovno birani.

2. Komitet sam utvrđuje svoj poslovnik. Taj poslovnik treba, inter alia, sadržati osobito ove odredbe:

a) za kvorum je potrebna prisutnost šest članova;

b) odluke Komiteta donose se većinom glasova prisutnih članova.

3. Generalni sekretar Ujedinjenih naroda stavlja na raspolaganje Komitetu osoblje i prostorije koji su mu potrebni za uspješno obavljanje poslova koji su mu povjereni u skladu s ovom konvencijom.

4. Generalni sekretar Ujedinjenih naroda saziva prvi sastanak članova Komiteta. Nakon prvog sastanka, Komitet se sastaje u svim prilikama što su predviđene njegovim poslovnikom.

5. Države članice snose troškove održavanja sastanaka država članica i Komiteta, uključujući i plaćanje Ujedinjenim narodima svih troškova kao što su troškovi za osoblje i prostorije što će ih Ujedinjeni narodi angažirati u skladu sa stavom 3. ovog člana.

Član 19

1. Države članice podnose Komitetu, posredovanjem Generalnog sekretara Ujedinjenih naroda, izvještaj o mjerama što su ih poduzele da bi ispunile svoje obaveze u skladu s ovom

konvencijom, u roku od jedne godine, računajući od stupanja na snagu Konvencije za zainteresiranu državu članicu. Države članice podnose zatim dopunski izvještaj svake četiri godine o svim novim poduzetim mjerama i druge izvještaje koje Komitet zatraži.

2. Generalni sekretar Ujedinjenih naroda dostavlja izvještaj svim državama članicama.

3. Komitet razmatra svaki izvještaj i može davati uopćene komentare o izvještaju koje ocijeni potrebnima, a te komentare dostavlja svakoj zainteresiranoj državi članici. Ta država članica može Komitetu kao odgovor dostaviti sve primjedbe koje smatra korisnima.

4. Komitet može odlučiti da u godišnjem izvještaju što ga sastavlja prema članu 24. ponovi sve komentare koje je formulirao u skladu sa stavom 3. ovog člana, zajedno s primjedbama što su o tom pitanju dobivene od zainteresirane države članice. Ako zainteresirana država članica to zahtijeva, Komitet, također, može ponoviti izvještaj koji je podnio na temelju stava 1. Ovog člana.

Član 20

1. Ako Komitet primi vjerodostojne vijesti za koje mu se učini da sadrže pouzdana obavještenja o tome da se tortura sistemski primjenjuje na teritorije neke države članice, on poziva tu državu da surađuje u razmatranju tih obavještenje i, u tu svrhu, da ga obavijesti o njezinim opaskama u vezi s tim pitanjem.

2. Vodeći računa o svim primjedbama što ih eventualno podnese zainteresirana država članica i o ostalim odgovarajućim obavještenjima koje ima, Komitet može, ako to smatra opravdanim, zadužiti jednog člana ili više svojih članova da provedu povjerljivu istragu i da o tome hitno podnesu izvještaj.

3. Ako se istraga provodi u skladu sa stavom 2. ovog člana, Komitet traži suradnju zainteresirane države članice. U dogovoru s tom državom članicom, u svrhu istrage, može se predvidjeti posjet teritoriji te države.

4. Pošto razmotri zaključke koje mu član ili članovi podnesu u skladu sa stavom 2. ovog člana, Komitet te zaključke dostavlja zainteresiranoj državi članici, a i sve komentare i sugestije koje smatra umjesnim imajući na umu određenu situaciju.

5. Sva aktivnost Komiteta spomenuta u stavovima od 1. do 4. ovog člana povjerljiva je, a u svim etapama tog rada teži se postizanju suradnje s državom članicom. Kad završi rad u vezi s istragom vođenom u skladu sa stavom 2. i nakon konsultacije sa zainteresiranom državom članicom, Komitet može odlučiti da se u godišnji izvještaj što ga on sastavlja u skladu s članom 24. unese kratki izvještaj o rezultatima rada.

Član 21

1. Svaka država članica ove konvencije može, u skladu s ovim članom, izjaviti u svakom času kako priznaje da je Komitet nadležan primati i razmatrati saopćenja u kojima jedna država članica tvrdi da neka druga država članica ne ispunjava svoje obaveze na temelju ove konvencije. Ta se saopćenja mogu primati i razmatrati u skladu s ovim članom samo ako potiču od države članice koja je dala izjavu da priznaje, što se nje tiče, nadležnost Komiteta.

Komitet ne prima nikakvo saopćenje koje se odnosi na državu članicu koja nije dala takvu izjavu. U nastavku teksta navodi se procedura što se primjenjuje u vezi sa saopćenjima koja se prime u skladu s ovim članom:

(a) Ako država članica ove konvencije smatra da neka druga država, također članica konvencije, ne primjenjuje odredbe konvencije, može pismeno tu državu upozoriti na to pitanje. U roku od tri mjeseca, računajući od datuma primanja saopćenja, država kojoj je saopćenje upućeno dostavit će državi koja ga je uputila objašnjenje ili bilo koju drugu pismenu izjavu koja objašnjava pitanje i koja treba sadržati što je moguće više obavještenja i što korisnije obavijesti o pravilima postupka i o pravnim lijekovima, bilo da su već korištena ili se koriste ili se tek mogu koristiti;

(b) Ako u roku od šest mjeseci, računajući od datuma kad država kojoj je saopćenje upućeno primi to saopćenje, pitanje ne bude riješeno na zadovoljstvo obiju zainteresiranih država članica, oni imaju pravo to pitanje podnijeti Komitetu. Po jedno se saopćenje upućuje Komitetu i drugoj zainteresiranoj državi;

(c) Komitet može biti nadležan za predmet koji mu je podnesen u skladu s ovim članom samo pošto postane siguran da su svi raspoloživi unutrašnji pravni lijekovi iskorišteni i iscrpljeni, u skladu sa općepriznatim načelima međunarodnog prava. To se pravilo ne primjenjuje u slučajevima u kojima žalbeni postupci prekoračuju razumne rokove ni u slučajevima u kojima je malo vjerovatno da će žalbeni postupci dati zadovoljštinu osobi koja je žrtva kršenja ove konvencije;

(d) Kad razmatra saopćenja predviđena ovim članom Komitet svoje sjednice održava iza zatvorenih vrata;

(e) Pod rezervom odredbi alineje (c) Komitet stavlja svoje dobre usluge na raspolaganje zainteresiranim državama članicama kako bi postigle mirno rješenje pitanja utemeljno na poštivanju obaveza predviđenih ovom konvencijom. U tu svrhu Komitet može, ako to smatra potrebnim, osnovati ad hoc pomirbenu komisju;

(f) U svakom sporu koji mu je podnesen u skladu sa ovim članom Komitet može od zainteresiranih država članica navedenih u alinije (b) zatražiti da mu dostave sve odgovarajuće obavijesti;

(g) Zainteresirane države članice, navedene u alinije (b) imaju pravo biti zastupane dok Komitet razmatra predmet i davati primjedbe, usmeno ili pismeno ili u jednom i u drugom obliku;

(h) Komitet mora podnijeti izvještaj u roku od dvanaest mjeseci, računajući od dana kad primi saopćenje navedeno u aliniji (b);

i) ako se moglo rješenje naći u skladu s odredbama alineje (e), Komitet se u svom izvještaju ograničava na kratko iznošenje činjenica i postignutog rješenja;

ii) ako se rješenje nije moglo naći u skladu s odredbama alineje (e), Komitet se u svom izvještaju ograničava na kratko iznošenje činjenica; tekst pisanih primjedaba i zapisnik o usmenim primjedbama što su ih iznijele zainteresirane države članice

dodaju se izvještaju. Za svaki predmet dostavlja se izvještaj zainteresiranim državama članicama.

2. Odredbe ovog člana stupaju na snagu kad pet država članica ove konvencije daju izjavu predviđenu stavom 1. ovog člana. Tu izjavu država članica polaže kod Generalnog sekretara Ujedinjenih naroda, koji njezine kopije šalje drugim državama članicama. Izjava se može opozvati u svakom času saopćenjem Generalnom skeretaru. Opoziv izjave ne utiče na razmatranje ni jednog pitanja koje je predmet saopćenja što je već dostavljeno u skladu sa ovim članom; nikakvo drugo saopćenje neke države članice neće se primiti u skladu s ovim članom nakon što Generalni sekretar primi saopćenje o opozivu izjave, osim ako zainteresirana država članica ne dadne novu izjavu.

Član 22

1. Svaka država članica ove konvencije može, u skladu s ovim članom, izjaviti, u svakom času, kako priznaje da je Komitet nadležan primati i razmatrati saopćenja što ih je dostavio pojedinac ili su dostavljena za pojedinca koji je pod njezinom jurisdikcijom i koji tvrdi da je žrtva kršenja odredaba Konvencije od neke države članice. Komitet ne prima nikakvo saopćenje koje se odnosi na državu članicu koja nije dala takvu izjavu.

2. Komitet proglašava neprihvatljivim svako saopćenje podneseno u skladu s ovim članom, koje je anonimno ili za koje on smatra da znači zloupotrebu prava na podnošenje takvih saopćenja ili da je nespojivo s odredbama ove konvencije.

3. Pod rezervom odredbi stava 2, svako saopćenje koje je podneseno u skladu s ovim članom Komitet upućuje državi članici ove konvencije koja je dala izjavu u skladu sa stavom 1, a navodno prekršila neku odredbu Konvencije. U roku sljedećih šest mjeseci država podnosi Komitetu pisana obavještenja ili izjave u kojima se objašnjavaju pitanja i navodi, u slučaju potrebe, mjere koje bi ona mogla poduzeti za poboljšanje situacije.

4. Komitet razmatra saopćenja koja je primio u skladu s ovim članom, vodeći računa o svim informacijama što su mu podnijeli pojedinci ili su podnesene za pojedince ili su ih podnijele zainteresirane države članice.

5. Komitet neće razmatrati ni jedno saopćenje pojedinca u skladu s ovim članom, a da se prethodno ne uvjeri u ovo:

(a) da to pitanje nije razmatrano i da se ne razmatra pred nekom drugom međunarodnom instancom nadležnom za istragu ili rješavanje spora;

(b) da je pojedinac iscrpio sva unutrašnja raspoloživa sredstva. To pravilo ne primjenjuje se ako žalbeni postupci premašuju razumne rokove ili ako je malo vjerovatno da će oni dati zadovoljštinu pojedincu koji je žrtva kršenja ove konvencije.

6. Kad razmatra saopćenja predviđena u ovom članu, Komitet održava sjednice iza zatvorenih vrata.

7. Komitet saopćava svoje konstatacije zainteresiranoj državi članici i pojedincu.

8. Odredbe ovog člana stupaju na snagu kad pet država članica ove konvencije daju izjavu predviđenu u stavu 1. ovog člana. Država članica polaže tu izjavu kod Generalnog sekretara Ujedinjenih naroda, koji njezine kopije dostavlja ostalim državama članicama. Izjava se može opozvati u svakom času saopćenjem Generalnom sekretaru. Opoziv neće biti na uštrb razmatranja ni jednog pitanja koje je predmetom saopćenja što je već dostavljeno u skladu s ovim članom; nikakvo drugo saopćenje što ga dostavi pojedinac ili je dostavljeno za pojedinca neće biti primljeno u skladu s ovim članom nakon što Generalni sekretar primi saopćenje o opozivu izjave, osim ako zainteresirana država članica ne dadne novu izjavu.

Član 23

Članovi Komiteta i članovi ad hoc pomirbenih komisija koji bi mogli biti imenovani u skladu sa alinejom (e) stava 1. člana 21. imaju pravo na olakšice, povlastice i izuzeća priznata stručnjacima u službi Ujedinjenih naroda, kao što su navedena u odgovarajućim dijelovima Konvencije o privilegijama i imunitetima Ujedinjenih naroda.

Član 24

Komitet podnosi državama članicama i Generalnoj skupštini Ujedinjenih naroda godišnji izvještaj o aktivnostima koje će poduzeti u svrhe primjene ove konvencije.

III DEO

Član 25

1. Ova konvencije je otvorena za potpisivanje svim državama.

2. Ova konvencija podleeže ratifikaciji. Ratifikacijske isprave bit će položene kod Generalnog sekretara Ujedinjenih naroda.

Član 26

Sve države mogu pristupiti ovoj konvenciji. Pristupa se polaganjem isprave o pristupanju kod Generalnog sekretara Ujedinjenih naroda.

Član 27

1. Ova konvencija stupa na snagu tridesetog dana od dana polaganja kod Generalnog sekretara Ujedinjenih naroda dvadesete isprave o ratifikaciji ili o pristupanju.

2. Za svaku državu koja ratificira ovu konvenciju ili joj pristupi nakon polaganja dvadesete isprave o ratifikaciji ili o pristupanju, Konvencija stupa na snagu trećeg dana od datuma kad ta država položi svoju ispravu o ratifikaciji ili pristupanju.

Član 28

1. Svaka država će moći, u času kad potpiše ili ratificira ovu konvenciju ili joj pristupi, izjaviti da ne priznaje nadležnost datu Komitetu u skladu sa članom 20.

2. Svaka država članica koja formulira rezervu u skladu s odredbama stava 1. ovog člana, moći će u svakom času opozvati tu rezervu saopćenjem Generalnom sekretaru Ujedinjenih naroda.

Član 29

1. Svaka država članica ove konvencije može predložiti amandman i svoj prijedlog podnijeti Generalnom sekretaru Ujedinjenih naroda. Generalni sekretar saopćava prijedlog amandmana državama članicama tražeći od njih da mu saopće prihvaćaju li organiziranje konferencije država članica radi razmatranja prijedloga i njegova stavljanja na glasanje. Ako se za četiri mjeseca od datuma takva saopćenja najmanje jedna trećina država članica izjasni za održavanje te konferencije, Generalni sekretar organizira konferenciju pod pokroviteljstvom Ujedinjenih naroda. Svaki amandman što ga donese većina država članica koje prisustvuju konferenciji i koje glasaju, Generalni sekretar će podnijeti na prihvaćanje svim državama članicama.

2. Amandman usvojen prema odredbama stava 1. ovog člana stupa na snagu kad dvije trećine država članica ove konvencije obavijeste Generalnog sekretara Ujedinjenih naroda da su ga prihvatile u skladu s postupkom predviđenim njihovim ustavom. 3. Kad stupe na snagu, amandmani obavezuju države članice koje ih prihvate, pri čemu ostale države članice ostaju vezane odredbama ove konvencije i svim prethodnim amandmanima što su ih prihvatile.

Član 30

1. Svaki spor između dvije ili više država članica u vezi s tumačenjem ili primjenom ove konvencije koji se ne može riješiti pregovorima podnosi se arbitraži na zahtjev jedne od tih država. Ako za šest mjeseci od datuma zahtjeva za arbitražu strane ne postignu sporazum o organiziranju arbitraže, svaka od njih može podnijeti spor pred Međunarodnim sudom pravde, podnoseći žalbu u skladu sa Statutom Suda.

2. Svaka država može, u času kad potpiše ili ratificira ovu konvenciju, ili joj pristupi, izjaviti da se ne smatra vezanom odredbama stava 1. ovog člana. Ostale države članice neće biti vezane tim odredbama ni prema kojoj državi članici koja formulira takvu rezervu.

3. Svaka država članica koja formulira rezervu u skladu s odredbama tačke 2. ovog člana, moći će u svakom času opozvati tu rezervu saopćenjem Generalnom sekretaru Ujedinjenih naroda.

Član 31

1. Država članica može otkazati ovu konvenciju pisanim saopćenjem Generalnom sekretaru Ujedinjenih naroda. Otkaz ima pravni učinak jednu godinu nakon dana kad Generalni sekretar primi saopćenje.

2. Takav otkaz ne oslobađa državu članicu obaveza koje ima u skladu s ovom konvencijom u vezi sa svakim aktom ili svakim propustom što ga počini prije dana kad otkaz proizvede pravni učinak. Otkaz nije prepreka za nastavak razmatranja svakog pitanja koje je već bilo izneseno pred Komitetom na dan kad je otkaz postao pravovaljanim.

3. Nakon dana kad otkaz neke države članice proizvede pravni učinak, Komitet ne razmatra ni jedno novo pitanje u vezi s tom državom.

Član 32

Generalni sekretar Ujedinjenih naroda saopćava svim državama članicama Ujedinjenih naroda i svim državama koje potpišu ovu konvenciju ili joj pristupe:

(a) potpise, ratifikacije i pristupanja primljene u skladu sa članovima 25. i 26.;

(b) datum stupanja na snagu Konvencije u skladu sa članom 27. i datum stupanja na snagu svakog amandmana u skladu s članom 29;

(c) otkaze primljene u skladu s članom 31.

Član 33

1. Ova konvencija, čiji su tekstovi na arapskom, francuskom, ruskom i španjolskom jeziku jednako vjerodostojni, bit će priložena kod Generalnog sekretara Ujedinjenih naroda.

2. Generalni sekretar Ujedinjenih naroda dostavit će po jednu propisno ovjerenu kopiju ove konvencije svim državama.

Opcioni Protokol uz Konvenciju Protiv Torture i Drugih Surovih, Neljudskih ili Ponižavajućih Kazni i Postupaka

Preambula

Države članice ovog protokola,

Potvrđujući da je tortura neljudsko i drugo surovo, neljudsko ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje zabranjeno i da predstavlja ozbiljno kršenje ljudskih prava,

Ubeđene da su potrebne dalje mere radi postizanja ciljeva Konvencije protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka,

Podsećajući da članovi 2. i 16. Konvencije obavezuju svaku državu članicu da preduzme delotvorne mere radi sprečavanja torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka na čitavoj teritoriji pod njenom nadležnošću,

Svesne da države imaju primarnu odgovornost za implementaciju ovih članova, da je jačanje zaštite lica lišenih slobode i puno poštovanje njihovih ljudskih prava zajednička obaveza svih, i da međunarodna implementirajuća tela dopunjuju i jačaju nacionalne mere,

Podsećajući da delotvorno sprečavanje torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka zahteva edukaciju i kombinaciju različitih zakonskih, upravnih, sudskih i drugih mera,

Podsećajući takođe da se Svetska konferencija o ljudskim pravima čvrsto odredila da napori za iskorenjivanje torture treba pre svega da budu usmereni na prevenciju i pozvala da se usvoji opcioni protokol uz Konvenciju čija je namera da se uspostavi preventivni sistem redovnih poseta pritvorskim jedinicama, ubeđene da se zaštita lica lišenih slobode od torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka može ojačati vansudskim merama preventivnog karaktera zasnovanim na redovnim posetama pritvorskim ustanovama,

Sporazumele su se o sledećem:

PRVI DEO
Opšti principi

Član 1

Cilj ovog protokola je da uspostavi sistem redovnih poseta mestima gde se nalaze lica lišena slobode od strane nezavisnih međunarodnih i domaćih tela, radi prevencije torture i drugih surovih neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka.

Član 2

1. Uspostavlja se Potkomitet za prevenciju torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka (u daljem tekstu: Potkomitet za prevenciju) i vršiće funkcije utvrđene ovim protokolom.

2. Potkomitet za prevenciju obavljaće svoje poslove u okvirima utvrđenim Poveljom Ujedinjenih nacija i rukovodiće se principima i ciljevima iz Povelje, kao i normama Ujedinjenih nacija koje se odnose na postupanje sa licima lišenim slobode.

3. Isto tako, Potkomitet za prevenciju rukovodiće se principima poverljivosti, nepristrasnosti, neselektivnosti, univerzalnosti i objektivnosti.

4. Potkomitet za prevenciju i države članice sarađivaće u implementaciji ovog protokola.

Član 3

Svaka država članica uspostaviće, odrediti ili imati jedno ili više tela na nacionalnom nivou koja vrše posete radi prevencije torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka (u daljem tekstu: nacionalni mehanizam za prevenciju).

Član 4

1. U skladu sa ovim protokolom, svaka država članica dozvoliće posete, od strane mehanizama navedenih u čl. 2. i 3. svakom mestu pod njenom nadležnošću i upravom gde se nalaze ili se mogu nalaziti lica lišena slobode bilo po osnovu naredbe izdate od strane državnog organa ili na njegov podsticaj, ili uz njenu saglasnost ili pristanak (u daljem tekstu: pritvorske ustanove). Ove posete preduzimaće se u nameri da se ojača, ukoliko je potrebno, zaštita ovih lica od torture i drugih surovih neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka.

2. U smislu ovog protokola lišavanje slobode znači bilo koji oblik pritvora ili zatvaranja ili stavljanje lica u javno ili privatno mesto čuvanja, koje to lice prema odluci sudskog, upravnog ili drugog tela ne može da napusti svojevoljno.

DRUGI DEO
Potkomitet za Prevenciju

Član 5

1. Potkomitet za prevenciju sastoji se od 10 članova. Nakon pedesete ratifikacije ili pristupanja ovom protokolu, broj članova Potkomiteta za prevenciju povećaće se na 25.

2. Za članove Potkomiteta biraju se lica visokih moralnih kvaliteta, sa dokazanom stručnošću u oblasti pravosuđa, posebno krivičnog prava, zatvorske ili policijske uprave, ili u drugim oblastima koje imaju veze sa postupanjem sa licima lišenim slobode.

3. Prilikom sastavljanja Potkomiteta odgovarajuća pažnja biće data ravnomernoj geografskoj raspodeli i zastupljenosti različitih civilizacija i pravnih sistema država članica.

4. Prilikom njegovog sastavljanja pažnja će takođe biti posvećena izbalansiranoj zastupljenosti polova na osnovu principa jednakosti i nediskriminacije.

5. Država članica ne može imati više od jednog člana Potkomiteta.

6. Članovi Potkomiteta obavljaju svoju dužnost kao pojedinci, nezavisno i nepristrasno i biće na raspolaganju da efikasno obavljaju svoje dužnosti u Potkomitetu.

Član 6

1. Svaka država članica može predložiti, u skladu sa stavom 2, do dva kandidata koji ispunjavaju uslove navedene u članu 5, i uz predlog će dostaviti detaljne podatke o kvalifikacijama kandidata.

2. (a) Kandidati moraju biti državljani neke od država članica ovog protokola.

(b) Najmanje jedan od dva kandidata mora biti državljanin države koja ga kandiduje.

(c) Ne može se kandidovati više od dva državljanina jedne iste države članice.

(d) Pre nego što država članica kandiduje državljana druge države članice mora da zatraži i dobije saglasnost te države članice.

3. Najkasnije pet meseci pre datuma sastanka država članica na kome će se izvršiti izbor, generalni sekretar Ujedinjenih nacija uputiće dopis državama članicama pozivajući ih da dostave imena svojih kandidata u roku od tri meseca. Generalni sekretar će dostaviti spisak sačinjen po abecednom redu svih lica koja su na taj način predložena, navodeći koje su ih države članice kandidovale.

Član 7

1. Članovi Potkomiteta za prevenciju biraju se na sledeći način:

(a) prvenstveno će se uzimati u obzir ispunjenje uslova i kriterijuma iz člana 5. ovog protokola;

(b) prvi izbor izvršiće se najkasnije šest meseci nakon stupanja na snagu ovog protokola;

(c) države članice biraju članove Potkomiteta tajnim glasanjem;

(d) izbori za članove Potkomiteta održaće se na sednici država članica koja se održava svake dve godine, a koju saziva generalni sekretar Ujedinjenih nacija. Na tim sednicima, gde kvorum čine dve trećine država članica, u Potkomitet će se izabrati lica koja dobiju najveći broj glasova i apsolutnu većinu glasova prisutnih predstavnika zemalja članica koji glasaju.

2. Ukoliko, tokom izbornog postupka, dva državljanina jedne države članice ispunjavaju uslove za imenovanje u Potkomitet za prevenciju, imenovaće se kandidat koji je dobio veći broj glasova. Kada državljani dobiju isti broj glasova, primeniće se sledeći postupak:

(a) kada je samo jedan kandidovan od strane države članice čiji je državljanin, taj kandidat postaje član Potkomiteta za prevenciju;

(b) kada su oba kandidata državljani države članice koja ih kandiduje, održaće se posebno tajno glasanje radi utvr ivanja koji će od kandidata biti imenovan za člana;

(c) kada nijednog od kandidata nije kandidovala država članica čiji su oni državljani, održaće se posebno tajno glasanje radi utvr ivanja koji će od njih biti imenovan za člana.

Član 8

U slučaju smrti ili ostavke člana Potkomiteta ili ukoliko iz nekog drugog razloga nije u mogućnosti da obavlja svoje dužnosti, država članica koja je kandidovala tog člana imenuje drugo podobno lice, koje poseduje kvalifikacije i ispunjava uslove navedene u članu 5, imajući u vidu potrebu za ravnomernom zastupljenošću različitih oblasti stručnosti, koje će obavljati tu funkciju do sledeće sednice država članica, a uz saglasnost većine država članica. Smatra se da je saglasnost data ukoliko se polovina ili više od polovine država članica ne izjasne negativno u roku od šest nedelja po dobijanju obaveštenja od generalnog sekretara Ujedinjenih nacija o predloženom imenovanju.

Član 9

Članovi Potkomiteta za prevenciju biraju se na period od četiri godine. Mogu biti ponovo izabrani još jedanput ukoliko budu ponovo kandidovani. Mandat polovine izabranih članova prestaje po isteku dve godine; odmah nakon prvog izbora, imena ovih članova biće određena žrebom od strane predsedavajućeg sednice navedene u članu 7. stav 1(d).

Član 10

1. Potkomitet za prevenciju bira svoje funkcionere na period od dve godine. Oni mogu biti ponovo izabrani.

2. Potkomitet za prevenciju donosi svoj poslovnik. Ovim poslovnikom se između ostalog propisuje da:

(a) polovina plus jedan član konstituiše kvorum;

(b) Potkomitet za prevenciju donosi odluke većinom glasova prisutnih članova;

(c) sednice Potkomiteta za prevenciju održavaju se bez prisustva javnosti.

3. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija saziva prvu sednicu Potkomiteta za prevenciju. Vreme održavanja sledećih sednica se utvrđuje Poslovnikom. Potkomitet za prevenciju i Komitet protiv torture održavaće svoje sednice istovremeno najmanje jedanput godišnje.

TREČI DEO
Mandat Potkomiteta za Prevenciju

Član 11

Potkomitet za prevenciju:

(a) obilazi mesta navedena u članu 4. i daje preporuke državama članicama u vezi sa zaštitom lica lišenih slobode od torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka;

(b) u odnosu na nacionalne mehanizme za prevenciju:

(i) daje savete i pomaže države članice, kada je to potrebno, u njihovom uspostavljanju;

(ii) održava direktan i, ukoliko je potrebno, poverljiv kontakt sa nacionalnim mehanizmima za prevenciju i pruža im obuku i tehničku pomoć u cilju jačanja njihovih kapaciteta;

(iii) pruža im savete i pomoć u proceni potreba i sredstava potrebnih za jačanje zaštite lica lišenih slobode od torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka;

(iv) daje preporuke i zapažanja državama članicama u cilju jačanja kapaciteta i mandata nacionalnih mehanizama za prevenciju torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka;

(c) sarađuje u cilju prevencije mučenja uopšte sa odgovarajućim telima Ujedinjenih nacija kao i sa međunarodnim, regionalnim i domaćim institucijama i organizacijama koje rade na jačanju zaštite lica od torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka.

Član 12

Da bi se Potkomitetu za prevenciju omogućilo da izvrši svoj mandat na način naveden u članu 11, države članice preuzimaju obavezu:

(a) da prime Potkomitet za prevenciju na svoju teritoriju i da mu omoguće pristup svim pritvorskim ustanovama kako je definisano članom 4. ovog protokola;

(b) da dostave sve relevantne informacije koje Potkomitet za prevenciju može tražiti radi procene potreba i mera koje treba usvojiti radi jačanja zaštite lica lišenih slobode od torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni i postupaka;

(c) da podstiču i olakšavaju kontakte između Potkomiteta za prevenciju i nacionalnih mehanizama za prevenciju;

(d) da razmatraju preporuke Potkomiteta za prevenciju i da stupe u dijalog sa istim o mogućim implementacionim merama.

Član 13

1. Potkomitet za prevenciju uspostaviće, u početku žrebom, program redovnih poseta državama članicama radi ispunjenja svog mandata kako je utvrđeno članom 11.

2. Potkomitet za prevenciju će, nakon konsultacija, o ovom programu obavestiti države članice da bi ove mogle, bez odlaganja, da izvrše praktične pripreme u cilju realizacije ovih poseta.

3. Posete vrše najmanje dva člana Potkomiteta za prevenciju. Ove članove mogu pratiti, ukoliko je potrebno, i eksperti sa dokazanim stručnim iskustvom i znanjem u oblastima koje pokriva ovaj protokol, koji će biti odabrani sa spiska stručnjaka koji je pripremljen na osnovu predloga država članica, Kancelarije Visokog komesara Ujedinjenih nacija za ljudska prava i Centra Ujedinjenih nacija za prevenciju međunarodnog kriminala. U pripremi spiska, države članice mogu da predlože najviše pet domaćih stručnjaka. Država članica u kojoj se poseta vrši može odbiti uključivanje određenog eksperta, nakon čega će Potkomitet za prevenciju predložiti drugog stručnjaka.

4. Ukoliko Potkomitet za prevenciju smatra to odgovarajućim, može da predloži kraću naknadnu posetu nakon redovne posete.

Član 14

1. Da bi se Potkomitetu za prevenciju omogućilo da ispuni svoj mandat, države članice ovog protokola su saglasne da mu pruže:

(a) neograničen pristup svim informacijama u vezi s brojem lica lišenih slobode u pritvorskim ustanovama definisanim članom 4, kao i brojem takvih mesta i njihovom lokacijom;

(b) neograničen pristup svim informacijama koje se odnose na postupanje s tim licima kao i o uslovima pritvora;

(c) u skladu sa stavom 2, dole u tekstu, neograničen pristup svim pritvorskim ustanovama i njihovim instalacijama i objektima;

(d) mogućnost da nasamo razgovaraju sa licima lišenim slobode bez svedoka, bilo lično ili uz pomoć prevodioca ukoliko se smatra potrebnim, kao i sa bilo kojim drugim licem za koje Potkomitet za prevenciju veruje da može da pruži relevantne informacije;

(e) slobodu izbora mesta koja želi da poseti i lica sa kojima želi da obavi razgovor.

2. Protivljenje poseti određenoj pritvorskoj ustanovi se može istaći isključivo na osnovu hitnih i izuzetnih potreba državne odbrane, javne bezbednosti, prirodnih katastrofa, ili ozbiljnog narušavanja reda u ustanovi koja se želi posetiti a koje privremeno sprečavaju realizaciju takve posete. Država članica se neće pozivati na proglašenje vanrednog stanja kao razloga za protivljenje poseti.

Član 15

Nijedan organ ili službeno lice ne može naložiti, primeniti ili dopustiti bilo koju sankciju protiv bilo kog lica ili organizacije zato što su Potkomitetu za prevenciju ili njegovim predstavnicima preneli neku informaciju, bilo istinitu ili neistinitu i takvo lice ili organizacija neće snositi nikakve druge sankcije ni na koji način.

Član 16

1. Potkomitet za prevenciju poverljivo saopštava svoje preporuke i zapažanja državi članici, i po potrebi, nacionalnom mehanizmu.

2. Potkomitet za prevenciju objavljuje svoj izveštaj, zajedno sa komentarima države članice, kad god država članica to zatraži. Ukoliko država članica objavi neki deo izveštaja, Potkomitet za prevenciju može da objavi izveštaj u celini ili delimično. Međutim, lični podaci ne mogu se objavljivati bez izričitog pristanka lica o kom se radi.

3. Potkomitet za prevenciju podnosi javni godišnji izveštaj o svojim aktivnostima Komitetu protiv torture.

4.Ukoliko država članica odbije da sarađuje sa Potkomitetom, za prevenciju u smislu članova 12. i 14. ili da preduzme korake da popravi situaciju u skladu sa preporukama Potkomiteta, Komitet protiv torture može, na zahtev Potkomiteta za prevenciju, glasovima većine svojih članova da odluči, nakon što država članica dobije priliku da saopšti svoje stavove, da izda saopštenje za javnost u vezi s tim pitanjem ili da objavi izveštaj Potkomiteta.

ČETVRTI DEO
Nacionalni Mehanizmi Prevencije

Član 17

Svaka država članica je dužna da ima, odredi ili uvede, najkasnije godinu dana nakon stupanja na snagu ovog protokola ili nakon Njegove ratifikacije ili pristupanja ovom protokolu, jedan ili više nezavisnih nacionalnih mehanizama za prevenciju torture na nacionalnom nivou. Mehanizmi koje uspostavljaju decentralizovane jedinice mogu biti odre đeni kao nacionalni mehanizmi za prevenciju u smislu ovog protokola, ukoliko su u skladu sa njegovim odredbama

Član 18

1. Države članice dužne su da garantuju funkcionalnu nezavisnost nacionalnim mehanizmima prevencije kao i nezavisnost njihovog osoblja.

2. Države članice dužne su da preduzimaju neophodne mere da bi stručno osoblje nacionalnih mehanizama imalo potrebne sposobnosti i stručna znanja. Dužne su da nastoje da osiguraju ravnotežu između polova, kao i adekvatnu zastupljenost etničkih i manjinskih grupa u zemlji.

3. Države članice se obavezuju da stave na raspolaganje neophodna sredstva za funkcionisanje nacionalnih mehanizama prevencije.

4. Prilikom uspostavljanja nacionalnih preventivnih mehanizama, države članice su dužne da uzmu u obzir principe koji se odnose na status i funkcionisanje nacionalnih institucija za unapređenje i zaštitu ljudskih prava.

Član 19

Nacionalni mehanizmi prevencije moraju imati najmanje sledeća ovlašćenja:

(a) da redovno proveravaju tretman lica lišenih slobode u pritvorskim ustanovama kako su definisane u članu 4, s ciljem da se, ukoliko je potrebno, pojača njihova zaštita od torture, surovog, neljudskog ili ponižavajućeg kažnjavanja i postupanja;

(b) da daju preporuke nadležnim organima u cilju poboljšanja tretmana i položaja lica lišenih slobode i da se spreče tortura, surovi, neljudski ili ponižavajući postupci i kažnjavanje, uzimajući u obzir relevantne norme Ujedinjenih nacija

(c) da podnose predloge i daju mišljenja u vezi s važećim ili predloženim zakonima.

Član 20

Da bi nacionalni mehanizmi za prevenciju mogli da izvršavaju svoja ovlašćenja, države članice ovog protokola obavezuju se da im obezbede:

(a) pristup svim podacima o broju lica lišenih slobode u pritvorskim ustanovama definisanim u članu 4, kao i broju ustanova i njihovoj lokaciji;

(b) pristup svim podacima o tretmanu ovih lica i uslovima njihovog pritvora;

(c) pristup svim pritvorskim ustanovama, njihovim instalacijama i objektima;

(d) mogućnost da vode privatne razgovore sa licima lišenim slobode bez prisustva svedoka, bilo lično ili sa prevodiocem ukoliko je potrebno, kao i bilo kojom drugom osobom za koju nacionalni mehanizam za prevenciju smatra da može da pruži značajne informacije;

(e) slobodu da biraju mesta koja žele da posete i lica sa kojima žele da razgovaraju;

(f) pravo da imaju kontakte sa Potkomitetom za prevenciju, da mu dostavljaju podatke i sastaju se s njim.

Član 21

1. Nijedan organ ili službeno lice ne mogu da nalože, primene, dopuste ili tolerišu bilo koju sankciju protiv bilo kog lica ili organizacije zato što su nacionalnom mehanizmu za prevenciju saopštili neku informaciju, bilo istinitu ili neistinitu, i nijedno takvo lice ili organizacija ne smeju snositi neke druge konsekvence ni na koji način.

2. Poverljive informacije koje pribavlja nacionalni mehanizam za prevenciju biće zaštićene. Lični podaci ne smeju biti objavljeni bez izričite saglasnosti lica o kom se radi.

Član 22

Nadležne vlasti države članice dužne su da razmotre preporuke nacionalnog mehanizma za prevenciju i stupe u dijalog s njim u vezi s mogućim merama implementacije.

Član 23

Države članice ovog protokola obvezuju se da će objaviti i distribuirati godišnje izveštaje nacionalnih mehanizama za prevenciju.

PETI DEO
Izjava

Član 24

1. Prilikom ratifikacije, države članice mogu da daju izjavu kojom odlažu izvršenje svojih obaveza iz poglavlja III ili IV ovog protokola.

2. Odlaganje će važiti najviše tri godine. Nakon što država članica da odgovarajuću izjavu i nakon konsultacija s Potkomitetom za prevenciju, Komitet protiv torture može da produži ovaj period za još dve godine.

ŠESTI DEO
Finansijske Odredbe

Član 25

1. Troškove koje načini Potkomitet za prevenciju pri implementaciji ovog protokola snose Ujedinjene nacije.

2. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija dužan je da obezbedi neophodno osoblje i sredstva za efikasno vršenje dužnosti Potkomiteta u skladu sa ovim protokolom.

Član 26

1. Osniva se posebni fond u skladu sa relevantnim procedurama Generalne skupštine, kojim se upravlja u skladu s finansijskim propisima i pravilima Ujedinjenih nacija, da bi se pomoglo finansiranje implementacije preporuka koje Potkomitet za prevenciju daje državi članici nakon posete, kao i obrazovnih programa za osoblje nacionalnih mehanizama za prevenciju.

2. Posebni fond može da se finansira putem dobrovoljnih doprinosa od strane vlada država, me uvladinih i nevladinih organizacija i drugih javnih ili privatnih subjekata.

SEDMI DEO
Završne Odredbe

Član 27

1. Ovaj protokol je otvoren za potpisivanje svim državama koje su potpisale Konvenciju.

2. Ovaj protokol podleže ratifikaciji svake države koja je ratifikovala Konvenciju ili pristupila istoj. Instrumenti ratifikacije se deponuju kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

3. Ovaj protokol je otvoren za pristupanje svakoj državi koja je ratifikovala ili pristupila Konvenciji.

4. Pristupanje se vrši deponovanjem instrumenta o pristupanju kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

5. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija obaveštava sve zemlje koje su potpisale ovaj protokol ili mu pristupile o deponovanju svakog instrumenta ratifikacije ili pristupanja.

Član 28

1. Ovaj protokol stupa na snagu tridesetog dana od dana deponovanja dvadesetog instrumenta ratifikacije ili pristupanja kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

2. Za svaku državu koja ratifikuje ovaj protokol ili mu pristupi nakon deponovanja kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija dvadesetog instrumenta ratifikacije ili pristupanja, ovaj protokol stupa na snagu tridesetog dana od dana deponovanja njenog instrumenta ratifikacije ili pristupanja.

Član 29

Odredbe ovog protokola primenjuju se na sve delove federalnih država bez bilo kakvih ograničenja ili izuzetaka.

Član 30

Na ovaj protokol ne mogu da se stave nikakve rezerve.

Član 31

Odredbe ovog protokola ne utiču na obaveze država članica koje proizlaze iz bilo koje regionalne konvencije kojom se uspostavlja sistem poseta pritvorskim ustanovama. Potkomitet za prevenciju i organi uspostavljeni u skladu s takvim regionalnim konvencijama podstiču se da sarađuju i međusobno konsultuju u cilju izbegavanja dupliranja i efikasnog ostvarenja ciljeva ovog protokola.

Član 32

Odredbe ovog protokola ne utiču na obaveze država članica četiri Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. i njihovih Dopunskih protokola od 8. juna 1977, ili mogućnosti bilo koje države članice da odobri Međunarodnom komitetu Crvenog krsta da poseti pritvorske ustanove u situacijama koje nisu obuhvaćene međunarodnim humanitarnim pravom.

Član 33

1. Bilo koja država članica može da otkaže ovaj protokol u bilo kom trenutku pismenim obaveštenjem upućenim generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija, koji će o tome obavestiti ostale države članice ovog protokola i Konvencije. Otkazivanje stupa na snagu godinu dana od datuma prijema obaveštenja od strane generalnog sekretara UN.

2. Otkazivanje neće imati dejstvo oslobađanja države članice od njenih obaveza prema ovom protokolu u odnosu na bilo koji čin ili situaciju koja nastupi pre dana stupanja na snagu otkazivanja, ili u odnosu na mere koje Potkomitet za prevenciju usvoji ili odluči da usvoji u odnosu na dotičnu državu članicu, niti će otkazivanje na bilo koji način ograničiti dalje

razmatranje bilo kog pitanja koje je Potkomitet za prevenciju počeo da razmatra pre datuma stupanja na snagu otkaza.

3. Nakon datuma kada otkazivanje od strane države članice stupi na snagu, Potkomitet za prevenciju neće započinjati razmatranje bilo kog novog pitanja vezanog za tu zemlju.

Član 34

1. Svaka država članica ovog protokola može da predloži amandman i podnese ga generalnom sekretaru Ujedinjenih nacija. Generalni sekretar zatim obaveštava države članice ovog protokola o predloženom amandmanu sa zahtevom da ga obaveste da li prihvataju održavanje konferencije država članica u cilju razmatranja i glasanja o predlogu. U slučaju da u roku od četiri meseca od takvog saopštenja, najmanje jedna trećina država članica prihvata takvu konferenciju, generalni sekretar će sazvati konferenciju pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija. Bilo koji amandman kojeg prihvati dvotrećinska većina država članica koje prisustvuju i glasaju na konferenciji generalni sekretar UN podnosi svim državama članicama na prihvatanje.

2. Amandman koji se prihvati u skladu sa stavom 1. ovog člana stupa na snagu kada ga prihvati dvotrećinska većina država članica ovog protokola u skladu sa svojim ustavnim postupkom.

3. Kada amandmani stupe na snagu, postaju obavezujući za one države članice koje su ih prihvatile, dok za ostale države članice i dalje važe odredbe ovog protokola i prethodnih amandmana koje su prihvatile.

Član 35

Članovi Potkomiteta za prevenciju i nacionalnih mehanizama za prevenciju imaće privilegije i imunitete koji su neophodni za nezavisno izvršavanje njihovih funkcija. Članovi Potkomiteta za prevenciju imaće privilegije i imunitete utvrđene u odeljku 22. Konvencije o privilegijama i imunitetima Ujedinjenih nacija od 13. februara 1946. u zavisnosti od odredbi odeljka 23. te konvencije.

Član 36

Prilikom posete državi članici, članovi Potkomiteta za prevenciju, će bez štete po odredbe i ciljeve ovog protokola i privilegije i imunitete koje imaju:

(a) poštovati zakone i propise zemlje domaćina, i

(b) uzdržavati se od bilo kojih radnji ili aktivnosti koje nisu u skladu s nepristrasnim i međunarodnim karakterom njihovih dužnosti.

Član 37

1. Ovaj protokol, čiji su arapski, kineski, engleski, francuski, ruski i španski tekstovi jednako verodostojni, deponuje se kod generalnog sekretara Ujedinjenih nacija.

2. Generalni sekretar Ujedinjenih nacija dostaviće overene prepise ovog protokola svakoj državi.

Izveštaji NMST-a objavljeni tokom perioda Decembar 2016- Maj 2017

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA

NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU TORTURE

u vezi sa posetom u u Korektivnom Centru za žene i maloletnike u Lipljanu

Za: G-đa Dhurata Hoxha, Ministarka
Ministarstvo Pravde

G. Milazim Gjocaj, Generalni Direktor
Zdravstvenog Sistema Zatvora, Ministarstvo Zdravlja

G. Imet Rrahmani, Ministar
Ministarstvo Zdravlja

G. Sokol Zogaj, v.d. Generalni Direktor
Korektivna Služba Kosova

G. Heset Loku
Pritvorni Centar Ljipljane

U skladu sa članom 135, stav 3 Ustava Republike Kosovo i člana 17 Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture (NMST) Ombudsmana dana 7 i 19 oktobar 2016 je posetio Korektivni Centar za Žene i Maloletnike u Lipljan.

Priština, 20. decembar 2016.god

Datumi poseta i sastav grupe za praćenje

1. U skladu sa članom 17 Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture (u daljem tekstu "NMST") Ombudsmana dana 6 i 19 oktobar 2016, je posetio Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture u Lipljan. Grupa za praćenje se sastoji od: Zamenice Ombudsmana/Rukovodilac NMST, jednog psihologa, lekarke i dva pravna savetnika.

Korektivni Centar u Lipljan

2. Korektivni Centar u Lipljan se nalazi na desnoj strani autoputa Lipljan-Magure, na prvom kilometru ovog puta koja se graniči sa rekom Sitnica na severu, na jugu sa putem ka Maguri, dok sa zapadne strane sa Pritvornim Centrom je Lipljanu. Popravni Centar u Lipljan je izgrađen 1978 godine kao vaspitno-popravni dom za maloletne i žene, u početku je naseljen samo maloletnicima dok od 1981 godine se takođe počelo sa smeštajem ženama.[1]
3. Korektivni Centar u Lipljan za Žene i Maloletnike je polu-otvorena institucija, jedina u Republici Kosovo, gde su smeštene neke kategorije zatvorenika, kao što su: maloletnici sa vaspitnim merama, maloletni prestupnici i maloletni pritvorenici kao i žene zatvorenice, zatočene žene i žene maloletnice.
4. Tokom posete, NMST je bio informisan od strane direkcije da trenutno u centru su smešteni 36 maloletnika uz vaspitne mere, 9 osuđena maloletnika, 4 maloletnika u pritvoru, tri ženske maloletnice, 2 osuđene, 1 pritvorena, 34 odraslih žena (od kojih 6 pritvorenika), kao i 10 prekršajnih mera.**Evropski Komitet za Sprečavanje Torture je posetio ovaj centar tokom posete Kosovu u 2015 godini**.[2]

Saradnja sa NMST tokom posete

5. Tokom posete u NMST u Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture u Lipljan, osoblje popravne službe i osoblje Odeljenja za Zdravstvo Zatvora su pružili ekipi za praćenje punu saradnju. Bez odlaganja ekipa je imala pristupa svim posećenim mestima. Ekipi su obezbeđene sve potrebne informacije za obavljanje zadataka i omogućen im je razgovor sa zatvorenicima i pritvorenicima bez prisustva korektivnih službenika ili drugog osoblja.

Zlostavljanje

6. Tokom posete ovom centru, NMST je primio nekoliko žalbi maloletnika u vezi sa prekomernom upotrebom sile od strane nekih korektivnih oficira. NMST je primetio da postoji napeta atmosfera između maloletnika i korektivnih službenika i između samih maloletnika.

   NMST je obavestio upravu Korektivnog Centra u Lipljanu u vezi sa tvrdnjama maloletnika, izraženu zabrinutost i zatražio je da se istraže navode o prekomernoj upotrebi sili od strane korektivnih službenika. NMST je takođe zatražio da bude obavešten o ishodu istrage.

---

1 Službena veb stranica Direkcije, na: http://www.md-ks.net/?page=1,71 (18.10.2016).
2 Evropski Komitet za Sprečavanje Torture, Izveštaj sa posete na Kosovu objavljen 8 septembra 2016, na: http://www.cpt.coe.int/documents/kosovo/2016-09-08-eng.htm. (18.10.2016)

7. NMST nije dobio nikakve pritužbe o zlostavljanju ili prekomernoj upotrebi sile od strane osuđenih žena, zatvorenica i maloletnica koje su smešteni u ovom centru. **NMST ceni veoma mnogo posvećenosti Uprave Korektivnog Centra u Lipljanu za smanjivanje tenzija između maloletnika i njihovog interesa da se obezbede što više psiho-socijalnih aktivnosti.**

Materijalni uslovi

Materijalni uslovi na paviljonima gde se smeštaju maloletnici

8. NMST istakao da su uslovi u kojima se drže **maloletnici muškarci** nisu bili dobri, posebno toaleti su bili stari, oštećeni i sa lošim mirisom, bilo je vlage i higijenski uslovi nisu bili na nivou. NMST je primetio da ležajevi maloletnika nisu imali posteljine, dušeci su bili lošeg kvaliteta i ćebadi su bile veoma tanke i zastarele. Ćelije gde se smeste maloletnici su bile velike i imale su dovoljno osvetljenja, ali zidovi nisu okrečeni, i u neke ćelije prozori su oštećeni i nisu se zatvarali kako treba, za šta je bilo pritužbi od smeštenih u ćeliji da im je hladno noću. **NMST ohrabruje nadležne organe da obezbede grejanje u zavisnosti od vremenskih uslova i investiraju u poboljšanje uslova za smeštaj maloletnika**.

Materijalni uslovi na paviljonima gde se smeštaju žene

9. Uslovi smeštaja u ovim odeljenjima su bili dobri i moglo se primetiti da je bilo skorijih investicija, posebno u toaletima koji su bili u vrlo dobrom stanju. **NMST nije primetila prenaseljenost u paviljonima u kojima se drže maloletnici i žene u ovom centru**. Ćelije pružaju dovoljno osvetljenja. NMST u nekim slučajevima je primila navode žena zatvorenica smeštene u ovom centru da, tokom zime u nekim ćelijama na donjim spratovima koje se nalaze na ivicama objekata pojavljuje se vlaga, koja se može uočiti čak i tokom posete u NMST. **NMST će pratiti situaciju u vezi sa pitanjem grejanja u ovom centru i zatražit će od nadležnih organa da se obavesti u vezi sa ovim žalbama**.

Prelazak maloletnika u novom Vaspitno-edukativnom (obrazovnom) centru

10. NMST je obavešten od strane Uprave Korektivnog Centra u Lipljanu, da novi vaspitno'edukativni centar za maloletnike sa vaspitnom merom, je izgrađen, međutim nema posebnog datuma kada će biti prebačeni maloletnici sa vaspitnim merama u ovaj centar. NMST će pratiti situaciju u vezi sa ovim pitanjem.

Hrana

11. NMST nije dobio žalbe od smeštenih lica o kvalitetu i količini hrane. Tokom inspekcije u kuhinji NMST je primetio da zaposleni ne koriste rukavice tokom distribucije hrane i njene pripreme. Oni tokom posete su tvrdili da, njihove sanitarne kartice su poslate u Nacionalnom Institutu za Javno Zdravlje. Prema glavnom šefu kuhinje tokom laboratorijskih analiza nisu im uzeti uzorci brisa ruku.

Režim

12. U Korekitvnom centru u Lipljanu funkcioniše niža srednja škola i viša srednja škola u okviru javnog obrazovnog sistema. Nakon kontakta sa Ministarstvom Obrazovanja, Nauke i Tehnologije (MONT), Ombudsman je informisan da nastava u ovom centru je počela 26 septembra 2016.

13. Prema upravi, iako se nastava i dalje nastavlja, postoje izraziti problemi sa odvajanjem maloletnika u razredima različitih nivoa, koje se ispostavlja da je neprikladno zbog sadržaja obrazovnog programa. NMST je takođe obavešten od strane Ministarstva Obrazovanja Nauke i Tehnologije (MONT) je angažovao u radu u ovom centru 8 redovnih nastavnika.

14. Prema upravi centra, trenutno se pruža stručna obuka za hidro instalatera, elektroinstalatera i građevinarstvo. Na osnovu statistika poslate od strane uprave, primećuje se da se organizuju programi, kursevi i različite obuke, kao što su program EQUIP, te sportske i kulturne aktivnosti. Dok, u slučaju žena, NMST je primetio da generalno su uključene u kuhinji i čišćenju i pohađaju kurseve, kao što krojenje i friziranje (na frizerskom kursu su bili uključeni 2 maloletnice, dok na kursu za krojenje su uključene 5 osuđenih žena).

15. Pritvorenici trenutno nemaju neko angažovanje. Njihovo angažovanje može biti samo uz dozvolu nadležnog suda. **NMST podstiče vlasti da pojačaju angažovanja van ćelije i za pritvorenike. Osim toga, što je duže trajanje pritvora, to bogatiji mora biti režim koji im se nudi.**

16. Od žena zatvorenica, NMST je obavešten da se njima omogućava šetnja van ćelije dva puta dnevno po jedan sat, što je u skladu kao članom 37 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija. Član 139 Zakonika Pravde o Maloletnicima navodi da maloletnik ima pravo da provede najmanje tri sata dnevno na otvorenom u okviru institucije. **NMST nije primio neku žalbu u vezi poštovanja ovog prava kako kod maloletnika tako i u slučaju zatvorenica.**

17. Nedostatak besplatne dnevne štampe, traje već više od godinu dana. Maloletnici i žene imaju televizore u svojim sobama, ali vrlo zastarele i trebaju nova snabdevanja. Knjige i literatura je na zadovoljavajućem nivou, iako verska literatura, osim Kurana i Biblije, je uklonjena nakon naredbe iz Centralne Uprave KSK-a.

Zdravstvena nega

18. U julu 2013 godine, odgovornost za zdravstvenu zaštitu u korektivnoj službi je prešla sa Ministarstva Pravde na Ministarstvo Zdravlja.

Sastav lekarskog osoblja

19. Medicinsko osoblje u Korektivnom Centru u Lipljanu se sastoji od: tri lekara opšte prakse (jedan od njih se specijalizovana u pedijatriji, jedan u ginekologiji), jedan redovan stomatolog i jedan ginekolog koji se angažuje s vremena na vreme, i 6 medicinskih

sestara (5 ženski, 1 muški). Lekari opšte prakse su aktivni u radu od 08:00 do 16:00. Takođe, u centru je angažovan i psiholog sa punim radnim vremenom.

Lekarska kontrola

20. Evropski Komitet za Sprečavanje Torture u izveštavaju o poseti na Kosovu u 2015. godini je naglasio suštinski značaj koji imaju lekarski pregledi, posebno u slučajevima zatvorenika i pritvorenika koji su skorije primljeni, ne samo za identifikaciju zaraznih bolesti i prevenciju samoubistva, ali i kroz doprinos koji se daje u smislu prevencije torture kroz odgovarajuća evidentiranja povreda[3].

21. Korektivni Centar je obavestio ekipu NMST-a, da se skorije primljeni zatvorenici kontrolišu u roku od 24 sata od trenutka dolaska u Korektivnom Centru za Maloletnike i Žene. To podrazumeva opštu kontrolu, tokom kojih se zarobljenicima uzima anamneza i upišu se bolesti i povrede koje izjavljuje, iste se registruju u njegovom zdravstvenom kartonu. Ali Korektivni Centar i drugi centri u kojima se drže pritvorenici i zatvorenici, i dalje nisu u mogućnosti da obavljaju sistematske preglede za tuberkulozu i prenosive štetnih bolesti, kao što su: TBC, HBS, HCV i HIV.

    NMST ohrabruje nadležne organe da preduzmu ozbiljne korake da obezbede takve sistematske preglede zatvorenicima, pritvorenicima i osoblju, u cilju blagovremenog otkrivanja takvih takvih bolesti i da se novo upućenim zatvorenicima obavljaju sveobuhvatni lekarski pregledi.[4]

22. NMST je primetio da medicinska služba vodi sledeđe registre: Registar za pokušaj samoubistva, telesne povrede, štrajk glađu, seksualno zlostavljanje, smrt u zatvoru, samo povređivanja. **NMST podstiče medicinsku službu da se u registrima uvedu detaljniji podaci u vezi sa uzrocima fizičkih povreda i samo povređivanja, uključujući fotografije zajedno sa datumom događaja.**

    Poverljivost zdravstvenih usluga

23. NMST se zainteresovao da li medicinsko osoblje, smeštenim u Korektivnom Centru u Lipljanu, pruža medicinske usluge u prisustvu korektivnih službenika. Prema medicinskom osoblju, medicinske usluge se pružaju bez prisustva korektivnih službenika, ali oni posmatraju spolja.

    NMST podstiče takav stavi praksu o ne prisustvu službenika bezbednosti tokom pružanju zdravstvenih usluga.[5] Isto tako, NMST podstiče zdravstvenu službu, da medicinske usluge pružaju van posmatranja i slušanja korektivnih službenika radi čuvanja tajnosti i odnosa lekar-pacijent, osim u posebnim slučajevima.

    Samo povređivanja

---

3 *Na istom mestu,*

4 Takav postupak je preporučen od strane Evropskog Komiteta za Prevenciju Torture u izveštaju o Kosovu tokom prethodnih poseta ovakvim ustanovama na Kosovu.

5 Evropski Komitet za Sprečavanje Mučenja u izveštaju za Kosovo posle posete Kosovu u 2015 godini, bilo je primedbi na pružanje zdravstvenih usluga u prisustvu korektivnih službenika u nekim popravnim centrima i preporučuje se prestanak takve prakse.

24. U Korektivnom Centru u Lipljanu, tokom kontrole zdravstvene dokumentacije i razgovora sa vlastima kao i sa smeštenim u njemu, NMST je primetio da ima slučajeva samo povređivanja. Glavno sredstvo koje se koristi za nanošenje telesnih povreda i samo povređivanja ispada da je sredstvo za brijanje, poznato kao "BIC". **NMST smatra da treba da se skine sa upotrebe ovo sredstvo za brijanje i relevantni autoriteti treba da pruže drugu alternativu.**

Ostala pitanja

Osoblje Korektivnog Centra za Žene i Maloletnice

25. Osoblje Korektivnog Centra se sastoji od 135 uniformisanih ljudi i 25 civilna lica, od kojih 46 su žene. Takođe, centar je angažovao i 2 socijalna radnika.

Disciplinske mere

26. Prema važećim zakonima, disciplinske kazne koje se mogu izreći osuđenicima su: ukor, oduzimanje dodeljenih privilegija, nalog za nadoknadu i meru usamljenjas.[6] Dok u slučaju pritvorenika, mogu se nametnuti sledeće kazne: ograničavanje ili zabrana poseta ili prepiske, osim kontakata sa advokatom odbrane, Ombudsmanom i diplomatskim misijama. Član 122 stav 1 Zakonika o Maloletnicima navodi odredbe o disciplinskim postupcima i kaznama koje se primenjuju na lica osuđenih na kaznu zatvora utvrđenih u Zakonu o izvršenju krivičnih sankcija koje će se primenjivati nad maloletnikom koji se podvrgava meri upućivanja u vaspitno popravnoj instituciji.

27. Dalje, u članu 122, stav 2, izričito je navedeno da: **"Maloletniku ne sme da bude izrečeno smeštanje u samicu kao disciplinska kazna"**. Tokom posete, NMST se zainteresovala da vidi ćeliju gde se drže maloletnici u slučaju izricanja mere usamljenja. Prema objašnjenju uprave Centra to ne predstavlja izricanje disciplinske mere usamljenja, već samo izolacije (segregacije) u određenim situacijama, koja traje samo nekoliko sati.

28. Član 122 Zakonika Pravde o Maloletnicima navodi Maloletniku kao disciplinska kazna može da bude izrečeno smeštanje u posebnu jedinicu vaspitno-popravne ustanove pod sledećim uslovima: trajanje boravka u posebnoj jedinici ne sme da bude duže od petnaest (15) dana, maloletnik ne sme da boravi sam u posebnoj jedinici, maloletnik ima pravo da provede najmanje tri (3) sata dnevno van zatvorenih prostorija u toku slobodnog vremena, maloletnik ima pristup udžbenicima i drugim knjigama, maloletnika jednom (1) dnevno posećuje lekar i vaspitač, kao i direktor vaspitno-popravne ustanove dva (2) nedeljno.

29. **Međutim, na osnovu inspekcije jedne od ćelija u kojima se drže ili izoliraju u tim situacijama maloletnici, stiče se utisak da Korektivni Centar u Lipljanu prilikom smeštaja u posebne jedinice maloletnika, ne može da ispuni zahteve predviđene članom 122 Zakonika o Maloletnicima. Izolacija maloletnika u takvim uslovima liči više na izricanje disciplinske mere usamljenja, pošto u ćeliji u kojoj je vršena inspekcija (za izolaciju) uslovi držanja ne ispunjavaju ni minimalne standarde smeštaja i nema prostora za smeštaj više od jednog maloletnika.**

6 Stavovi od 101 deri do 113 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija.

30. NMST, takođe izražava uznemirenje zbog činjenice da u Korektivnom Centru u Lipljanu, samopovređivanje se smatra disciplinskom merom. **NMST podseća da samopovređivanje se ne smatra disciplinskim prekršajem na osnovu Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija**.[7]

Kontakti sa spoljnim svetom

31. Član 120 Zakonika o Maloletnicima navodi da maloletnik ima pravo da najmanje jednom nedeljno u trajanju od najmanje jednog (1) sata prima posete roditelja, usvojitelja, supružnika, staratelja, deteta, usvojenika i drugih rođaka u pravoj krvnoj liniji ili pobočnoj liniji do četvrtog stepena. Maloletnik ima pravo da najmanje jednom mesečno prima posete drugih lica koja ne utiču negativno na izvršavanje mere. **NMST nije primio nijednu žalbu od maloletnika u vezi sa ovim pravom.**

32. NMST smatra da su kontakti sa spoljnim svetom, posebno posete porodice ili drugih srodnika, od suštinskog značaja u kontekstu socijalne rehabilitacije zatvorenika.

33. Što se tiče telefonskih poziva, član 60 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija navodi da pritvoreni ima pravo na telefonski poziv. **NMST nije primio žalbe od maloletnika što se tiče ovog prava.**

Procedure prijema

34. Svi novo upučeni zatvorenici u Korektivnom Cnetru u Lipljanu se podvrgavaju postupku prihvatanja koji traje od 7 do najviše 30 dana. Tokom ovog perioda osuđenik se drži u odeljenju za prijem i nakon toga se šalje u adekvatan paviljon u zavisnosti od izrečene kazne ili vaspitne popravne mere. Korektivni Centar u Lipljanu vodi evidenciju sa mnogim podacima u vezi sa zatvorenicima ili pritvorenicima koji su smešteni u ovom centru.

Pitanja u vezi sa bezbednošću

35. Tokom intervjua sa maloletnicima i razgovora sa rukovodstvom Korektivnogvnog Centra u Lipljanu, NMST je primetio da postoje tenzije između maloletnika i povremeno ove tenzije se prate fizičkim nasiljem između njih.

36. Evropski Komitet za Sprečavanje Torture u izveštaju nakon posete u Srbiji u 2015 godini (25 maj do 5 jun 2015), u vezi sa nasiljem između zatvorenika je istaknuo odgovornost države za zaštitu zatvorenika od drugih zatvorenika koji ciljaju da ih ozleđuju.[8]

37. Dalje, Evropski Komitet za Sprečavanje Torture ističe da adresiranje pitanja nasilja među zatvorenicima zahteva da zatvorsko osoblje bude dobro obučeno da interveniše i

---

7 Evropski Komitet za Sprečavanje Torture na izveštaju o poseti Kosovu u 2015 godini izražava uznemirenje u vezi sa činjenicom da nekoliko popravnih centara na Kosovu samo povređivanje smatraju disciplinskim prekršajem.

8 Evropski Komitet za Sprečavanje Torture, izveštaj sa posete u Srbiji u 2015 godini, objavljen 24 juna 2016, na: http://www.cpt.coe.int/4C35B9F6-3F66-4397-9F20-2C16F5199D93/FinalDownload/DownloadId-9489844769FDABA923BB0B064C85DADA/4C35B9F6-3F66-4397-9F20-2C16F5199D93, (25.10.2016)

upravljan takvim situacijama. Postojanje pozitivnih odnosa između zatvorenika i zatvorskog osoblja je presudan faktor u ovom kontekstu, to će u velikoj meri zavisiti od sposobnosti zaposlenih za među-lično komuniciranje. Takođe, jasno je da cilj efikasne strategije za rešavanje ovog problema treba biti garantovanje da su osoblje zatvora u poziciji da sprovode svoju vlast na odgovarajući način. Osim toga, zatvorski sistem u celini treba da razvije sposobnost da osigura da nekompatibilne potencijalne kategorije zatvorenika se ne smeste zajedno.

38. Dalje u izveštaju, Komitet je pozvao vlasti u Srbiji da obezbede neophodna sredstva i smernice za menadžere kako bi se osiguralo proaktivniji pristup u pogledu bezbednosti svih zatvorenika. Pored povećanja broja osoblja, stručnost i postojeće veštine treba da se prošire da bi obezbedile dalje stručno osposobljavanje.

39. Pored toga, Komitet je preporučio srpskim vlastima da u svetlu ovih preporuka razvijaju nacionalnu strategiju za prevenciju nasilja i zastrašivanja među zatvorenicima.

40. **Stoga, u svetlu gore navedenih komentara i preporuka, NMST ohrabruje relevantne vlasti na Kosovu da preduzmu mere i sprovedu više stručnih psiho-socijalnih programa koji će pomoći na smanjenju tenzija i nasilja između maloletnicima. NMST smatra da tako nešto, imajući u vidu tenzije i povremeno nasilje, trebalo bi da bude prioritet za nadležne organe.**

Postupak podnošenja žalbi

41. Evropski Komitet za Sprečavanje Torture u izveštaju za posetu na Kosovu 2015 godine, izjavio je da efikasan sistem za podnošenje žalbe je osnovna garancija protiv zlostavljanja u zatvorima i pritvornim centrima. Lica smeštena u ovim centrima bi trebalo da budu u stanju da podnose žalbe unutar zatvora ili centra za pritvor na poverljiv način i omoguće pristup odgovarajućem organu.

42. Član 91 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, detaljno definiše postupak kojim pritvorenici i zatvorenici mogu da se obrate žalbom ili molbom direktoru jedne određene institucije Korektivne Službe Kosova. Procedura uključuje i rokove za odgovor od strane direktora i mogućnost da se žalba uputi i nekom drugom organu, u ovom slučaju Generalnoj Upravi Korektivne Službe i Ministru Pravde.[9]

43. NMST je primetio da na raspolaganju smeštenih u Korektivnom Centru u Lipljanu se nalaze kutije za žalbe postavljene od strane Kosovske Korektivne Službe i kutije za žalbe postavljene od strane Institucije Ombudsmana. Kutije za žalbe postavljene od strane institucije Ombudsmana mogu se otvoriti samo od strane zaposlenih u ovoj instituciji, što za podnosioca žalbe pruža poverljivost pri podnošenju žalbe. Takođe, zatvorenici mogu da podnose žalbe Ombudsmanu kroz besplatne telefonske linije (informacije o telefonskoj liniji nalaze se u kutiji za žalbe).

9 Član 91, stav 4 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija propisuje: U podnetoj žalbi Direktor Popravne Službe će odgovoriti u roku od petnaest (15) dana, dok Centralna Kancelarija Popravne Službe u roku od trideset (30) dana. U pisanoj žalbi će se dati odgovor u pisanoj formi
.

44. NMST je primetio da uprava Korektivnog Centra u Lipljanu- obezbeđuje adekvatnu mogućnost za podnošenje žalbi i zahteva, razmatra iste i odgovara licima smeštenim u ovaj centar.

Stoga, NMST Ombudsmana preporučuje:

Ministarstvu Pravde i Korektivnoj Službi Kosova

- **Da se povećaju aktivnosti van ćelija za pritvorena lica .**
- **Da se istraže navodi o prekomernoj upotrebi sile od strane korektivnih službenika**
- **Da se poboljšaju materijalni uslovi smeštaja u paviljonima u kojima se drže maloletnici u pritvoru i u drugim paviljonima kada je to neophodno.**
- **Smanjenje ovih tenzija i prestanak akata nasilja među maloletnicima treba da bude prioritet za nadležne organe**
- **S obzirom da su aktuelna sredstva za brijanje (BIC) postala čest fenomen samopovređivanja, preporučujemo da nadležni organi obezbede drugu alternativu – angažovanje brijača**

Ministarstvo zdravlja

- **Da se sprovedu više stručnih programa, psiho-socijalnih programa i grupnih tretmana za maloletnike, koji će pomoći u smanjenju tenzija i nasilja između maloletnika**

S poštovanjem,

Hilmi Jashari

Ombudsman

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA

NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU TORTURE

OMBUDSMANA

u vezi sa posetom u Pritvornon Centru u Ljipljanu

Za: G-đa Dhurata Hoxha, Ministarka
Ministarstvo Pravde

G. Milazim Gjocaj, Generalni Direktor
Zdravstvenog Sistema Zatvora, Ministarstvo Zdravlja

G. Imet Rrahmani, Ministar
Ministarstvo Zdravlja

G. Sokol Zogaj, v.d. Generalni Direktor
Korektivna Služba Kosova

G. Arif Beqa, Direktor
Pritvorni Centar Ljipljane

U skladu sa članom 135, stav 3 Ustava Republike Kosovo i člana 17 Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture (NMST) Ombudsmana dana 7 i 19 oktobar 2016. godine je posetio Pritvorni Centar u Lipljan.

Priština, dana 21 decembar 2016

Datumi poseta i sastav grupe

U skladu sa članom 17 Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture (u daljem tekstu "NMST") Ombudsmana dana 7 septembar i 19 oktobar 2016. godine je posetio Pritvorni Centar u Ljipljan. Grupa koja je posetila centar se sastoji od jednog pravnog savetnika, jednog psihologa i jednog lekara-hirurga.

Pritvorni Centar u Lipljanu

1. Pritvorni Centar u Lipljan (PCL) se nalazi na trećem kilometru grada Ljipljana kod puta koji povezuje Ljipljan sa selom Magure, koja se nalazi pored Popravnog Centra u Ljipljan. Pritvorni Centar u Ljipljan je izgrađen 2003 godine i u to vreme centrom je upravljao UNMIK. Ovaj centar u septembru 2004 godine, je zatvoren zbog zbog tehničkih oštećenja, popravljen je i otvoren u oktobru 2006 godine, i nastavlja da bude u funkciji pod upravom Ministarstva Pravde, odnosno Centralne Uprave. U 2006 godini nadležnosti su predati na menadžment lokalnog osoblja. [10]

2. U PCL su smešteni pritvorenici i mali broj osuđenih lica koja su smeštena u posebnom krilu.[11] Tokom posete 7 septembra 2016. godine, ekipa je obaveštena od menadžmenta PCL da su vreme posete bili smešteni133 pritvorena lica i 8 osuđena lica.

3. Dok, tokom posete 19 oktobra 2016, NMST je obaveštena da je počeo transfer smeštenih lica u Korektivni Centar u Dubravi i da do tog trenutka 40 njih su bili prebačeni.

   NMST je obavešten da PCL nikad nije posećen od strane Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture.

   Saradnja sa NMST tokom posete

4. Tokom posete NMST Pritvornom Centru u Lipljan, osoblje korektivne službe i osoblje Zatvorske zdravstvene službe su pružili potpunu saradnju ekipinacionalnog mehanizma. Ekipa je bez odlaganja imala pristup svim posećenim mestima. Ekipi su obezbeđene sve potrebne informacije za obavljanje zadatka i dozvoljen im je razgovor sa zatvorenicima i pritvorenicima bez prisustva korektivnih službenika ili drugog osoblja.

   Zlostavljanje

5. Tokom posete ovom centru, NMST nije primio nijednu žalbu pritvorenika i zatvorenika za zlostavljanje i preteranu upotrebu sile od strane korektivnih službenika ovog centra. Takođe, tokom posete ekipa nije dobila nikakve pritužbe za nasilje između lica smeštenih u ovaj centar, kako na delu gde su smešteni zatvorenici, tako i na delu gde se drže zatvorenici.

   Materijalni uslovi

6. NMST je primetio da uslovi gde se drže osuđena lica su bili bolji od dela gde se drže pritvorenici. Tokom posete krilu gde se drže osuđena lica, NMST je primetio da su u

10 Službena veb stranica Direkcije, na: http://www.md-ks.net/?page=1,72#?page (8.09.2016).
11 Osuđena lica su smeštena na krilu "A" Pritvornog Centra u Lipljan.

ćeliji smeštena po 1 i maksimalno 2 lica. **NMST, tokom posete nije primetio prenaseljenost**.

7. Ćelije imaju TV (nisu vlasništvo PCL) i ormar za držanje njihove odeće. NMST je obavešten od osuđenih lica da posteljine za njihove krevete su doneti od njihovih kuuća i da se one ne pružaju u PCL. Osuđena lica mogu se tuširati kad god to žele, dok njihova kupatila i toaleti uglavnom su bili u dobrom stanju. **Tokom posete NMST je primetio da u ćelijama u krilu gde se drže osuđena lica nema vlage**.[12]

8. NMST je primetio da u delovima PCL gde su smeštena pritvorena lica, u nekim ćelijama je kapljala voda i da se iste trebaju krečiti. Tokom posete u PCL, ekipa NMST nije naišla na pretrpane ćelije i u njima su bili smešteni maksimalno 3 osobe. Toaleti i kupatila su bili u dobrom stanju. NMST je obavešten od Direkcije PCL da se planira zatvaranje ovog centra i smeštaj zatvorenika u novom objektu u Hajvaliji. **Povodom najave da će se centar zatvoriti, NMST će pratiti situaciju i tražiće ažurirane informacije od nadležnih organa**.

Hrana

9. Smeštenim u PCL hrana se distribuira u njihovim ćelijama. Kuhinja gde se priprema hrana za smeštene u PCL i osoblje je nova i nudi dobre uslove. NMST je zadovoljna sa magacinima gde se drži hrana, nije naišla na hranu kojoj je istekao rok niti na meso bez pečata. NMST je takođe primetio da je hrana obogaćena povrćem i crnim hlebom. **NMST preporučuje da PCL omogućuje bogatije pakete sa dijetalnom hranom za lica sa različitim bolestima**.

10. Angažovani u radu u kuhinji su opremljeni adekvatnim sanitarnim knjižicama. **Ipak, NMST preporučuje da angažovani u kuhinji obrate višu pažnju koristeći rukavice tokom pripreme i distribucije hrane i preporučuje da u slučaju obavljanja analize od strane nadležne institucije da se obavljaju kompletne analize, uključujući i briseve ruku.**

Režim

11. U PCL pritvorena lica mogu da rade samo ako dobiju dozvolu od strane nadležnog suda. Njima se pruža jednosatna šetnja prepodne i jednosatna šetnja poslepodne tokom leta, dok zimi ovaj raspored je smanjen na 45 minuta. Pritvorena i osuđena lica u ovom periodu mogu da se bave sportom kao što su košarka, fudbal i trčanje, dok fitnes sala se aktivira samo tokom zime. **Ipak, PCL nije u stanju da ponudi kurseve i obuku ni za pritvorena ni za osuđena lica. NMST smatra da što je duži period pritvaranja, toliko treba da bude razvijen i režim koji se nudi.**

Zdravstvena nega

12. U julu 2013. godine, odgovornost za zdravstvenu zaštitu u korektivnoj službi je prešla sa Ministarstva pravde na Ministarstvo zdravlja. Tokom posete, NMST je utvrdio da je bilo

12 Tokom posete CPL, NMST je obavešten da će se centar zatvoriti i lica koja su ovde smeštena i osoblje će se se prebaciti u Centar za Pritvor u Hajvaliji (Priština). Ovaj pritvorni centar do sada nije počeo sa radom.

malo poboljšanja u pogledu infrastrukturnih uslova medicinskog osoblja u odnosu na prethodne posete. Medicinsko osoblje ponovo se pribojava da dolaskom jeseni i zime u njihovim kancelarijama će ponovo kapljati voda i njihovi uslovi rada će se pogoršati. **NMST je primetio da prostorije u kojima se pružaju zdravstvene usluge nisu adekvatne i da su male**.

13. Lekarsko osoblje je izrazilo zabrinutost zbog kašnjenja odgovora od sudova u slučajevima podnetih preporuka i zahteva za sudsku dozvolu da se šalju pritvorena lica ili osuđena lica za lečenje van PCL. Ekipa NMST-a je obaveštena da je ovo pitanje regulisano na osnovu kategorizacije hitnosti slučajeva za lečenje. Kategorija "A" podrazumeva pritvorena lica čije stanje zahteva hitno upućivanje u drugu ustanovu zdravstvene zaštite i za to se ne čeka dozvola suda, već se sud obaveštava u pisanoj formi o slučaju. Kategorija "B" podrazumeva pritvorena lica koji treba da primaju terapiju van PCL u roku od 24 sata. Za ovu kategoriju je potrebna dozvola sudije i medicinsko osoblje je izrazilo zabrinutost zbog kašnjenja odgovora sudova i zbog zanemarivanja preporuka lekara.

14. U kategoriji "C" spadaju pritvorena lica koja treba da prime lekarsku negu tokom nedelje i za to je potrebna dozvola od nadležnog suda. U kategoriji "D" spadaju pritvorena lica koja trebaju da prime određenu lekarsku negu tokom meseca i takođe je potrebna dozvola od nadležnog suda. Prema medicinskom osoblju, problematično se predstavlja obaveza da se vrati pritvoreno lice u PCL u slučaju da klinika gde je ranije poslat nije mogla da pruži uslugu i on treba da se šalje na neku drugu kliniku. Za takav transfer ponovo je potrebna sudska dozvola.

15. Lekarsko osoblje i direkcija izražavaju zabrinutost zbog činjenice da u PCL se smeste i pritvorena lica sa mentalnim problemima zbog nedostatka prostora za smeštaj u Institut za forenzičku psihijatriju ili na neko drugo odgovarajuće mesto. Tokom posete, NMST je obavešteno da trenutno u PCL su smeštena 2 pritvorena lica sa mentalnim problemima, dok 7 su bili tretirani u Odeljenju za psihijatriju Kliničkog Univerzitetskog Centra Kosova (KUCK).

NMST Ombudsmana preporučuje da nadležni organi preduzmu neophodne mere da smeste takva lica u specijalnim ustanovama u skladu sa Evropskim Pravilima Zatvora usvojenim od strane Evropskog Saveta[13] i Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija.

Sastav lekarskog osoblja

16. Lekarsko osoblje se sastoji od dva lekara opšte prakse koji su angažovani punim radnim vremenom i koji su na odzivu 24 sata ako je potrebno, jedan psihijatar konsultant koji

13 *Evropska Pravila o Zatvorima, pravilo 12.1* "Lica koja pate od mentalnih bolesti i čije mentalno stanje nije prikladno da se zadržava u zatvoru, treba da se smeste u instituciji koja je predviđena u tu svrhu ", na: http://www.coe.int/t/dgi/criminallawcoop/Presentation/Documents/European-Prison-Rules_978-92-871-5982-3.pdf (9.09.2016).

dolazi jednom nedeljno u PCL, jedan psiholog koji radi punim radnim vremenom i 6 medicinskih sestara. Stomatolog je redovan i pruža usluge za dva korektivna centra u Ljipljanu (CPL&PCL). **Lekari su izrazili nezadovoljstvo u vezi sa isplatama za prekovremeni rad**.

Slučaj štrajka glađu od strane jednog pritvorenog lica

17. Tokom posete 7 septembra 2016. godine, u PCL, ekipa NMST je obaveštena da pritvoreno lice B.TH je stupio u štrajk glađu u znak nezadovoljstva odlukom nadležnog suda kojom mu se produžio pritvor do 1 oktobra 2016. godine. NMST je obavešten od strane medicinskog osoblja za radnje koje se preduzimaju da se obezbedi odgovarajuća medicinska nega za pritvoreno lice. Iz dokumenata prikazane od medicinskog osoblja i navoda pritvorenog lica u štrajku, ekipa NMST je zaključila da pritvorenom licu u štrajku je ponuđena adekvatna medicinska usluga.

18. Lekarsko osoblje tokom svake posete je obavestilo pritvoreno lice o njegovom zdravstvenom stanju i eventualnim posledicama. NMST je zaključio da je lekarsko osoblje preduzimalo potrebne mere u vezi sa pritvorenim licem u štrajku, u skladu sa Malteškom Deklaracijom o štrajku glađu.[14] **NMST će nastaviti da prati ovaj slučaj kroz posete i kontakata sa upravom PCL.**

Lekarska kontrola

19. Evropski Komitet za Sprečavanje Torture u izveštavaju o poseti na Kosovu u 2015 godini je naglasio suštinski značaj koji imaju lekarski pregledi, posebno u slučajevima zatvorenika i pritvorenika koji su skorije primljeni, ne samo za identifikaciju zaraznih bolesti i prevenciju samoubistva, ali i kroz doprinos koji se daje u smislu prevencije torture kroz odgovarajuća evidentiranja povreda.

20. PCL je obavestio ekipu NMST-a da se novo upučeni pritvorenici kontrolišu u okviru 24 časova od trenutka dolaska u PCL. Ove kontrole podrazumevaju opštu kontrolu, tokom koje pritvoreno lice, ukoliko ima neku bolest, koja, ako se bude izjavila, registruje na njegov lekarski dosije. Ali, PCL i ostali centri gde se drže pritvorena lica i osuđena lica, još uvek nije u mogućnosti da obavlja sistematske kontrole za tuberkulozu, hepatit i AIDS. **NMST preporučuju da relevantne vlasti preduzmu ozbiljne korake za omogućavanje takvih sistematskih kontrola da bi se blagovremeno otkrile takve bolesti i da se novo upučenimpritvorenim licima odmah obavljaju sveobuhvatne lekarske kontrole**.[15]

21. NMST je primetio da zdravstvena služba vodi sledeće registre: Registar za pokušaj samoubistva, telesne povrede, štrajk glađu, seksualno zlostavljanje, smrt u zatvoru, zapažanja, samopovređivanje, kao i unutrašnje lekarske protokole, kao što su: protokol

---

14 Usvojeno od 43 Skupštine World Medical Assembly, St. Julians, Malta, novembar 1991 i koji je razmatran od 44 Skupštine World Medical Assembly, Marbella, Španija, septembar 1992 i koji je razmatran od 57 Skupštine WMA General Assembly, Pilanesberg, Južna Afrika, u oktobru 2006, na: http://www.wma.net/en/30publications/10policies/h31/ (9.09.2016).

15 Takva akcija je preporučena od Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture u izveštajima o Kosovu tokom prethodnih poseta u takvim institucijama na Kosovu.

psihijatra i psihologa. Takođe, lekarska služba ima i formular pod nazivom "**Standardne prakse delovanja tokom štrajka glađu**", na kojoj se evidentiraju podaci u vezi sa zdravstvenim stanjem pritvorenog lica ili lica koje je stupilo u štrajk glađu.

22. NMST je primetio da lekarsko osoblje vodi zadovoljavajuće evidencije u vezi sa obavljenim lekarskim pregledima i vodi evidenciju sa prikladnim opisom o slučajevima telesnih povreda ili samopovređivanja.

Poverljivost zdravstvenih usluga

23. NMST se zainteresovala da li medicinsko osoblje, pritvorenim licima i osuđenim licima u PCL, pruža medicinske usluge u prisustvu korektivnih službenika. Na osnovurazgovora sa lekarskim osobljem može se zaključiti da u određenim situacijama korektivni službenici posmatraju kroz mali prozor dok se pruža lekarska nega, ali ne ulaze unutra. Ipak, glavni lekar je bio odlučan da se lekarska nega ne treba pružiti u prisustvu korektivnih službenika, jer na taj način se minira odnos pacijent-lekar. **NMST podstiče takav stav i praksu u vezi sa neprisustvovanjem službenika bezbednosti tokom pružanja zdravstvenih usluga.**[16]

Ostala pitanja

Osoblje PCL

24. Osoblje PCL se sastoji od 130 uniformisanih lica i 18 civilnog osoblja. NMST je obavešten da su sada u ovaj centar zaposlena 3 socijalna službenika. **Tokom posete, nekoliko korektivnih službenika su izrazili njihovo nezadovoljstvo u vezi sa radnim uslovima u celini.**

Disciplinske mere

25. Prema zakonima na snazi disciplinske kazne koje se može izreći osuđenim licima su: ukor, oduzimanje dodeljenih privilegija, nalog za nadoknadu i mera usamljenja.[17] Dok u slučaju pritvorenih lica, predviđene su sledeče disciplinske mere: ograničavanje ili zabrana poseta ili prepiske, osim kontakata sa advokatom, Ombudsmanom i diplomatskim misijama. **NMST je zaključio da PCL vodi registar izrečenih disciplinskih mera gde se beleže podaci u vezi sa izrečenom merom, razlogom, vremenu izricanja i završetka.**

26. NMST je obavešten od strane uprave PCL da samo povređivanje u ovom centru se ne smatra disciplinskim prekršajom delom. **NMST pozdravlja takav stav pošto samopovređivanje se ne uključuje u grupi disciplinskih prekršaja predviđenih članom 102 Zakona o Izvršenju krivičnih sankcija**.[18]

---

16 Evropski Komitet za Sprečavanje Torture na izveštaju o poseti Kosovu u 2015 godini izražava uznemirenje u vezi sa pružanjem lekarskih usluga u prisustvu korektivnih službenika i preporučio je da se prekine sa takvom praksom.

17 Stavovi od 101 do 113 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija.

18 Evropski Komitet za Sprečavanje Torture na izveštaju o poseti Kosovu u 2015 godini izražava uznemirenje u vezi sa činjenicom da nekoliko popravnih centara na Kosovu samo povređivanje smatraju disciplinskim prekršajem.

27. NMST je obavešten da lekarska služba ne učestvuje u donošenju odluke u vezi sa sposobnošću pritvorenog lica ili osuđenog lica da se suočava sa disciplinskom merom usamljenja. NMST smatra da je lekarskom osoblju jasna njihova uloga u ovom aspektu. Učešće lekara u donošenju odluka, koji je u stvari lekar pritvorenog ili osuđenog lica, bi minirao odnos lekar-pacijent, osim ako se ova mera preduzme iz zdravstvenih razloga.[19]

28. Takođe, direkcija PCL je izrazilo zabrinutost što nema adekvatnih uslova za lica kojima je izrečena mera usamljenja što se tiče sprečavanja samopovređivanja.

Kontakt sa spoljnim svetom

29. Član 200 Zakonika o krivičnom postupku određuje da pritvorena lica mogu primiti posete "unutar granica pravila Pritvornog centra" uz dozvolu pretpretesnog sudije i pod njegovim nadzorom. Dalje, prema ovom zakonu se određuje da prepiska i ostali kontakti takođe se podvrgavaju odluci pretpretesnog sudije.

30. Zakonodavstvo na snazi[20], u slučaju osuđenih lica određuje da osuđeni zatvorenici imaju neograničeno pravo prepiske (koja se podvrgavaju određenim izuzecima) imaju pravo na jednu posetu mesečno koja najmanje traje jedan sat, kao i na posetu od njihove dece ili supruga najmanje jednom u 3 meseci koja najmanje traje tri sata. NMST nije primio žalbe u vezi sa ovim pitanjem.

Procedure prijema

31. U PCL, novo upučeni pritvorenici se podvrgavaju procedurama o prijemu koja traje od 7 do 28 dana. Tokom ovog perioda oni se ocenjuju i kategorišu u zasebnim ćelijama pre nego se smeste u običnim ćelijama.

32. NMST je primetio da PCL vodi dosijee sa potpunim informacijama o svakom pritvorenom ili osuđenom licu, koja osim na dosije se evidentiraju i na kompjuterski sistem (baza podataka).

Procedura podnošenja žalbi

33. Efikasan sistem za podnošenje žalbe je osnovna garancija protiv zlostavljanja u zatvorima i pritvornim centrima. Lica smeštena u ovim centrima bi trebalo da bude u stanju da podnose žalbe unutar zatvora ili centra za pritvor gde su smešteni i da na poverljiv način im se omogući pristup odgovarajućem organu.

34. Član 91 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, detaljno definiše postupak kojim pritvorenici i zatvorenici mogu da se obrate žalbom ili molbom direktoru jedne određene institucije Korektivne Službe Kosova. Procedura uključuje i rokove za odgovor od strane

19 Evropski Komitet za Sprečavanje Torture na izveštaju o poseti Kosovu u 2015 godini je zatražio od relevantnih autoriteta da se prekine sa praksom zahtevanja od lekara uverenja da pritvoreno pice ili osuđeno lice je u stanju da se suočava sa merom.
20 Zakon o Izvršenju Krivičnih Sankcija, članovi 62-65.

direktora i mogućnost da se žalba uputi i nekom drugom organu, u ovom slučaju Generalnoj upravi korektivne službe i Ministru Pravde.[21]

35. NMST je primetio da na raspolaganju smeštenih u PLC se nalaze kutije za žalbe postavljene od strane Korektivne službe Kosova i kutije za žalbe postavljene od strane Institucije Ombudsmana. Kutije za žalbe postavljene od strane institucije Ombudsmana mogu se otvoriti samo od zaposlenih u ovoj instituciji, što za podnosioca žalbe pruža poverljivost pri podnošenju žalbe.

36. PCL vodi potpun registar zahteva i žalbi osuđenih i pritvorenih lica. **NMST nije primio žalbe od osuđenih i pritvorenih lica u vezi sa priloženim žalbama ili zakašnjenjima za razmatranje njihovih žalbi unutar zakonskog roka.**

Na osnovu napred navedenih nalaza tokom posete, NMST Ombudsmana preporučuje:

Ministarstvo Pravde i Korektivna Služba Kosova

- **da nastoje da se osuđenim i pritvorenim licima pružaju kurseve, obuka i aktivnosti van njihovih ćelija.**
- **Da preduzimaju neophodne mere za smeštaj osoba sa mentalnim problemima u posebnoj instituciji, u skladu sa Evropskim Zatvorskim Pravilima usvojenim od strane Evropskog Saveta i Zakonom o Izvršenju Krivičnih Sankcija.**
- **NMST Ombudsmana da se obavesti o procesu zatvaranja Pritvornog Centra u Lipljanu i prebacivanje smeštenih u Pritvorni Centar u Prištini.**
- **Da preduzmu ozbiljne korake kako bi omogućili sistematske kontrole lica smeštenih u cilju blagovremenog otkrivanja bolesti, kao što su tuberkuloza, hepatitis, AIDS.**
- **Da stvaraju adekvatne uslove za rad medicinskog i korektivnog osoblja.**

Ministarstvo Zdravlja

- **Da preduzmu ozbiljne korake kako bi omogućili sistematske kontrole s ciljemblagovremenog otkrivanja bolesti, kao što su tuberkuloza, hepatitis, AIDS**
- **Daa stvaraju adekvatne uslove za rad medicinskog i korektivnog osoblja**

21 Član 91, stav 4 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija propisuje: U podnetoj žalbi Direktor korektivne službe će odgovoriti u roku od petnaest (15) dana, dok Centralna kancelarija korekitivne službe u roku od trideset (30) dana. U pisanoj žalbi će se dati odgovor u pisanoj formi

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA

NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU TORTURE

INSTITUCIJE OMBUDSMANA

u vezi sa posetom u Korektivnom Centru u Dubravi

Za: G-đa Dhurata Hoxha, Ministarka
Ministarstvo Pravde

G. Milazim Gjocaj, Generalni Direktor

Zdravstvenog Sistema Zatvora, Ministarstvo Zdravlja

G. Imet Rrahmani, Ministar
Ministarstvo Zdravlja

G. Sokol Zogaj, v.d. Generalni Direktor
Korektivna Služba Kosova

Gđa. Zyrafete Imeraj, v.d. Direktor
Korektivni Centar u Dubravi

U skladu sa članom 135, stav 3 Ustava Republike Kosovo i člana 17 Zakona o Ombudsmanu br. 05/L-019, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture (NMST) Institucije Ombudsmana posetio je Korektivni Centar u Dubravi.

Priština, dana 25. januar 2017.god

Datumi poseta i sastav grupe za posetu

1. U skladu sa članom 17 Zakona Zakona o Ombudsmanu br.05/L-019, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture (u daljem tekstu "NMST") Institucije Ombudsmana dana 21, 22 i 23 novembra 2016, je posetio Korektivni Centra u Dubravi (u daljem tekstu "KCD"). Grupa posete se sastojala od dva pravnika, jednog lekara i psihologa.

Kratak istorijat institucije

2. KCD je počeo da se gradi u 1976-toj godini i završen je 1986. godine kada je i krenulo sa radom. U to vreme kapacitet je bio oko 1000 zatvorenika, i postojao je i ogranak KCD u Đurakovac, gde su više bili koncentrisani zatvorenici sa kratkotrajnim kaznama koji su radili, s obzirom da je postojala farma pilića, radionica za varenje, itd.[22]

3. Nakon završetka rata, ulaskom snaga KFOR-a i UNMIK administracije, ova institucija je počela da se upravlja od UNMIK-a i da se obnovi na osnovu stranih donacija. Početno su izgrađeni paviljoni 2,3,7 i 8 i u junu 2000 je počeo sa radom.

Opšti opis institucije

4. KCD je institucija visokog nivoa bezbednosti koji se sastoji od nekoliko različitih sektora. Unutrašnjost je podeljena na dva dela, gde jedan od njih je površina za poljoprivredni razvoj i druge svrhe, i deo za stanovanje gde su uglavnom smešteni odrasli osuđenici.

5. Obično su zatvorenici smešteni u 8 stambenih paviljona, ali tokom posete, NMST je obavešten da paviljon 5 je u fazi renoviranja, dok su u bolničkom odeljenju smešteni pacijenti koji dobijaju medicinsku pomoć, osim težih slučajeva koji se šalju u državnim bolnicama. Dok van zidina zatvora nalazi se poluotvoreni paviljon gde su smešteni zatvorenici sa niskim rizikom koji imaju minimalnu pratnju. Kapacitet KCD-a je 1183 ležajeva. **U vremenu kada je NMST posetio ovaj centar bili su smešteni 840 zatvorenika. NMST je obavešten da zbog pripreme za zatvaranje Pritvornog Centra u Lipljanu (PCLJ) u KCD su smešteni 40 osuđenika prebačeni iz PCL-a**. Evropski Komitet za Sprečavanje Torture posetio je KCD u 2007, 2010 i 2015 godini.

Saradnja sa NMST tokom posete

6. Tokom posete NMST u KCD, osoblje korektivne službe i osoblje Departmana za Zdravstvo Zatvora su pružili punu saradnju ekipi za monitoring. Ekipa je bez odlaganja imala pristup svim posećenim mestima. Ekipi su obezbeđene sve potrebne informacije za obavljanje zadatka i omogućen im je razgovor sa zatvorenicima i pritvorenicima bez prisustva korektivnih službenika ili drugog osoblja. Isto tako, NMST-u je dozvoljeno da koriste fotoaparat.

Zlostavljanje

7. Pre posete ovom centru, NMST je primio žalbu od zatvorenika S.Z uz tvrdnju da je 24 oktobra 2016.godine teško fizički zlostavljen od nekoliko korektivnih službenika. Ekipa

22 Podaci sa veb stranice Ministarstva Pravde Republike Kosovo, na: http://www.md-ks.net/?page=1,70 (31.10.2016).

NMST-a u vezi sa ovom žalbom, posetila je zatvorsku bolnicu, proverila dosije podnosioca žalbe i intervjuisao podnosioca žalbe. Ovom prilikom je intervjuisana pomenuta osoba, pregledana je zdravstvena dokumentacija i evidencije svih protokola (Istorija bolesti i svih drugih protokola, ali je podnosioc žalbe evidentiran samo na protokolu samopovređivanja. Takođe, nad podnosiocem žalbe je obavljen i fizički pregled. Tokom ispitivanja utvrđeno je da jedina rana koja je bila uočljiva u telu podnosioca žalbe je izazvana kao rezultat samopovređivanja (takođe potvrđena i istorijom pacijenta).

8. Što se tiče zdravstvene zaštite, NMST je utvrdila da su podnosiocu žalbe ponuđene sve mogućnosti lečenja rane, kao i šivenje rane koje je podnosilac žalbe odbio. Isto tako, podnosilac žalbe je odbio medicinski tretman za ovu povredu. Nakon nanošenja samopovređivanja, podnosilac žalbe je odveden na medicinski tretman bez njegove volje, jer je nastalo krvarenje.

9. U vezi sa time, NMST je intervjuisao socijalnog radnika, koji je tvrdio da je video podnosioca žalbe kako krvari nakon što se samopovredio, ali nije video zatvorske službenike da su ga fizički maltretirali. Takođe, obavljeni su intervjui sa nekoliko korektivnih službenika koji su tvrdili da su ga jednostavno poslali na lečenje bez njegove volje, jer posle samopovređivanja je izazvano krvarenje.

10. **NMST na osnovu gore navedenog, je utvrdio da podnosilac žalbe nije fizički maltretiran i nad njim korektivni službenici nisu koristili prekomernu silu, već je podnosilac žalbe odveden u zatvorsku bolnicu protiv njegove volje nakon samopovređivanja pošto je podnosilac žalbe pretrpeo krvarenje**.

11. **NMST tokom poseta KCD-u intervjuisala je značajan broj zatvorenika i nije dobila drugih pritužbi u vezi sa fizičkim zlostavljanjem ili prekomernom korišćenju fizičke sile od strane korektivnih službenika.**

Materijalni uslovi

Kuhinja

12. Tokom posete KCD-u, NMST je posetila kuhinju gde se hrane zatvorenici koji rade van perimetra sigurnosti i osoblje korektivnog centra, dok ostalim zatvorenicima, hrana se deli u njihovim ćelijama. Tokom poseta u paviljonima, NMST nije dobio ozbiljne pritužbe na kvalitet hrane. Takođe, NMST je obavešten da kuhinjsko osoblje i zatvorenici zaposleni u kuhinji poseduju sanitarne knjižice. NMST je kontrolisala frižidere gde se drži hrana irok trajanja hrane. NMST nije naišao na hranu kojoj je istekao rok trajanja.

13. NMST je obavešten od glavnog kuvara da se kuhinja suočava sa nedostatkom opreme za kuvanje i pečenje hrane. Takođe, postoji nedostatak inventara, uniformi, rukavica, dok oprema koja joj je bila dostupna, bila je neispravna. NMST je obavešten da neke od mašina (pećnica), koja su kupljena za potrebe kuhinje, zbog neuspeha da ispuni standarde, nikada nije korišćena, i ne može se koristiti čak ni sada, one nastavljaju da se drže u skladište već dugo vremena. **NMST izražava ozbiljnu zabrinutost u tom pogledu, jer kupovina takvih mašina se vrši novcem poreskih obveznika Republike**

Kosovo i istovremeno predstavlja loše upravljanje i zloupotrebu javnog novca. Stoga, NMST zahteva od nadležnih organa da ispitaju kupovine ovih skupih mašina koje se ne mogu uopšte koristiti jer nisu adekvatne.

Paviljon 1

14. U ovaj paviljon su smeštena osuđena lica i zatvorenici koji su transferisani iz PCLJ-a. Režimi u ovom paviljonu su: osnovni, standardni i napredni. NMST je primetio da je paviljon obnovljen, toaleti i tuševi su u dobrom stanju, ćelije nisu imale vlagu, bile su okrečene i čiste. NMST je obavešten da nema tople vode u određenim krilima paviljona. To je potvrđeno i od korektivnih službenika. Ćelije su uglavnom tople, imaju dovoljnog osvetljenja i ventilaciju. **Vlasti moraju da deluju u što kraćem mogućem roku da bi obezbedili toplu vodu za zatvorenike u ovom paviljonu i da im se omogući da na adekvatan način održavaju higijenu**.[23]

15. U ovom paviljonu, u krilu V2 su smeštena 37 zatvorenika koji su prebačeni iz PCL-a. NMST je primetio da su zatvorenici smešteni u ćelije u kojima nije bilo vlage, imaju dovoljnog prirodnog osvetljenja, tuševi i toaleti su u dobrom stanju, ali nedostaje topla voda.

16. I dalje se primećuje da zatvorenici u ćeliji koriste plastične kese da stavljaju svoje stvari jer nemaju ormariće za korišćenje.

17. NMST je obavešten od smeštenih u ovom paviljonu da već dve godine ne dobijaju dnevne novine. **NMST ponovo ističe da je pružanje dnevne štampe pravo koja se zatvorenicima garantuje Zakonom o Izvršenju Krivičnih Sankcija**.[24] Prema upravi ovog centra, u vezi sa pružanjem dnevne štampe za zatvorenike, nadležne vlasti se bave tenderskim procedurama i štampa će ubrzo biti dostupna zatvorenicima.

Paviljon 2

18. NMST je posetio paviljon 2 u kojoj se nudi standardni režim. Zbog priprema za zatvaranje PCLJ-a, u ovaj paviljon su prebačeni 25 zatvorenika. **NMST je primetio da su pritvorenici i zatvorenici smešteni na istom krilu i mogu da kontaktiraju jedni sa drugima bez ikakvih problema.[25] Prema vlastima, zatvorenici koji su dovedeni ovde, će ostati na kratko vreme, a onda će se prebaciti na odgovarajućim centrima za pritvorenike.[26]** Prema rukovodiocu paviljona, nema slučajeva nasilja među zatvorenicima. Poslednji slučaj se dogodio u januaru 2015. godine. Prema zatvorenicima i korektivnim službenicima, grejanje nije na zadovoljavajući nivo, sistem grejanja je

---

23 Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 38.2 navodi: "*Kako bi bila obezbeđena higijena osuđenih lica i higijena prostorija, osuđenim licima mora da bude obezbeđena dovoljna količina hladne i tople vode i odgovarajuća toaletna sredstva i sredstva za čišćenje. Objekti i uređaji za ličnu higijenu moraju da obezbede dovoljnu privatnost i da budu dobro održavani i čisti*".

24 Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 87: "*Osuđeno lice ima pravo na pristup dnevnoj i periodičnoj štampi na maternjem jeziku i ostalim izvorima javnog informisanja*".

25 Zakon o izvršenju krivičnih sankcija, član 33.7: "*Osuđena lica ne mogu da budu smeštena u isti deo ustanove sa osobama kojima je određen pritvor* ".

26 Minimalna Pravila OUN-a za Tretiranje Zatvorenika, član 8.b: "*Pritvorenici treba da budu odvojeni od osuđenika*". Evropska Pravila Zatvora, član 18.8: " *Pritvorenici se drže odvojeno od osuđenih lica*".

zastareo i suočava se sa tehničkim problemima. Nedostaje administrativni materijal, i ima tehničkih problema sa fotokopir mašinom i nedostatak zaliha za zatvorenike i korektivno osoblje. Na krilu V1, potrebno je krečenje i intervencija u sanitarnim čvorovima. **NMST je obavešten od uprave korektivnog centra da se u ovom paviljonu ubrzo planira renoviranje. NMST će pratiti situaciju u vezi sa planiranim renoviranjem**.

Paviljon 3

19. U ovom paviljonu su smešteni zatvorenici unapređenog režima. Kapacitet paviljona je 168 lica, dok tokom posete NMST u paviljonu su bili smešteni 144 osuđenih lica. NMST je obavešten da nije bilo nedostatka tople vode i da se pritvorena lica mogu kupati 3 puta nedeljno. U ćeliji su smeštena po 2, 4 i 6 osobe. Ćelije pružaju odgovarajuće osvetljenje i ventilaciju. NMST je primetilo da u krilo V1 ovog paviljona tuševi i slavine donekle oštećene.

Paviljon 4

20. U ovom paviljonu su smešteni zatvorenici u standardnom režimu. Kapacitet paviljona je 168, dok tokom posete NMST u paviljonu su bili smešteni 163 osuđenih lica. NMST je primetilo da su potrebna renoviranja u paviljonu. Na prvom spratu paviljona se primetilo da je vlaga prodrla u ćelije u kojima su smešteni zatvorenici, ćelije su imale dovoljnog osvetljenja i ventilacije, tuševi i toaleti su u lošem stanju. Tokom posete, NMST je primetilo da je u jednoj ćeliji bilo vlage i kapljala je voda. **Prema upravi, uskoro će početi renoviranje paviljona. NMST će pratiti situaciju u vezi sa planiranim praćenjem i takođe će tražiti od nadležnih organa ažurirane relevantne informacije**.

Paviljon 5

21. Ovaj paviljon je obnovljen i očekuje se tehnički prijem objekta. Trenutno nema osuđenih lica ili zatvorenika koji su tu smešteni.

Paviljon 6

22. U ovom paviljonu su smešteni zatvorenici u naprednom režimu. Kapacitet paviljona je 134 lica, dok u vreme posete NMST-a su bili smešteni 129 osuđenih lica. Prema nadzorniku paviljona oko 60-70 osuđenih lica su angažovani u radu. Uslovi na paviljonu su uglavnom bili dobri, ćelije imaju odgovarajuće osvetljenje i ventilaciju, nema vlage, ima tople vode i zatvorenici koji su uključeni u rad mogu da se kupaju svaki dan, dok drugi 3 puta nedeljno.

Paviljon 7

23. Kapacitet ovog paviljona je 20, dok tokom posete NMST-a su smeštena 18 osuđenih lica, grejanje je bilo na zadovoljavajućem nivou, imali su toplu vodu, ćelije pružaju odgovarajuće osvetljenje i ventilaciju. Zatvorenici imaju fitnes opermu. Paviljon je okrečen od zatvorenika i takođe su obavljena manja renoviranja. Kupatila i tuševi su u dobrom stanju. Paviljon ima kuhinju u kojoj zatvorenici mogu sami da kuvaju, ali njima se takođe donosi hrana iz kuhinje korektivnog centra.

Paviljon 8

24. NMST je posetio paviljon br. 8 gde je smešteno 40 osoba. U ovom paviljonu se smeste novo upučeni zatvorenici koji ostaju ovde od 7 do 28 dana. Od odgovornih službenika NMST je obavešten da se tu vodi registar prijema i dosije zatvorenika smeštenih u ovom paviljonu. NMST je kontrolisao evidencije prijema i dosijee novo upučenih zatvorenika. Nisu primečeni slučajevi prenaseljenosti u ćelijama zatvorenika u ovom paviljonu.

25. Tokom posete po ćelijama u kojima su smešetni novo upučeni zatvorenici, NMST je zaključio da ove ćelije trebaju da se kreče (oboje). NMST je obavešten da su tenderske procedure za krečenje paviljona u toku. Zatvorenici su tvrdili da se mogu kupati bez ograničenja i da njihovu odeću čisti KCD. Isto tako, NMST je obavešten od zatvorenika da se njima ne dele posteljine i da se isti trebaju doneti od njihovih porodica, dok ćebad se pružaju od KCD.[27] **Nadležni organi moraju delovati u skladu sa obavezama koje proističu iz člana 16 Administrativnog Uputstva o Kućnom Redu u Korektvinim Institucijama.**

26. NMST je primetio da su zatvorenici u ovim ćelijama primorani da drže svoje stvari u plastične kese ili kartonske kutije, jer prostor koji imaju na raspolaganju nije bio dovoljan. Evropski Komitet za Sprečavanje Torture u izveštaju o poseti na Kosovu 2015 godini je konstatovao isti problem i zatražio je od nadležnih organa da se ukloni ovaj nedostatak.[28]

27. Nadležne vlasti Republike Kosovo u svom odgovoru Komitetu 8 septembra 2016 godine, su istakli da će preduzeti korake da se otkloni ovaj nedostatak. **NMST će nastaviti da prati situaciju u vezi sa ovim pitanjem i rešavanju problema na osnovu odgovora Kosovskih vlasti.**

Režim

28. KCD ima 4 režima za zatvorenike: osnovni režim, standardni, napredni i polu-otvoreni. U KCD, oko 340 zatvorenika su angažovani u radu. Angažovanje u radu je veće tokom leta. Obično zatvorenici se angažuju u radu u kuhinji, čišćenju i u farmama centra. Zatvorenici su mogli da se slobodno kreću unutar paviljona gde su smešteni i imaju pravo na 3 sata šetnje dnevno tokom leta i 2 sata dnevno tokom zime.[29]

29. Takođe, u okviru korektivnog centra funkcionišu 3 radionice koje su zapravo i centri za stručnu obuku, gde se organizuje obuka za zavarivanje, građevinarstvo, mašinstvo, stolariju, tehničko održavanje, instalaciju vode i struje. U ovim radionicama se organizuju kursevi u trajanju od 3 meseci. NMST je primetio, da iako su ovi kursevi dostupni samo

---

27 Član 16 Administrativnog Uputstva o Kućnom Redu u Korektivnim Institucijama: "*Svako osuđeno lice ima svoj ležaj, koji se sastoji od ležaja ili posebnog kreveta, dušeka, jastuka sa navlakom, dva čaršafa i jednog ili dva letnjih ćebeta odnosno dva (2) do tri (3) ćebeta tokom zimskog perioda, u zavisnosti od grejanja. Svako osuđeno lice se zadužuje svojim krevetom, stvarima koje sačinjavaju krevet i ormarom za lične stvari*".

28 Savet Evrope, Evropski Komitet za Sprečavanje Torture, Izveštaj sa posete na Kosovu u 2015 godini, objavljen septembra 2016 godine.

29 Prema članu 37 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija, osuđena lica imaju pravo na najmanje dva sata šetnje dnevno.

za ograničen broj zatvorenika (u vreme posete NMST-a, broj lica uključenih u njima je bio 10-12 osoba). U ovim radionicama je angažovano 4 zatvorenika.

30. Službenici koje je sreo NMST na ovim radionicama su izrazili svoju zabrinutost zbog činjenice da su kupljene skupe mašine koje se ne mogu koristiti jer tehnički nisu kompletirane. **NMST Institucije Ombudsmana, kao i u slučaju kuhinje, traži od nadležnih organa da istraže ove slučajeve snabdevanja sa skupim mašinama koje se zapravo zbog nedostataka ne mogu koristiti. Sve ove mašine se u stvari plaćaju novcem poreskih obveznika u Republici Kosovo i zloupotrebe bilo koje vrste su neprihvatljive.**[30]

31. Takođe, u KCD radi srednja škola "Rudina", koja je trenutno angažovala 17 profesora, nastava se pohađa u dve smene, ujutro i popodne. U okviru škole funkcioniše i biblioteka gde zatvorenici mogu da uzimaju knjige za čitanje. Pored uobičajene literature, biblioteka poseduje versku literaturu, muslimansku i hrišćansku. Takođe, u okviru škole se organizuju kursevi za računare i računovodstvo.

32. U okviru KCD-a predviđeno je i krojenje, koja već izvesno vreme ne funkcioniše i nema materijala za rad.

33. U KCD-u, u Sektoru depozita, čuvaju se sve stvari od trenutku prijema u centar i vraćaju se njima kada budu pušteni. Ali, uznemirujuće je bila situacija u skladištu gde su postavljeni oduzeti predmeti, pošto je bilo mnogih predmeta, koji su već bačeni, i prema službenicima ove stvari povremeno mogu biti dodeljene nekom kome su potrebne, ali nema plana o tome šta će se desiti sa njima i koliko dugo će ostati u magacinu.

34. U okviru KCD-a postoji i fitnes sala, košarkaški i fudbalski tereni. Košarkaška sala se trenutno ne koristi jer moraju da se zamene oštećeni prozori i da se postave mreže koje će sprečiti oštećenje stakla koje nastaju kao posledica udaranja loptom. Deo sale, kao što su toaleti i tuševi, su renovirane i nalaze se u veoma dobrom stanju, dok su preostali ostaci radova prekinuti, jer izvođač radova nije poštovao tehničke zahteve. Sala je nefunkcionalna.

35. Što se tiče režima za zatvorenike koji su upućeni od strane PCLJ, i dalje je slaba, iako uprava pokušava da olakša ovaj režim koliko je to moguće, omogućavajući im da izvrše radove čišćenja unutar bloka i gledajući televiziju na duže vreme. Oni takođe imaju pravo na 2 do 3 sata šetnje u toku dana. **NMST podstiče nadležne organe da povećaju aktivnosti van ćelije u KCD za pritvorenike. NMST smatra da što je duži period pritvora, toliko treba razvijati i režim koji se nudi. NMST očekuje da pritvorena lica dovedena iz PCLJ u KCD da se u najkraćem mogućem roku transferišu u odgovarajućim centrima za pritvor.**

Zdravstvena nega

36. Odgovornost za zdravstvenu zaštitu u Korektivnom Centru je prešla od Ministarstva Pravde na Ministarstvo Zdravlja u julu 2013. godine. U Korektivnom Centru u Dubravi

30 Vidi stav 13 ovog izveštaja (kuhinja).

funkcioniše zatvorska bolnica koja pruža medicinske usluge zatvorenicima gde su angažovani 6 redovnih lekara (koji su specijalizovani u sledećim oblastima: urologija, psihijatrija, ortopedija, porodična medicina, dermatologija, Oftamologija), 26 medicinskih sestara, koji rade u smenama po 12 sati. Isto tako, dva puta nedeljno se pružaju psihijatrijske usluge, dok za fizioterapeuta obučena medicinska sestra za fizikalnu terapiju koja radi svaki dan puno radno vreme. Takođe, centar je zaposlio psihologa sa punim radnim vremenom. Do sada je zubar radio redovno, ali pošto ide u specijalizaciju, sada radi u KCD dva puta nedeljno. Tako da se centar pomaže od strane zubara Korektivnog Centra Smrekovnica.

37. Program srednjeg zdravstvenog osoblja je organizovan na sledeći način: redovno osoblje koje radi od 08:00 do 16:00 sati i sastoji se od tehničara farmakologije, laboratorijskog radnika, dveju medicinskih sestara i fizioterapeuta. Dok u smenama od po 12 sati rade 14 medicinskih sestara podeljene na 7 njih u prvih 12 sati i 7 u drugoj smeni od 12 sati, uključujući i 4 medicinske sestre koje rade samo 12 sati u toku noći. Dok doktor je na raspolaganju 24 sata.

38. Kao spoljni konsultanti koji rade jednom nedeljno, angažovani su, psihijatar, kardiolog, ortoped, neurolog, radiolog,tehničar radiologije, fizioterapeut, oftalmolog, Otorinolaringolog, dok opšti hirurg se poziva prema potrebi. U ovom trenutku nema urologa.

39. S obzirom da se broj samopovređivanja i broj osoba sa mentalnim poremećajima povećava, lica korisnika opojnih supstanci, NMST izražava zabrinutost zbog činjenice da je ovaj centar zaposlen samo jedan redovan psiholog, dok je psihijatar angažovan samo jednom nedeljno. Na osnovu broja zatvorenika smeštenih u centru, ne može se očekivati da samo jedan psiholog odgovori na sve zahteve za psihološko lečenje na adekvatan način.

40. Tokom posete NMST je istakao da postoji dobra saradnja između socijalne službe, korektivnih službenika i psihologa, gde se psiholog često suočava sa poteškoćama na radu, pošto nadležni službenici ne dovode slučajeve koji su zakazani za tretman u njegovoj kancelariji. Psiholog nema nadzornika njegovog rada i kao rezultat toga on je primoran da plati svojim novcem stručnjaka za nadzor i pomoć u njegovom kliničkom radu. **Takođe, postoji nedostatak kontinuiranog stručnog usavršavanja za psihologa i socijalne radnike.**

41. NMST je obavešten od medicinske službe da uznemirujući problem je nemogućnost da se pošalju zatvorenici koji traže zdravstvene usluge van centra zbog nedostatka redovnog transporta. KCD poseduje sanitetsko vozilo koja ne ispunjava uslove i nije u potpunosti funkcionalna i nema osnove elemente za pružanje adekvatne medicinske pomoći.

42. Tokom posete, NMST je napomenuo da bolnica ne poseduje lift kojim bi se omogućilo pristup drugom spratu zatvorenika sa ograničenim sposobnostima. Vlasti Republike Kosovo u svom odgovoru poslatom Evropskom komitetu za sprečavanje torture u vezi sa nalazima u njihovom izveštaju o poseti Kosovu da zatvorenici sa ograničenim

sposobnostim nemaju adekvatan pristup u bolnicu, istaknuli su da je pitanje upućeno Korektivnoj Službi Kosova kako bi se otklonio ovaj nedostatak i da se postavi lift. Dalje, u odgovoru vlasti se ističe da se ovo pitanje neće rešiti ove godine na osnovu tekućeg budžeta i planova za rekonstrukciju Korektivne Službe. **NMST će pratiti sprovođenje ove preporuke Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture i posvećenost vlasti Republike Kosovo da ista sprovede**.

43. NMST je obavešten da je bolnica obnovljena prošle godine. Međutim, NMST je primetio da na drugom spratu bolnice infrastruktura je teško oštećena (podne pločice i inventar u hodniku u sali gde se hrane pacijenti). Ova šteta je došla usled nekvalitetnog rada obavljenih od strane kompanije a koja su tehnički prihvaćene. **Ova situacija predstavlja zloupotrebu javnog novca i obaveza je nadležnih organa da istraže ovaj slučaj.**

Bolnički registri

44. Zatvorska bolnica vodi sledeće evidencije: registar samopovređivanja, registar štrajka glađu, registar pokušaja samoubistva, telesnih povreda. Takođe, svaki lekar poseduje protokol poseta pacijenata. NMST je primetio da bolnica poseduje savremenu opremu i može da pruži adekvatne medicinske usluge zatvorenicima. **Generalno, NMST je zaključilo da zatvorska bolnica ispunjava standarde za pružanje zdravstvenih usluga, ali ohrabruje medicinsko osoblje da budu tačniji u popunjavanju medicinske dokumentacije**.

Zahtev za privremene mere

45. Međutim, NMST tokom posete ovog centra 27 septembra 2016 godine, primetio je da u drugom spratu bolnice u jednoj prostoriji se nalaze četiri starije osobe u kritičnom zdravstvenom stanju. Tokom ove posete NMST je ostao u zatvorskoj bolnici KC, i tom prilikom se sreo sa licima na izdržavanju kazne, starosti preko 85 godina, nepokretni i bez adekvatne zdravstvene zaštite.

46. U vezi sa ovom situacijom, Ombudsman je 29 septembra 2016 godine uputio Ministarstvu Pravde zahtev za uvođenje privremenih mera i zahtevao da se ovi zatvorenici **hitno pošalju na lečenje u institucijama bolničke službe Kliničkog i Univerzitetskog Centra Kosova (sekundarnog ili tercijarnog nivoa)**, **u skladu sa zdravstvenim potrebama**, kako bi im se omogućio adekvatan zdravstveni tretman. Do dana objavljivanja ovog izveštaja, Ministarstvo Pravde nije odgovorilo na zahtev Ombudsmana za privremene mere.

Lekarski pregled

47. Evropski Komitet za Sprečavanje Torture u izveštavaju o poseti na Kosovu u 2015 godini je naglasio suštinski značaj koji imaju lekarski pregledi, posebno u slučajevima zatvorenika i pritvorenika koji su skorije primljeni, ne samo za identifikaciju zaraznih bolesti i prevenciju samoubistva, ali i kroz doprinos koji se daje u smislu prevencije torture kroz odgovarajuća evidentiranja povreda.

48. KCD je obavestio ekipu NMST-a da se novo primljeni pregledavaju u roku od 24 sati od trenutka dolaska u centar. Ove kontrole podrazumevaju i opštu kontrolu tokom koje se zatvorenik pita da li postoji neka bolest koja, ako se izjavljuje, registruje u njegovom zdravstvenom kartonu.

Poverljivost zdravstvenih usluga

49. NMST se zainteresovao da li medicinsko osoblje, osuđenim licima u Korektivnom Centru u Dubravi, pruža medicinske usluge u prisustvu korektivnih službenika. Tokom posete u bolnici, NMST je zaključio da se medicinske usluge pružaju bez prisustva korektivnih službenika. ***NMST podstiče takav stav i praksu o ne prisustvu službenika bezbednosti u pružanju zdravstvenih usluga.***[31]

Obuke za zdravstvenu službu

50. NMST je obavešten da se medicinskom osoblju uglavnom ne nudi odgovarajuća obuka za specifičnosti rada koje imaju, a još manje za korišćenje sofisticirane opreme koju poseduju. Ovi uređaji se uglavnom primenjuju od strane spoljnih konsultanata relevantnih specifikacija. **NMST zahteva od nadležnih organa da identifikuju potrebe za stručno osposobljavanje za medicinsko osoblje**.

Ostala pitanja

Osoblje Korektivnog Centra u Dubravi

51. Na osnovu informacija dobijenih od strane direkcije, osoblje KCD-a se sastoji od 515 uniformisanih korektivnih službenika, 81 civilnog osoblja i 46 medicinskog osoblja. U okviru osoblja su zaposlena 12 socijalnih radnika i 1 psiholog. **Tokom obilaska centra, NMST je primio pritužbe od socijalnih radnika da sadašnji broj socijalnih radnika nije dovoljan s obzirom na broj zatvorenika smeštenih u korektivnom centru. Takođe, kao izraziti problem je navedeno nefunkcionisanje baze podataka socijalnih radnika (MDSIMB) poznata kao integrisani sistem upravljanja zatvorenika.**

52. Socijalna služba takođe je istaknula da im je potrebna kontinuirana profesionalna obuka za upravljanje specifičnim slučajevima, kao što su ljudi koji su optuženi za krivična dela terorizma**.**

53. **Tokom posete, NMST je primetio nedostatak efikasne koordinacije i saradnje između socijalne, zdravstvene i službe bezbednosti u vezi sa proceusiranjem slučajeva.**

54. Tokom posete, NMST je obavešten da u ovom trenutku centar se suočava sa nedostatkom različitog kancelarijskog materijala, inventara, kompjutera, štampača, tonera. **NMST ohrabruje nadležne organe da preduzmu sve neophodne mere kako bi se KCD snabdela sa svim materijalima potrebnim za posao.**

---

31 Evropski Komitet za Sprečavanje Torture u Izveštaju o Kosovu nakon posete Kosovu u 2015 godini, imala je primedbu u vezi sa pružanjem zdravstvenih usluga u prisustvu korektivnih službenika i preporučio je da se prekine sa takvom praksom.

Disciplinske mere

55. Prema zakonima na snazi disciplinske kazne koje se mogu izreći osuđenim licima su: ukor, oduzimanje dodeljenih privilegija, nalog za nadoknadu i mera usamljenja.[32] Dok u slučaju pritvorenih lica, kazne mogu biti nametnute na sledeći način: ograničavanje ili zabrana poseta ili prepiske, osim kontakata sa advokatom, Ombudsmanom i diplomatskim misijama. **NMST je zaključio da KCD vodi registar izrečenih disciplinskih mera gde se beleže podaci u vezi sa izrečenom merom, razlogom, vremenu izricanja i završetka.**

56. NMST je obavešten od strane direkcije KCD-a da samopovređivanje u ovom centru se ne smatra krivičnim delom. **NMST pozdravlja takav stav pošto samopovređivanje ne spada u grupi disciplinskih prekršaja predviđenih članom 102 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija**.[33]

57. NMST je obavešten da lekarska služba ne učestvuje u donošenju odluke u vezi sa sposobnošću pritvorenog lica ili osuđenog lica da se suočava sa disciplinskom merom usamljenja. NMST smatra da je lekarskom osoblju jasna njihova uloga u ovom aspektu. Učešće lekara u donošenju odluka, koji u stvari je lekar pritvorenog ili osuđenog lica, bi minirao odnos lekar-pacijent, osim ako se ova mera preduzme iz zdravstvenih razloga.[34]

58. Ali, NMST izražava zabrinutost u vezi zakonodavstva na snazi[35] koje predviđa da pre nego što se zatvorenik smesti u samici, direktor korektivne službe institucije zahteva pismenim putem mišljenje lekara koji tvrdi da je osuđeno lice u dobrom fizičkom i psihičkom zdravstvenom stanju. **NMST zahteva od nadležnih vlasti da odredbe na snazi ovih akata se menjaju u skladu sa preporukama Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture u izveštaju o Kosovu, u skladu sa 21-vim opštim izveštajem Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture i preporukom Komiteta Ministara Evropskog Saveta Rec (2006) 2 o Razmatranju Evropskih Pravila Zatvora, kojom se zahtevalo mišljenje pismenim putem da zatvorenik može da se podvrgava ovoj meri, je otklonjen.**

Kontakt sa spoljnim svetom

59. Zakonodavstvo na snazi[36], u slučaju osuđenih lica određuje da pritvorena lica imaju neograničeno pravo na prepisku (koja se podvrgavaju određenim odstupanjima), imaju pravo za mesečnu posetu koja najmanje traje jedan sat, kao i jednu posetu od dece i

32 Stavovi od 101 do 113 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija.
33 Evropski Komitet za Sprečavanje Torture u izveštaju o poseti Kosovu u 2015. godini izražava zabrinutost u vezi sa činjenicom da nekoliko korektivnih centara na Kosovu samopovređivanje smatraju disciplinskim prekršajem.
34 Evropski Komitet za Sprečavanje Torture u izveštaju o poseti Kosovu u 2015. godini je zatražio od relevantnih vlasti da se prekinu sa praksom zahtevanja od lekara uverenja da pritvoreno lice ili osuđeno lice je u stanju da se suočava sa merom usamljenja.
35 Član 107 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija i član 76 Administrativnog Uputstva o Kućnom Redu u Popravnim Institucijama.
36 Zakon o Izvršenju Krivičnih Sankcija, članovi 62-65.

njihovih supružnika najmanje jednom u 3 meseci sa minimalnim trajanjem od tri sata. Osim toga, oni imaju pravo da obavljaju telefonske razgovore.

60. U vezi sa telefonskim razgovorima, Administrativno Uputstvo o Kućnom Redu u Korektivnim Institucijama[37] određuje da osuđeno lice ima pravo na telefonske razgovore sa članovima uže porodice i ostalim licima. Na osnovu ovog uputstva, telefonski razgovor osuđenog lica i pritvorenika ne može biti duži od 15 (petnaest minuta).
61. Osuđenim licima u osnovnom režimu može da im se dozvoli jedan telefonski poziv tokom nedelje koji traje 15 (petnaest) minuta, dok osuđenim licima sa naprednim režimom mogu se dozvoliti dva telefonska poziva koja traju 15 (petnaest) minuta.

62. U slučaju pritvorenika, član 200 Zakonika o Krivičnom Postupku određuje da pritvorena lica mogu primiti posete "unutar granica pravila Pritvornog Centra" uz dozvolu pretpretresnog sudije i pod njegovim nadzorom. Dalje, prema ovom zakonu se određuje da prepiska i ostali kontakti takođe se podvrgavaju odluci sudije u postupku.

63. Ombudsman ili njegov zastupnik mogu da posete pritvorenike i da drže prepisku sa njima bez prethodne najave i bez nadzora pretpretresnog sudije,ili drugog lica imenovanog od takvog sudije. Pisma pritvorenika upućenih Instituciji Ombudsmana ne mogu se kontrolisati. Ombudsman i njegovi predstavnici mogu komunicirati usmeno ili u pisanoj formi na poverljiv način sa pritvorenicima.

64. U slučaju stranih državljanina, njima se pruža mogućnost da pismenim ili usmenim putem kontaktiraju sa diplomatskim predstavništvom, ili dotičnom kancelarijom države čiji je državljanin.[38] Tokom posete, NMST je obavio intervju sa nekoliko državljanina koji nisu imali žalbe u vezi sa korišćenjem ovih prava. **NMST nije primio žalbe u vezi sa pravom na kontakte sa spoljnim svetom ni od osuđenih lica niti od pritvorenih lica.**

Procedure prijema

65. U KCD, novo upučeni zatvorenici se podvrgavaju procedurama o prijemu koja najviše traju 30 dana. Tokom ovog perioda oni se procenjuju i kategorišu u zasebnim ćelijama pre nego se smeste u običnim ćelijama. Tokom posete, NMST je primetio da KCD poseduje registar u kojem se evidentiraju podaci u vezi sa zatvorenim licima koji su smešteni u paviljonu prijema. Što se tiče kontakata sa spoljnim svetom i šetnji tokom ovog perioda, zatvorenici su izjavili da im se dozvoljavaju dva telefonska poziva i 2 posete tokom perioda dok se nalaze u ovaj paviljon.

66. NMST nije primio žalbe od zatvorenika koji se nalaze pod ovaj režim. NMST smatra da KCD ne sprovodi restriktivni režim nad zatvorenicima tokom perioda dok se nalaze u paviljon za prijem.

Pitanja koja se povezuju sa bezbednošću

67. Tokom posete NMST je primetio da i dalje takozvani *peper sprej* je deo standardne opreme korektivnih službenika KCD-a. Pored toga, NMST je obavešten da ovaj *peper*

37 Administrativno Uputstvo o Kućnom Redu u Popravnim Institucijama, član 54.
38 Zakon o Izvršenju Krivičnih Sankcija, član 33 stav 1.

sprej je sa isteklim rokom. **Evropski Komitet za Sprečavanje Torture u izveštajima o poseti Kosovu 2011 i 2015 godine je zatražio od nadležnih organa da se prekine sa ovom praksom imajući u vidu štetne efekte koje imaju ove substance i da ova oprema više ne bude deo standardne opreme korektivnih službenika.**

68. NMST je obavešten od uprave da u nekim paviljonima i objektima KCD-a nema sigurnosnih kamera. **NMST ohrabruje vlasti KCD-a da opremi sve hodnike paviljona i spoljnih prostorija sigurnosnim kamerama koja, prema Evropskom Komitetu za Sprečavanje Torture, u stvari, predstavljaju jednu od garancija za zaštitu od zlostavljanja**. [39] U izveštaju za Irsku u 2010 godini, . **Evropski Komitet za Sprečavanje Torture** ohrabruje nadležne organe da instaliraju što više sigurnosnih kamera na mestima gde se drže lica lišena slobode.

69. **Takođe, NMST ohrabruje nadležne organe da obezbede tehničku mogućnost da se podaci snimljeni sigurnosnim kamerama sačuvaju duže vreme, jer na taj način mogu efikasnije istražiti navode o mogućem zlostavljanju ili prekomernoj upotrebi fizičke sile.**

Procedura podnošenja žalbi

70. Efikasan sistem za podnošenje žalbe je osnovna garancija protiv zlostavljanja u zatvorima i centrima za pritvor. Lica smeštena u ovim centrima bi trebalo da budu u stanju da podnose žalbe unutar zatvora ili centra za pritvor gde su smešteni i da se na poverljiv način omogući pristup odgovarajućem organu.

71. Član 91 Zakona o izvršenju krivičnih sankcija, detaljno definiše postupak kojim pritvorenici i zatvorenici mogu da se obrate žalbom ili molbom direktoru jedne određene institucije Korektivne Službe Kosova. Procedura uključuje i rokove za odgovor od strane direktora i mogućnost da se žalba uputi i nekom drugom organu, u ovom slučaju Generalnoj upravi Korektivne Službe i Ministru Pravde.[40]

72. NMST je primetio da se na raspolaganju smeštenih u KCD nalaze kutije za žalbe postavljene od strane Kosovske Korektivne Službe i kutije za žalbe postavljene od strane Institucije Ombudsmana. Kutije za žalbe postavljene od strane institucije Ombudsmana mogu se otvoriti samo od strane zaposlenih u ovoj instituciji, što za podnosioca žalbe pruža poverljivost pri podnošenju žalbe. **NMST nije primio neku žalbu od osuđenih i pritvorenih lica u vezi sa priloženim žalbama ili zakašnjenjima za razmatranje njihovih žalbi u okviru zakonskog roka.**

Na osnovu napred navedenih nalaza tokom posete, u skladu sa članom 135 stav 3 Ustava Republike Kosovo i člana 16 stav Zakona o Ombudsmanu, br. 05/L019, Ombudsman preporučuje:

Nadležne vlasti da istraže:

---

39 . **Evropski Komitet za Sprečavanje Torture**, izveštaj o poseti Irskoj u 2010 godini, stav 18.

40 Član 91, stav 4 Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija propisuje: U podnetoj žalbi Direktor Popravne Službe će odgovoriti u roku od petnaest (15) dana, dok Centralna Kancelarija Korektivne Službe u roku od trideset (30) dana. U pisanoj žalbi će se dati odgovor u pisanoj formi.

- kupovinu skupe mašinerije za kuhinju koja nije u funkciji, pošto nije adekvatna.
- kupovinu mašinerije za radionice koje se ne mogu koristiti i koje su bile van funkcije, jer nisu bila kompletirana.
- kvalitet radova na drugom spratu bolnice, pločice na drugom spratu su mnogo oštećene i to samo godinu nakon renoviranja.
- **Ombudsman preporučuje Korektivnoj Službi Kosova (KSK) i Ministarstvu Pravde:**
- Da se snabdevaju toplom vodom paviljoni na kojima je uviđeno da nedostaje topla voda;
- Da se snabdevaju ormarićima za postavljanje ličnih stvari;
- Zatvorenim licima da se omogući pristup dnevnim novinama;
- Da se obavi sistematizacija zatvorenih / pritvorenih lica;
- Da se opreme dušecima, posteljinama i ćebadima;
- Da se renoviraju paviljoni 2 i 4;
- Da se obavi renoviranje sanitarnih čvorova;
- Da se stavi u funkciji sportska sala i da se istražuju razlozi zašto nije prošao tehnički prijem;
- Da se povećaju aktivnosti za pritvorena lica;
- Da se aktivira šivenje, uz opremanje radnim materijalom, što bi pomoglo da se ispune potrebe centra pa i šire;
- Korektivna Služba Kosova da reši pitanje pristupa lica sa ograničenim sposobnostima na drugi sprat bolnice;
- Korektivna Služba da pronalazi rešenje za oduzete stvari koja se nalazi u magacin;
- Korektivna Služba da stavlja u funkciji bazu podataka MDSIMB;
- Korektivna Služba da pruža profesionalnu obuku za upravljanje specifičnih slučajeva (lica koja se optužuju ili su osuđena da izvršili krivična dela terorizma);
- Korektivna Služba da snabdeva KCD svim potrebnim materijalom za rad: inventar, kompjuter, štampač, toner, itd.
- Da se obavi dopuna/izmena ZIKS i Administrativnog Uputstva o Kućnom Redu u Korektivnim Institucijama, gde se predviđa da se zahteva pismeno mišljenje lekara, pre nego što se nekom licu izriče disciplinska mera;
- Da se odstrani takozvani *peper sprej*, kao standardna oprema korektivnih službenika;
- Da se postavljaju sigurnosne kamere tamo gde one nedostaju, kao i tehnička mogućnost očuvanja podataka na duže vreme;

- **Ombudsman preporučuje Ministarstvo Zdravlja i Korektivnoj Službi Kosova:**
- Ministarstvo Zdravlja da angažuje jednog redovnog stomatologa
- Ministarstvo Zdravlja da angažuje još jednog psihologa, jer je nemoguće da se pokriva ceo centar sa samo jednim psihologom;
- Ministarstvo Zdravlja da angažuje jednog redovnog psihijatra;
- Ministarstvo Zdravlja i Korektivna Služba Kosova da pruže adekvatnu i kontinuiranu obuku za zdravstveno osoblje, socijalne službenike i korektivne službenike;
- Ministarstvo Zdravlja da obezbedi za KCD vozilo hitne pomoći, pošto vozilo koje je na raspolaganju ni izbliza ne pokriva potrebe;
- Ministarstvo Zdravlja i Korektivna Služba Kosova da povećaju nivo koordinacije i efektivne saradnje između socijalne službe, zdravstvene službe (psiholog) i službe bezbednosti u vezi sa upravljanjem slučajeva;
- Da se preduzmu potrebni koraci za smeštaj lica sa mentalnim problemima u posebnoj instituciji u skladu sa Evropskim Pravilima Zatvora usvojenim od strane Saveta Evrope i Zakona o Izvršenju Krivičnih Sankcija.

S poštovanjem,

Hilmi Jashari

Ombudsman

IZVEŠTAJ

NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU TORTURE

INSTITUCIJE OMBUDSMANA

u vezi sa posetom u Centru za Zadržavanje Stranaca u Vranidol

Za: G. Skender Hyseni, Ministar
Ministarstvo Unutrašnjih Poslova

G. Shpend Maxhuni, Generalni Direktor
Policija Kosova

G. Valon Krasniqi, Direktor
Departman za Državljavnstvo, Azil i Migraciju
MUP

G. Kushtrim Haliti, Direktor
Centar za Zadržavanje Stranaca u Vranidol

U skladu sa članom 135, stav 3 Ustava Republike Kosovo i člana 17 Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture Ombudsmana je posetio Centar za Zadržavanje Stranaca u Vranidol.

Priština, dana 7. februara 2017.god

Datumi posete i sastav grupe

1. U skladu sa članom 17 Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture (u daljem tekstu "NMST") Ombudsmana, datuma 7 i 12 decembra 2016 je posetio Centar za Zadržavanje Stranaca (u daljem tekstu CZS) u Vranidol. Grupa za posetu se sastojala od pravnika i psihologa.

Centar za Zadržavanje Stranaca

2. CZS je otvoren 2 juna 2015. godine i funksioniše u okviru Odeljenja za Državljanstvo, Azil i Migraciju (ODAM) Ministarstva Unutrašnjih Poslova (MUP). Prema članu 2 Uredbe (MUP) br. 03/2014 o funkcionisanju Centra za Zadržavanje Stranaca (u daljem tekstu "Uredba"), u ovom centru se smeste stranci koji su odlukom nadležnog organa se deportiraju silom, kao i stranci koji se smatraju da ugrožavaju javnu bezbednost, sa ciljem dokazivanja njihovog identiteta i iz drugih razloga. Kapacitet ovog centra je 76 lica.

Saradnja sa NMST tokom posete

3. Tokom posete u CZS, Osoblje Centra je pružilo NMST-u potpunu saradnju. Ekipa bez zakašnjenja je imala pristupa svim prostorijama Centra. Ekipi su obezbeđene sve potrebne informacije za obavljanje zadatka. Tokom posete CZS-u nije bilo nijednog smeštenog stranca.

Zlostavljanje

4. Tokom posete NMST-a u Centru nije bilo stranaca. NMST je kontrolisala dosijee nekoliko stranaca. Tokom kontrole registra i dosijea lica smeštenih u ovaj centar, NMST je primetila da u mesecu septembaru 2015.godine jedan iranski državljanin sa inicijalima I.P je podneo žalbu uz tvrdnju da je fizički zlostavljen od stražara centra. Prema službenicima Centra, slučaj je istražen od Kosovske Policije. U vezi sa time, **NMST je zahtevala da Kosovska Policija da se obaveštava o rezultatu istrage žalbe Iranskog državljana.**

5. Kosovska Policija 15 decembra 2016. godine je obavestila NMST da je predmet u pitanju istražen od strane Kosovske Policije. Nakon istrage, 11 novembra 2015. godine Kosovska Policija je podnela krivičnu prijavu pri Opštem Odeljenju Osnovnog Tužilaštva u Prištini.

Garancije protiv zlostavljanja

6. Prema odredbama zakona o strancima, stranac koji se smesti u Centar obaveštava se u pisanom obliku, na jednom od službenih jezika i na engleski jezik, o razlozima zadržavanja u centru, koji sadrži obrazloženje, pravo na zakonsku zaštitu, kao i da kontaktira sa njegovim bližnjim".[41] **NMST, na osnovu kontrolisane dokumentacije, primetila je da se ova prava stranca smešteniu u Centar se poštuju. Ali, pošto nije bilo stranaca tokom posete, NMST nije imala priliku da intervjuiše strance i da dobije njihovo potvrđivanje u vezi sa ovim pravima.**

41 Zakon 04/L-219 o Strancima, stav 108.

7. Dalje, član 114 stav 3 Zakona o Strancima određuje pravo stranca da obavesti diplomatskog ili konzularnog predstavnika u vezi sa njegovim pritvaranju. NMST je obavešten od strane Centra da u nekoliko slučajeva nailaze na poteškoće jer neki od stranaca pripadaju državama koja nisu priznale Republiku Kosovo kao nezavisnu državu i nisuuspostavili diplomatske odnose sa Kosovom. **Na osnovu pregledane dokumentacije tokom posete, Centar za strance im je pružio mogućnost da obaveste ambasade ili konzulate država odakle oni dolaze.**
8. Prema Uredbi i Zakonu o strancima, stranci smešteni u ovom centru imaju sledeća prava: informisanje u vezi sa pravima na žalbu protiv pritvaranja u Centru, pravo na besplatnu pravnu pomoć, pravo na prevodioca na njegov jezik ili na jeziku koji on/ona razume, pravo da komunicira sa nadležnim organima i lokalnim i međunarodnim organizacijama, kao i sa nevladinim organizacijama.[42]
9. **NMST je obaveštena da strancima u ovom centru, besplatnu pravnu pomoć nudi Kancelarija Visokog Komesarijata za Izbeglice (UNHCR). Isto tako, uredba na snazi nudi pristup u bilo koje vreme Ombudsmanu i nekoliko drugim relevantnim međunarodnim organizacijama. Na osnovu kontrolisanih dokumenata NMST je primetila da u CZS imaju pristup i lokalne nevladine organizacije.**
10. Dalje, prema ovoj uredbi, po prijemu stranca u Centru, službenik Centra obaveštava stranca o pravilima Centra. Centar treba da obezbedi informativne brošure na stranim jezicima u vezi sa pravima i obavezama stranaca koji su smešteni u centru. **NMST, na osnovu kontrolisane dokumentacije, primetila je da Centar ima brošure na različitim jezicima u cilju informisanja stranaca o njihovim pravima**.
11. Standardi Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture u vezi sa pritvorom stranaca određuju da, kao deo garancija protiv zlostavljanja, stranac treba da ima ista prava kao i sve ostale kategorije pritvorenih lica, što znači da oni imaju pravo da od trenutka pritvaranja obaveste lice po svom izboru za njihovu situaciju i da imaju pristup zdravstvenim uslugama, advokatu, pravo da budu informisani o njihovoj pravnoj poziciji na jezik koji razumeju, i ako je potrebno da se obezbedi prevodilac. **NMST da je obavešten od Centra da MUP poseduje spisak prevodilaca koji pružaju usluge prevođenja na drugim jezicima stranaca osim usluga prevođenja na engleskom jeziku.** Na osnovu podataka iz ličnih dosijea stranaca smeštenih u Centru, generalno ova prava se poštuju od strane nadležnih organa.
12. NMST je primetila da u svim hodnicima Centra rade sigurnosne kamere koje su neprekidno funkcionalne. U izveštaju za posetu Irskoj u 2010. godini, Komitet za Sprečavanje Torture (KST) je smatrao da postojanje sigurnosnih kamera je jedna od garancija protiv fizičkog zlostavljanja u centrima gde se drže lica lišena slobode.[43]

Materijalni uslovi

42 Član 9 Uredbe (MUP) br. 03/2014 o Funkcionisanju Centra za Zadržavanje Stranaca
43 Izveštaj KST o poseti Irskoj u 2010 godini, objavljen u 2011 godini, stav 18.

13. Tokom posete Centru, NMST je posetila dva objekta gde se drže stranci, uključujući sve prostorije, kao što su prostorija za intervjuisanje, sobe za izolaciju, spavaće sobe, porodične sobe, sobe i aktivnosti za odrasle, koje su opremljene sa TV, kartama, šahom, kao i na jednom uglu bila je biblioteka sa malim brojem knjiga, soba za dečje aktivnosti opremljene igračkama i koja je dizajnirana prema standardima, prostorija u kojoj se omogućuje obavljanje verskih aktivnosti, kuhinja koja je bila kompletirana nameštajem, kao i soba za pranje veša koja je dovoljno opremljena za kapacitete Centra. Sve sobe imaju pristojan smeštaj, grejanje, čistoću i dovoljno prirodnog osvetljenja. Centar obezbeđuje odgovarajuća kupatila i toplu vodu bez prekida, gde smešteni stranci mogu se kupati kad god žele. **U celini, NMST smatra da Centar ispunjava sve uslove za smeštaj stranaca.**

Režim

14. Član 24, stav 1 određuje da svaki stranac pritvoren u centru ima pravo na svež vazduh najmanje dva (2) sata dnevno na otvoreno okruženje centra. Iz zdravstvenih razloga, rukovodilac centra može produžiti vreme boravka na svežem vazduhu. Dalje, član 24 stav 3 predviđa da tokom boravka mogu da obavljaju kulturne i sportske aktivnosti. Ipak, NMST je primetila da Centar ima mali sportski teren koji nije opremljen sa pratećom opremom gde bi stranci mogli da se bave specifičnim sportskim aktivnostima, kao što su košarka, fudbal i druge sportske igre. **NMST ohrabruje nadležne organe da pojačaju njihove napore da obezbede mogućnosti za konkretne sportske aktivnosti za strance u ovom centru.**

Zdravstvena nega

15. Standardi propisani u KST-u u pogledu prava stranih pritvorenika utvrđuju pravo na uslugu lekara kao fundamentalno pravo i jednu od zaštitnih mera protiv zlostavljanja. NMST je obaveštena da medicinske usluge strancima u centru se pružaju od strane Centra za Porodičnu Medicinu i Kliničkog Univerzitetskog Centra u Prištini. Član 10 Uredbe (lekarski pregled) izričito predviđa da stručno medicinsko osoblje obavlja opšti lekarski pregled strancima nakon njihovog smeštaja u centru. Uredba dalje predviđa da svi stranci stariji od pet godina trebaju se podvrgavati testu za tuberkulozu i u okviru toga treba da se obavi rendgenski snimak pluća.

16. Što se tiče stranaca sa mentalnim smetnjama kod kojih se manifestuju simptomi mentalnih poremećaja, Uredba predviđa da se treba obezbedi psihološki tretman i profesionalno medicinsko savetovanje. Prema uredbi, ove usluge mogu se pružiti od strane relevantnih Nevladinih Organizacija na zahtev stranca. **NMST tokom posete je obaveštena da strancima smeštenim u ovom Centru se ne pružaju opšti lekarski pregledi, osim ako oni to zahtevaju. NMST je mišljenja da generalni pregled stranaca po njihovom prijemu u centru je veoma važan za rano otkrivanje bolesti kao što su tuberkuloza, hepatitis, HIV AIDS, što bi sprečio širenje tih bolesti**.

17. NMST je primetila da svi podaci u vezi sa pruženim uslugama nad strancima se drže na njegovom/njenom ličnom dosijeu.

Ostala pitanja

Osoblje Centra za Zadržavanje Stranaca

18. Osoblje Centra se sastoji od rukovodioca, službenika za registraciju i prijem stranaca i osoblja obezbeđenja.

Mere prinude

19. Uredba predviđa da u slučajevima kada stranac svojim ponašanjem predstavlja opasnost za sebe, za druge strance u centru, osoblje centra, treća lica, bezbednost i red, kao i za materijalna dobara Centra, mogu se preduzeti sledeće mere: upotreba fizičke sile koja mora biti proporcionalna i zakonita. Ova mera je zadnja mera koja se koristi samo ako ne uspeju druge mere. Uredba takođe predviđa da u kontekstu ovih mera mogu se staviti lisice na ruke i noge[44]

Disciplinske mere

20. Prema Uredbi, disciplinske mere koje se mogu izreći prema strancima su: usmeni ili pismeni ukor, obaveza da održavaju i čiste Centar, ukidanje prava na slobodne aktivnosti, rekreaciju, TV, internet, oduzimanje prava na kulturne i sportske aktivnosti u trajanju do 5 dana i izolacija do 48 sati**.**

21. **Tokom kontrole dokumentacije, NMST je primetila da do sada u dva slučaja su izrečene mere izolacije. U slučaju stranca I.P (državljanin Republike Iran), na njegovom ličnom dosijeu NMST je primetila da se žalio na fizičko maltretiranje od strane stražara obezbeđenja. Slučaj je istražen od strane Kosovske Policije. NMST je zahtevala od Kosovske Policije da budu obavešteni o ishodu istrage.**

Kontakt sa spoljnim svetom

22. KST smatra da zadržani stranci trebaju da imja svaku mogućnost da budu u kontaktu sa spoljnim svetom (uključujući i opcije za telefonske pozive i primanja poseta) i njihova sloboda kretanja unutar centra za zadržavanje treba da se ograniči što je manje moguće. Uredba predviđa da stranac u ovom centru ima pravo na prepisku, da primaju pakete i druge predmete.[45]

23. Uredba takođe predviđa da stranac ima pravo da obavlja pozive prema potrebama u trajanju od 5 minuta, počevši od 09:00 do 16:00.[46] Prema Uredbi, strancima se omogućava i telefonski pozivi iz inostranstva. Strancima smeštenih u Centru su dozvoljeno i posete.[47]

Postupci prijema

24. Član 7 Uredbe određuje da prijem u Centru se obavlja na osnovu naloga za zadržavanje stranca u Centru koje se izdaje od strane OUS. Pri predaji stranca u

44 Član 46 Uredbe o Centru za Zadržavanje Stranaca
45 Član 25 Uredbe o Centru za Zadržavanje Stranaca
46 Član 26 Uredbe o Centru za Zadržavanje Stranaca
47 Član 27 Uredbe o Centru za Zadržavanje Stranaca

Centar, OUS mora dostaviti: nalog za zadržavanje u centar, odluku o prisilnom udaljavanju, kao i nalog za dobrovoljni odlazak ako je izdat, izveštaj policijskog službenika, uključujući i procenu rizika, uverenje o zaplenjenim dokumentima i predmetima, kao i oduzeta dokumenta i stvari. Dalje, prema Uredbi Centar potvrđuje prijem stranca u Centar kroz potvrdu o prijemu.[48]

Postupak podnošenja žalbi

25. Efikasan sistem za podnošenje žalbe je osnovna garancija protiv zlostavljanja u zatvorima i centrima za pritvor. Osobe koje se nalaze u ovim centrima bi trebalo da bude u stanju da se žale u okviru Centra i da im se omogući pristup na poverljiv način odgovarajućem organu.

26. Član 19 Uredbe predviđa da stranci imaju pravo da se žale kod rukovodioca Centra u vezi sa uslovima prijema u Centar i na ponašanje osoblja. Žalba se šalje pri ODAM unutar 7 dana. Dalje, Uredba propisuje da u Centar se postavlja kutija za žalbe kojom se upravlja od Centra. Jedna kutija za žalbe se postavlja i upravlja od Institucije Ombudsmana.[49]

27. NMST je primetila da na raspolaganju stranaca je kutija za žalbe koja se nalazi u Centru. Takođe, tokom posete, NMST-a je postavila kutiju za žalbe u kojoj mogu imati pristupa samo osoblje institucije Ombudsmana i ekipa NMST-a, što za podnosioce predstavke pruža tajnost za podnošenje žalbe.

Stoga, na osnovu nalaza tokom posete, NMST preporučuje nadležnim vlastima:

- **Nad strancima smeštenim u Centru za Zadržavanje stranaca da se obave lekarski pregledi nakon prihvatanja u cilju ranog otkrivanja bolesti kao što su tuberkuloza, hepatitis, HIV AIDS.**

S poštovanjem,

Hilmi Jashari

Ombudsman

48 Član 7 Uredbe o Centru za Zadržavanje Stranaca
49 Član 19 stavovi 2 i 3 Uredbe o Centru za Zadržavanje Stranaca

IZVEŠTAJ

NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU TORTURE

INSTITUCIJE OMBUDSMANA

u vezi sa posetom u Centru za azilante

Za: G. Skender Hyseni, ministar
Ministarstvo Unutrašnjih Poslova

G. Valon Krasniqi, direktor
Departman za državljavnstvo, azil i migraciju
MUP

G. Fitim Zariqi, direktor
Centar za azilante

U skladu sa članom 135, stav 3 Ustava Republike Kosovo i člana 17 Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture je posetio Centar za Azilante.

Priština, dana 7. februara 2017

Datumi posete i sastav grupe za monitoring

1. U skladu sa članom 17 Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture (u daljem tekstu "NMST") Ombudsmana novembra 2016 godine je posetio Centar za Azil u selo Magure, Opština Lipljan (u daljem tekstu "Centar"). Grupa koja je posetila centar sastojala se od jednog pravnika i jedne psihologinice.

Centar za Azil

2. Centar za azil u Maguri je otvoren 2012 godine i deluje u okviru Ministarstva Unutrašnjih Poslova (MUP). Uredbom (MUP-a) br. 02/2014 za rad Centra za Azil (u daljem tekstu: "Uredba") reguliše se pitanje rada i upravljanja Centra, uključujući i procedure za prijem, evidentiranje i kretanja azilanata unutar i izvan Centra.[50] Ova Uredba takođe uređuje i sanitarne i higijenske uslove, hranu, održavanje reda i discipline, kao i ostala važna pitanja u vezi sa njenim radom.[51]

Saradnja sa NMST tokom posete

3. Tokom posete ovom Centru, osoblje Centra je pružila NMST-u potpunu saradnju. Ekipa bez zakašnjenja je imala pristupa svim prostorijama Centra. Ekipi su obezbeđene sve potrebne informacije za obavljanje zadatka i omogućen im je intervjuisanje azilanata bez prisustva službenika Centra.

Zlostavljanje

4. Tokom posete NMST-a u ovom centru su bila smeštena 25 azilantima, uglavnom iz Republike Albanije, Alžira, Sirije, Maroka i Avganistana. NMST je kontaktirao neke od azilanata koji su smešteni u ovom centru. **NMST nije dobio žalbe u vezi sa njihovim tretmanom u ovom Centru.**

Prava Azilanata na osnovu Zakona o Azilu

5. Član 9 Zakona o azilu određuje prava azilanata, koja su: da boravi u Republici Kosovo, da ima pristojne uslove za život, zdravstvenu negu, osnovnu socijalnu pomoć i besplatnu pravnu pomoć, pravo na obrazovanje za decu azilante, pravo na slobodu misli i veroispovesti, pravo na zaposlenje i pravo na profesionalnu obuku. NMST nije dobio žalbe od azilanata smeštenih u ovaj Centar u vezi sa uživanjem tih prava garantiranih Zakonom o Azilu.

Garancije protiv zlostavljanja

6. Član 5 Uredbe izrazito naglašava: "*Službenicima Centra je zabranjeno da diskriminišu i vređaju dostojanstvo azilanata, zbog njihove rase, vere, pola, nacionalne pripadnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili političkog mišljenja* ". Takođe član 5 stav 2 Uredbe određuje da: "*nijedan azilant neće biti podvrgnut torturi, neljudskom i ponižavajućem postupanju*". Član 6.3 Uredbe određuje obavezu službenika Centra da

50 Uredba (MUP) Br. 02/2014 o Funkcionisanju Centra za Azil, član 1.
51 Uredba (MUP) Br. 02/2014 o Funkcionisanju Centra za Azil, član 1 stav 2.

obavesti azilanta o njegovim pravima i obavezama i njegove obaveze kao i o postupcima azila, uključujući mogućnost dobijanja besplatne pravne pomoći i mogućnosti kontaktiranja sa predstavnicima UNHCR-a ili ostalim organizacijama, koje se bave zaštitom prava azilanata na njegov jezik ili na jezik koji razume.

7. NMST je obaveštena da su azilanti informisani o svojim pravima na različitim jezicima putem letaka i brošura. Takođe, na raspolaganju Centra je i spisak prevodilaca MUP-a. Besplatna pravna pomoć im se pruža od nevladinih organizacija CRPK (Civil Rights Program Kosovo). **NMST nije primio nikakvu pritužbu od podnosioca predstavke koja se odnosi na nepoštovanje gore navedenih prava.**

8. Takođe, NMST je primetila da u svim hodnicima Centra rade sigurnosne kamere, što je dodatna garancija protiv zlostavljanja.[52]

Materijalni uslovi

9. Tokom posete Centru, NMST je posetila prostorije gde se drže azilanti, kao što su prostorija za intervjuisanje, spavaće sobe, porodične sobe, sobe aktivnosti za odrasle i decu, koje su opremljene sa TV, bibliotekom sa malim brojem knjiga, soba za dečje aktivnosti opremljene igračkama, prostorija u kojoj se omogućuje obavljanje verskih aktivnosti, kuhinja koja je bila kompletirana nameštajem, kao i soba za pranje veša koja je dovoljno opremljena za kapacitete Centra. Takođe, Centar ima i ugao igara za decu u dvorištu. Sve sobe imaju pristojan smeštaj, grejanje, čistoću i dovoljno prirodnog osvetljenja. Centar obezbeđuje odgovarajuća kupatila i toplu vodu bez prekida, gde smešteni azilanti mogu se kupati kad god žele. **U celini, NMST smatra da Centar ispunjava sve uslove za smeštaj azilanata.**

Hrana

10. Zakon o Azilu i Uredba uređuju pravo azilanata na hranu. **NMST je obaveštena da azilantima u Centru se pružaju tri obroka hrane u toku dana, dok azilanti koji pate od neke bolesti, kao što su dijabetes, obezbeđuje im se hrana na osnovu medicinskog izveštaja. NMST je primetila da Centar poseduje kuhinju sa svom pratećom opremom koja je bila u dobrom stanju i čista. NMST nije dobila žalbe od azilanata u vezi sa hranom koja se pruža u Centru.**

Zdravstvena nega

11. Standardi propisani od strane Komiteta za Sprečavanje Torture (KST) u pogledu prava pritvorenih stranaca određuju pravo da primaju uslugu lekara kao fundamentalno pravo i jednu od zaštitnih mera protiv zlostavljanja. NMST je obaveštena da medicinske usluge strancima u centru ponuđene su od strane Centra za Porodičnu Medicinu i Univerzitetskog Kliničkog Centra. Član 9 Uredbe (lekarski pregled) izričito predviđa da stručno medicinsko osoblje vrši opšti lekarski pregled stranaca nakon smeštaja u ovaj centar. Uredba dalje predviđa da svi stranci stariji od pet godina trebaju se podvrgavati testu za tuberkulozu i u okviru toga treba da se obavi rendgenski snimak pluća.

52 Vidi standarde Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture i izveštaj o poseti Irskoj u 2010 godini.

12. Dalje, prema Uredbi, azilanti sa ograničenim mentalnim ili fizičkim sposobnostima imaju pravo na lečenje i stručno medicinsko savetovanje. NMST je obaveštena da Centar poseduje prostorije za pružanje zdravstvenih usluga i da će angažovati odgovarajuće medicinsko osoblje i na taj način Centar će imati svoju zdravstvenu službu. **NMST će zahtevati ažurirane informacije o projektu Centra.**
13. NMST je obaveštena da azilantima u trenutku smeštaja se obavlja rendgen pluća, laboratorijske testove i opšti lekarski pregled. Troškovi za lekove pokriva MUP. NMST primećuje da svi podaci koji se odnose na medicinske usluge koje se pružaju azilantima se održavaju na njegov/njen lični dosije.

Deca

14. Tokom posete NMST je obaveštena da jedna porodica tražilac azila sa troje dece smeštena je u privatnom smeštaju u Uroševcu. Centar je angažovan u pitanju obrazovanja dece. Dok u Centar NMST je srela jedno dete uzrasta od četiri godine.
15. Član 13 Uredbe propisuje da najbolji interes dece se treba uzeti u obzir prilikom sprovođenja Uredbe. Prema Uredbi dece koja su bila žrtve bilo kog oblika zlostavljanja, zanemarivanja, iskorišćavanja, torture ili nehumanog i nečovečnog postupanja ili koji su patili od oružanog sukoba, pružiće im se adekvatan zdravstveni i savetodavni kvalifikovani tretman kada je to potrebno. Isto tako, deci koja su smeštena u Centar će biti obezbeđen pristup zabavnim aktivnostima i igrama u skladu sa njihovim uzrastom. NMST je primetila da u centar postoji ugao za igru kod unutar zgrade i u dvorištu Centra.
16. Tokom posete, NMST je obaveštena da u ovom trenutku u Centar nema dece bez pratnje, niti identifikovanih žrtava nasilja i torture.

Disciplinske mere

17. Član 45 Uredbe propisuje disciplinske mere koje se mogu izreći azilantima, ukoliko ne sprovodi smernice navedene u ovoj Uredbi, a koja su: odbijanje dozvole da napusti zgradu, ograničen pristup TV-u ili Internetu. U slučaju da neki od azilanata smeštenih u Centru manifestuje nasilno ili agresivno ponašanje, čime se ugrožava bezbednost i sigurnost u samom centru, može se smestiti u posebnim prostorijama Centra i odmah se slučaj upućuje nadležnim organima (Policija).

Postupci prijema

18. Član 6 propisuje da je Departman za Državljanstvo, Azil i Migracije (DDAM), u okviru Ministarstva Unutrašnjih Poslova odlučuje na osnovu relevantnih dokumenata, ukoliko neki pojedinac treba da se smesti u Centar ili u na neko drugo mesto. Centar potvrđuje kroz potvrdu prijema smeštaj azilanta koji se dodaje dosijeu azilanta. Nakon toga, azilant se upoznaje sa svojim pravima i obavezama, vrši se njegova/njena kontrola i obavlja se lekarski pregled.

Postupak podnošenja žalbi

19. Pitanje podnošenja žalbi je uređeno članom 19 Uredbe, kojim je utvrđeno da azilant ima pravo da se žali rukovodiocu u pogledu uslova prijema i tretmana od strane službenika Centra. Žalba se zatim prosleđuje pri DDAM u roku od 7 dana.
20. NMST je primetila da na raspolaganju azilanata je kutija za žalbe koji je postavljen od strane Centra.

Stoga, na osnovu nalaza tokom posete, NMST zaključuje da:

- **Azilantima smeštenim u Centru za azilante se pružaju uslovi za život u skladu sa međunarodnim standardima i relevantnim lokalnim zakonima.**

- **NMST nije dobio pritužbe od strane smeštenih azilanata u vezi sa povredom njihovih prava ili u vezi sa tretmanom u ovom Centru.**

S poštovanjem,

Hilmi Jashari

Ombudsman

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA

NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU TORTURE

INSTITUCIJE OMBUDSMANA

u vezi sa posetom u Regionalni centar za zadržavanje u Prištini

Za: G. Skender Hyseni, Ministar
Ministarstvo Unutrašnjih Poslova

G. Shpend Maxhuni, Generalni Direktor
Policija Kosova

U skladu sa članom 135, stav 3 Ustava Republike Kosovo i člana 17 Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture je posetio Regionalni centar za Zadržavanje u Prištini.

Priština, dana 7. februara 2017. god

Datumi posete i sastav grupe za monitoring

1. U skladu sa članom 17 Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture (u daljem tekstu "NMST") Ombudsmana dana 14 decembar 2016 je posetio Regionalni Centar Za Zadržavanje U Prištini. Grupa za monitoring se sastojala od pravnika i psihologa.

Saradnja sa NMST tokom posete

2. Tokom posete u Regionalni Centar za Zadržavanje u Prištini, Kosovska Policija je pružila NMST-u potpunu saradnju. Ekipa bez zakašnjenja je imala pristupa svim prostorijama. Ekipi su obezbeđene sve potrebne informacije za obavljanje zadatka i omogućen im je intervjuisanje pritvorenih lica bez prisustva policijskih službenika.

Zlostavljanje

3. Lica osumnjičena da su počinili krivično delo mogu se zadržati od strane policije u trajanju do 48 sati pre nego što se šalju pred sudijom. Policija može zadržati i sakupiti informacije od lica koja se nalaze na mestu gde je počinjeno krivično delo koji mogu da pruže relevantne informacije (maksimalno vreme: šest sati)[53].

4. Tokom posete NMST, u Centar su se nalazili troje uhapšenih. NMST je kontrolisala njihove dosijee i zatim je intervjuisala ta lica. Jedan od uhapšenih lica se žalio NMST-u tokom njegovog intervjuisanja u policijskoj stanici u Kosovu Polju je fizički zlostavljen od dva policijska službenika. U vezi sa time, NMST je posetio policijsku stanicu u Kosovu Polju. Policijski službenici u toj stanici su negirali da nad tim uhapšenim licem je vršeno fizičko nasilje.

5. Kosovska Policija je ponudila potpunu saradnju NMST-u za obradu ove tvrdnje, pružajući pristup dosijeu uhapšenog i relevantnim medicinskim izveštajima. **NMST kroz zvanično pismo zatražila je od strane Policijskog Inspektorata Kosova da istraži tvrdnje podnosioca predstavke o zlostavljanju od dva policijskih službenika u policijskoj stanici u Kosovu Polju i da obavesti NMST o rezultatu istrage.**

Garancije protiv zlostavljanja

Standardi Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture (KST)

6. Prema standardima KST tri osnovna prava (pravo obaveštavanja bliske rodbine ili porodice o pritvoru, pravo na advokata i da imaju pristup zdravstvenim uslugama) treba da se primenjuju od trenutka pritvora. Ta prava moraju se primeniti ne samo u slučaju pritvorenih lica, već i u drugim slučajevima kada su građani primorani da se zadrže u policiji ili sa policijom i zbog drugih razloga (na primer, u svrhu identifikacije).

53 Članovi 162, 163, 164 Zakonika Krivičnog Postupka Republike Kosovo.

7. Član 13 Zakonika o Krivičnom Postupku navodi da svakom licu lišenom slobode odmah se saopštava na jeziku koji on/ona razume o pravu na pravnu pomoć po svom izboru; i pravu da o svom hapšenju obavesti članove porodice ili bilo koja druga odgovarajuća lica u vezi sa njegovim hapšenjem i da se ova prava primenjuju tokom vremena dok je lišen slobode.[54]

8. Što se tiče obaveštavanja o hapšenju, član 168 Zakonika Krivičnog Postupka dalje određuje da Uhapšeno lice ima pravo da neposredno posle hapšenja obavesti ili da zahteva od policije da obavesti člana porodice ili drugo odgovarajuće lice prema svom izboru o hapšenju i o mestu gde je pritvoreno odmah nakon hapšenja, Obaveštavanje člana porodice ili drugih odgovarajućih lica može da bude odloženo, ali ne duže od dvadeset i četiri (24) časova ako državni tužilac oceni da je odlaganje potrebno zbog izuzetnih potreba u vezi sa ispitivanjem slučaja. Ovo odlaganje ne može da se primeni u slučaju maloletnika.

9. Na osnovu Zakona o Policiji[55] pravo da se obavesti porodica ili drugo odgovarajuće lice zbog hapšenja se takođe odnosi i za lica koja su u "privremenom pritvoru", sa ciljem identifikacije ili zbog njihove zaštite i zaštite drugih. **NMST nije dobio žalbe od ljudi koji su uhapšeni u Regionalnoj Pritvornom Centru u Prištini u vezi sa ovim pravima. Isto tako, na osnovu uvida dokumentacije proističe da je Kosovska Policija poštovala ova prava. Tokom posete, NMST je primetila da u svakoj ćeliji se nalaze pismena obaveštenja o pravima uhapšenih lica na albanski, srpski i engleski jezik. Tokom posete ovom centru, NMST nije naišao na uhapšene maloletnike.**

Uslovi zadržavanja u Regionalnom Pritvornom Centru u Prištini

10. Ovaj centar je renoviran u 2016 godini. NMST je primetila da su ćelije čiste, imale su dovoljno prostora, svaka ćelija je imala dušek i čaršafi su bili čisti, ali bilo je vrlo malo prirodnog svetla i ćelije nisu bile opremljene sistemom poziva. U Centar je funkcionisao sistem ventilacije. Toaleti i tuševi su bili u dobrom stanju i bilo je tople vode. NMST je primetio da uslovi za rad policijskih službenika koji rade u tom centru nisu bili dobri. **NMST smatra da nadležni organ moraju da preduzmu neophodne korake za otklanjanje ovih nedostataka**.

Režim

11. Tokom posete, NMST je obavešten da uhapšena lica koja se drže u centar nemaju pravo na osveženje na čist vazduh. **U 12-tom opštem izveštaju objavljenog 2002 godine, Evropski Komitet za Sprečavanje Torture navodi da lica koja se drže u policijskom pritvoru duže od 24 sata treba prema mogućnostima da se obezbedi dnevni izlazak na svež vazduh.**

Zdravstvena nega

12. Zdravstvene usluge su osnovno pravo lica uhapšenih od strane policije. Zdravstvene usluge se pružaju od javnih institucija, kao što su Centar za Porodičnu Medicinu i

54 Vidi takođe članove 29 i 30 Ustava
55 Zakon o Policiji, član 20.

Univerzitetski Klinički Centar, u zavisnosti od potreba za lečenje. **NMST nije primio žalbe od lica koji su intervjuisana u vezi ovog prava. Isto tako, sa pregledane dokumentacije je primećeno da je policija identifikovala na njihovim ličnim dosijeima obaveštenje o pravu na medicinske usluge**.

13. NMST je primetila da svi podaci u vezi sa pruženim uslugama nad uhapšenim licima se drže na njegovom/njenom ličnom dosijeu.

Prostorija za intervjuisanje maloletnika

14. Tokom posete policijskoj stanici "Centar", NMST je posetila i prostoriju u kojoj maloletna lica lišena slobode se intervjuišu, koja je finansirana od strane UNICEF-a. Tokom posete, dobije se utisak da nudi udoban prostor za intervjuisanje maloletnika budući da nije zastrašujuće, poseduje skromni nameštaj i biblioteku sa nekoliko naslova knjiga.

Stoga, na osnovu nalaza tokom posete, NMST preporučuje nadležnim vlastima:

- **Da preduzmu mere za obezbeđenje više prirodne svetlosti u ovaj Centar.**
- **Uhapšenim licima koji se drže u Centar duže od 24 sati, unutar mogućnosti, da se omogući dnevni izlazak na svež vazduh.**
- **U ćeliji da se instalira sistem za pozive.**
- **Da se stvore bolji uslovi za rad za policijske službenike u Centar.**

S poštovanjem,

Hilmi Jashari

Ombudsman

IZVEŠTAJ

NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU TORTURE

INSTITUCIJE OMBUDSMANA

u vezi sa posetom u graničnim prelazima

Međunarodni Aerodrom "Adem Jashari" u Prištini
Granični prelaz " Elez Han"
Granični prelaz "Vrnica"

Za: G. Skender Hyseni, ministar
Ministarstvo Unutrašnjih Poslova

G. Shpend Maxhuni, generalni direktor
Policija Kosova

G.Shaban Gruda, direktor
Departman za granice, MUP

U skladu sa članom 135, stav 3 Ustava Republike Kosovo i člana 17 Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture Ombudsmana je posetio sledeće granične prelaze: Međunarodni Aerodrom "Adem Jashari" u Prištini, Granični prelaz " Elez Han" i Granični prelaz "Vrnica"

Priština, dana 6. februara 2017

Datumi posete i sastav grupe

1. U skladu sa članom 17 Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture (u daljem tekstu "NMST") Ombudsmana tokom novembra meseca 2016 je posetila gorenavedene granične prelaze. Grupa posete se sastojala od pravnika i psihologa.

Saradnja sa NMST tokom posete

2. Tokom posete ovim graničnim prelazima, NMST je naišla na punu saradnju policijskih službenika koji su bili na dužnosti tokom obavljanja posete.

Poseta graničnom prelazu Međunarodni Aerodrom "Adem Jashari" u Prištini

3. Tokom posete su posećene prostorije u kojima se drže lica koja su privremeno pritvorena, koji borave tamo ne više od 6 sati i ovaj pritvor se obavlja na osnovu naloga od strane suda ili tužilaštva kao i na osnovu međunarodnog naloga. Ova lica se drže u ovoj prostoriji samo dok se ne preuzmu od strane odgovarajuće jedinice Kosovske Policije**.**

4. NMST je obaveštena od strane nadležnog policijskog službenika da aerodrom ne poseduje tranzitnu zonu. Tokom posete ovom graničnom prelazu NMST je posetila i prostorije (2 sobe sa po 8 kreveta), gde su smeštena lica kojima je odbijen ulazak na teritoriju Republike Kosovo iz raznih razloga. Ova lica moraju da se vrate u zemlje odakle su došli u roku od 72 sata. Ako se to ne dogodi tokom tog perioda, oni se šalju u Centar za Zadržavanje Stranaca.

5. Ove sobe pružaju dobre uslove za smeštaj, imaju odgovarajuću čistoću, toaleti i tuševi su u vrlo dobrom stanjui pruža im se pristup internetu putem "WI-FI", što omogućava kontakte sa njihovim porodicama ili drugim licima. NMST smatra da ove sobe ispunjavaju standarde propisane od strane Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture u vezi sa uslovima pritvora lica kojima se odbije ulazak na teritoriju određene države.

6. **Tokom posete NMST-a nije bilo ljudi koji su smešteni u tim prostorijama, niti u sobi u kojoj se drže privremeno pritvorena lica na osnovu odluke suda, odnosno zahteva tužilaštva.**

Lekarske usluge

7. Osoblje medicinske službe aerodroma se sastoji od 6 medicinskih sestara i 3 i lekara opšte prakse. Medicinske usluge se pružaju 24 sati za pritvorena lica i osoblje aerodroma. Tokom posete NMST-a je primećeno da je ovaj medicinski centar opremljen svom potrebnom opremom, tri kreveta, lekovima i sa dva vozila hitne pomoći sa opremom.

Granični prelaz " Elez Han"

8. Tokom posete ovom graničnom prelazu sa Republikom Makedonijom, NMST je obaveštena da se ovde nalazi prostorija privremenog zadržavanja koje ne traje duže od 6

sati. Obično su privedena lica na osnovu naloga lokalnih sudova i tužilaštava i međunarodnih poternica.

9. **NMST je primetila da prostorija za privremeni pritvor u ovom graničnom prelazu ima dovoljno prostora, čiste dušeke i posteljine, grejanje, kao i odgovarajuću ventilaciju.** Prema rečima nadležnih službenika, u ovom graničnom prelazu, nakon pritvora granična policija odmah obaveštava nadležnu jedinicu Kosovske Policije, koja preuzima pritvoreno lice i šalje pri nadležnoj instituciji. Ova jedinica obaveštava pritvoreno lice o njegovim/njenim pravima i ostalim postupcima.

10. **U vezi sa lekarskim uslugama, NMST je obaveštena da ukoliko je to potrebno, ove usluge se traže od najbližeg Centra porodične medicine.**

11. Iz dokumentacije se primećuje da u ovom graničnom prelazu dosijei pritvorenih lica se popunjavaju obilnim podacima i dokumentima koji se odnose na pritvor, predaje kod relevantne jedinice Kosovske Policije i razlozima za pritvor. **Tokom posete NMST-a nije bilo pritvorenih niti smeštenih lica u sobi za privremeni pritvor.**

Granični prelaz "Vrnica"

12. Tokom posete ovom graničnom prelazu sa Republikom Albanijom, NMST je obaveštena da ovaj granični prelaz poseduje dve prostorije za privremeni pritvor (6 sati), kao i jednu prostoriju za intervjuisanje. Granična policija je imala spremne obrasce na službenim jezicima i engleskom jeziku, kroz koje pritvorena lica se upoznaju sa svojim pravima. Dok u vezi sa pravom na advokata, on se obezbeđuje kroz Advokatsku Komoru i obično su advokati iz Prizrena. Prema službenicima graničnog prelaza, Granična Policija ima spisak prevodilaca u evropskim jezicima i arapskom jeziku.

13. **Prostorija za privremeni pritvor je u dobrom stanju u pogledu prostora, čistoće, poseduje dušek i čiste čaršafe i grejanje je na zadovoljavajućem nivou.**

14. Lekarske usluge se pružaju od Centra Porodične Medicine u Prizrenu. **U dosijeima pritvorenih lica su bili kompletni podaci u vezi sa njihovim pritvaranjem i predajom kod relevantnih jedinica Kosovske Policije.**

Nakon obilaska ovih graničnih prelaza, NMST smatra da ispunjavaju standarde za privremeni pritvor lica koja se zaustavljaju zbog raznih razloga.

S poštovanjem,

Hilmi Jashari

Ombudsman

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA
NACIONALNOG MEHANIZMA ZA SPREČAVANJE TORTURE
INSTITUCIJA OMBUDSMANA

u vezi sa posetom Specijalnoj instituciji u Štimlje

Za: G. Arban Abrashi, Ministar
Ministarstvo Rada i Socijalne Zaštite (MRSZ)

G. Imet Rrahmani, Ministar
Ministarstvo Zdravlja

Gđa Lirije Kajtazi, Predsednica
Komisija o ljudskim pravima, polnu ravnopravnost, nestala lica i peticije

G. Xhemajl Dugolli, direktor
Specijalni Institut Štimlje

G. Naim Ismajli, predsednik
Opština Štimlje

U skladu sa članom 135, stav 3 Ustava Republike Kosovo i člana 17 Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture posetio je Specijalni Institut u Štimlje (u daljem tekstu "SIŠ")

Priština, 22. februar 2017

Datumi posete i sastav grupe za monitoring

1. U skladu sa članom 17 Zakona br. 05/L-019 Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni Mehanizam za Sprečavanje Torture (u daljem tekstu "NMST") Ombudsmana dana 13 decembar 2016, posetila je Specijalni Institut u Štimlje (u daljem tekstu "SIŠ"). Grupa za monitoring se sastojala od jednog pravnika, jedne lekarke i psihologa.

Opšti opis institucije

2. Specijalni Institut u Štimlje (SIŠ), upravlja od strane Ministarstva Rada i Socijalne Zaštite (MRSZ), kojim upravlja direktor Instituta. To je institucija otvorenog tipa koja pruža usluge 24 sata: hrana, odeća i obuća, zdravstvena zaštita, terapija rada, obrazovanje i obuka, socijalni tretman. Korisnici usluga u ovoj Instituciji su uglavnom ljudi sa ograničenim mentalnim sposobnostima- kašnjenjem u mentalnom razvoju.

3. Kapacitet SIŠ-a je za 64 rezidenta, dok tokom zadnje posete su bili prisutni 59 rezidenata, od kojih 39 muškog pola, i 20 ženskog pola, njihova prosečna starost je 45 godina.

4. Osoblje SIŠ-a je ukupno 70 ljudi, podeljeni u nekoliko službi, kao što su zdravstvene usluge koja se sastoji od: 1 opšteg lekara, 11 medicinskih sestara, 1 farmaceutskog tehničara, 23 medicinskih pomoćnika, kao i jednog brice; tehnička služba koja se sastoji od: 1 šefa službe, 1 varioca, 4 radnika za pranje veša, 4 stražara, 2 šofera; socijalna služba koja se sastoji od: 1 socijalnog radnika, 1 tehničara poljoprivrede, 1 profesionalnog terapeuta, 1 instruktora zanatstva, 1 instruktora za krojenje, 1 instruktora stolarije; kuhinjska služba u sastavu od: 1 šefa službe, 4 kuvara, 2 pomoćnika kuhinje, 2 Perača sudova-servera, 1 medicinskog pomoćnika; služba administracije koja se sastoji od finansijskog službenika, službenika za osoblje, službenika za sitan novac, magacioner.

Relevantno zakonodavstvo

5. Prvi Zakon o Mentalnom Zdravlju, br 05/L-025 koji je stupio na snagu u decembru 2015 godine, ima za cilj zaštitu i unapređenje mentalnog zdravlja, sprečavanje problema u vezi sa tim, garantovanje prava i poboljšanje kvaliteta života za osobe sa mentalnim poremećajima. Član 18 ovog Zakona predviđa usvajanje podzakonskog akta za tretiranje rezidenata koji se nalaze u institucijama socijalne zaštite[56]. Za sada nije usvojen nijedan podzakonski akt, ili poseban zakon koji reguliše tretman rezidenata u Institucijama socijalne zaštite, kojima upravljaju MRSZ i opštine.

6. Ove institucije i dalje su regulisane sa dva Administrativna Uputstva: (MRSZ) br.11/2014 za rad i smeštaj rezidenata, osoba sa ograničenim mentalnim sposobnostima - kašnjenjem u mentalnom razvoju u Specijalnom Institutu u Štimlju i kućama zasnovanim na

56 Član 18, stav 1 Zakona Br 05/L-025 o Mentalnom Zdravlju, ističe: "*Licima koja se nalaze u rezidencijalnim ustanovama socijalne zaštite pružaju se jednake usluge savetovanja, tretmana, rehabilitacije i zaštite mentalnog zdravlja, prema zdravstvenim standardima odobrenim od strane Ministarstva zdravstva".* stav 2 ovog člana ističe: *Način organizovanja i pružanje usluga propisanih u stavu 1. ovog člana utvrđuje se posebnim podzakonskim aktom predloženim od strane Ministarstva zdravlja, u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalne zaštite koje usvaja Vlada.*

zajednicama; kao i AU br 13/2010 za pružanje usluga u zajednici-dom za osobe sa ograničenim mentalnim sposobnostima– kašnjenjem u mentalnom razvoju.

7. Prema AU (MRSZ) br.11/2014 o Radu i smeštaju rezidenata, osobe sa ograničenim mentalnim sposobnostima - kašnjenjem u mentalnom razvoju u Specijalnom Institutu i kućama zasnovanim na zajednicama, predviđa se tretman lica kojima je oduzeta sposobnost delovanja od Osnovnih Sudova. NMST je istraživao sve slučajeve rezidenata bez odluke suda i u februaru 2016 je objavio izveštaj sa preporukama.[57] Tokom posete 13 decembra 2016 godine je objavljeno da je preporuka NMST sprovođena od strane SIŠ-a.

Saradnja sa NMST tokom posete

8. Tokom posete NMST-a, osoblje SIŠ-a je pružila potpunu saradnju ekipi za monitoring. Ekipa bez zakašnjenja je imala pristupa svim prostorijama gde su smešteni rezidenti i omogućen im je razgovor sa nekoliko rezidenata sa blagim stepenom kašnjenja u mentalnom razvoju, koji su bili u stanju da razgovaraju.

Uslovi života rezidenata i tretman

9. Tokom 2016 godine u prostorijama SIŠ-a je izgrađen novi objekat u kojoj se nalazi administracija ove institucije, ali deo gde je bila administracija, je prilagođen za stanovanje, što je olakšao rad osoblja i omogućeno je da se obavi kategorizacija rezidenata prema polu i zdravstvenom stanju. U odeljenje A1 su smešteni kategorija rezidenata sa blagim problemima, u odeljenje A2 srednja kategorija i odeljenju B teška kategorija.

10. SIŠ je imao i prostorije za aktivnosti, jednu salu za slikanje, sala zanatstva i šivenja kao i sala za rekreaciju opremljena sredstvima kao što su šah, domine, karte i imao je i jedan restoran, gde u svakom trenutku rezidenti imaju priliku da se služe čajem. **NMST pozitivno ocenjuje restrukturiranje odeljenja u okviru Institucije, kao i kategorizaciju rezidenata prema polu i zdravstvenom stanju, što takođe obezbeđuje bezbednost za rezidente.**

11. Stvaranje pozitivnog terapijskog okruženja uključuje stavljanje na raspolaganje dovoljno životnog prostora za pacijente, kao što su osvetljenje, grejanje, prikladnu ventilaciju kao i zadovoljavajuću čistoću. Tokom posete NMST-a u prostorijama u kojima su smešteni rezidenti, pretežno su bili 2 do 3 kreveta u jednoj sobi, bilo je prirodnog osvetljenja i pretežno su bili tople i čiste, i bili su u skladu sa članom 6, stav 1.10 Zakona br.05/l-025 o Mentalnom Zdravlju.[58]

12. Prema standardima Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture, treba da se pridodaje pažnja i dekorisanju soba pacijenata i prostorija za zabavu, da bi se dalo pacijentima vizuelni podsticaj, takođe stavljanje na raspolaganju noćnih stolova blizu kreveta i

57 Izveštaj Ex-Officio: 757/2015 u vezi sa sudskim odlukama za oduzimanje i vraćanje sposobnosti za delovanje, rezidentima u SIŠ i kući sa osnovom u zajednici, na: http://ombudspersonkosovo.org/repository/docs/150-2016_Raport_me_rekomandime_875017.pdf

58Član 6, stav 1.10 Zakona Br.05/L-025 o Mentalnom Zdravlju, određuje *"obezbeđenje odgovarajućih životnih, higijenskih, prehrambenih i sigurnosnih uslova"*

ormarima je veoma poželjno. Tokom posete NMST-a, u prostorijama rezidenata je bilo stolova za postavljanje odeće i ličnih stvari, takođe je bilo i dekoracije za vizuelnu stimulaciju, na primer različite slike, koje su napravljene od strane nekoliko rezidenata u saradnji sa instruktorima.

13. Takođe NMST je najavio da u SIŠ funkcioniše 24 sata prostorija za pranje veša, koja je opremljena sa tri mašine za pranje veša, tri mašine za sušenje veša kao i pegla za peglanje odeće, čaršava. **I to je sada olakšalo pitanje odeće i obuće, pošto osoblje institucije imaju priliku da na vreme peru odeću, i da se ne meša odeća rezidenata, znači svako da ima ličnu odeću i obuću.**

Kuhinja, hrana

14. Tokom posete u SIŠ, ekipa NMST-a je posetio i kuhinju gde se priprema i služi hrana. Kuhinja je imala odgovarajuće osvetljenje i ventilaciju, čistoća je na nivou. Isto tako, kuhinjsko osoblje poseduju sanitarne kartice.

15. Evropski Komitet za Sprečavanje Torture pridaje poseban značaj hrani pacijenata, gde prema njima, hrana ne samo da treba da bude adekvatna u pogledu kvantiteta i kvaliteta, ali takođe mora se dati pod zadovoljavajućim uslovima[59].Tokom posete, NMST je obavešten da je Institut dobro i redovno snabdeven sa hranom, zasadili su i staklenu baštu sa povrćem koja se koristi za hranu i održava se od strane osoblja i rezidenata. Jela se spremaju prema meniju i daju se tri obroka.

16. NMST je obaveštena da Institut u Štimlje se redovno snabdeva pijaćom vodom, kao i da su iskopali tri bunara za vodu kako bi se obezbedila rezerve u slučaju da postoji neki problem sa vodom. Takođe SIŠ ima redovan ugovor za realizaciju službe 3D (dezinfekcioni, Dezinsekciju Deratizaciju). **Tokom posete, NMST nije naišo na hranu kojoj je istekao rok. NMST pozdravlja posvećenost osoblja SIŠ-a za njihovu pažnju i higijenu uopšte.**

Tretman

17. Prema Evropskom Komitetu za Sprečavanju Torture, psihijatrijski tretman treba da se zasniva na individualiziranom pristupu, što podrazumeva izradu jednog plana lečenja za svakog pacijenta, koji treba da obuhvati aktivnosti rehabilitacije i terapeutske aktivnosti, uključujući i individualnu psihoterapiju, terapija u grupi, umetnost, pozorište, muziku i sport. Pacijenti treba da imaju redovan pristup odgovarajuće opremljenim prostorijama za zabavu i da imaju priliku da vežbaju na čist vazduh na otvorenom prostoru[60].

18. Tokom posete, NMST je obavešten da SIŠ ima napredne psiho-socijalne aktivnosti zbog infrastrukturnih mogućnosti i broja zaposlenog osoblja za realizaciju rekreativne i radne terapije, imaju angažovane profesionalne terapeute i ostvaruju aktivnosti, kao što su slikarstvo , krojenje, ručni rad od drveta, kao i razne igre (šah, domine, karte, itd.). Prema osoblju Centra, oko 15 do 20 rezidenata su aktivni na radionicama, kao što su krojenje,

59 Norme Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture, Deo sa 8-og Opšteg Izveštaja.
60 Na istom mestu.

stolarija i slikarstvo. Takođe, kao aktivnost koju redovno obavljaju su i ekskurzije tokom cele godine, na primer izlazak u prirodi, šetnja na neki turistički grad.

19. NMST je obavešten da je SIŠ potpisala sporazume o saradnji sa privatnim koledžom "HEIMERER", koledž koji razvija program bachelor u oblasti zdravstva kao što je: Medicinske sestre, logopedi, radna terapija, stručno obrazovanje u zdravstvu. Studenti ovog koledža su počeli da drže 6 mesečnu praksu u SIŠ i ova inicijativa će pomoći osoblju SIŠ-a u realizaciji aktivnosti i stalno će još više unaprediti psiho-socijalnu oblast u ovoj Instituciji socijalne nege. **NMST pozdravlja posvećenost osoblja na terenu za psiho-socijalni razvoj i njihovu posvećenost nad rezidentima Institucije**.

Zdravstvena nega

20. U SIŠ je angažovan redovan lekar opšte prakse, psihijatar dolazi jednom nedeljno, dok su stomatološke usluge dobijaju od Doma za starija lica u Prištini. U slučaju potrebe, druge zdravstvene i specijalističke usluge obezbeđuje Centar Porodične Medicine u Štimlje, Regionalna Bolnica u Uroševac i Klinički Centar u Prištini. Za razliku od drugih rezidencijinih institucija za mentalno zdravlje, SIŠ tokom 2016 godine je obavila redovne ginekološke posete rezidentima. Takođe, u 2016 godini u Centru Porodične Medicine u Štimlju, rezidentima su napravljene i laboratorijske analize. Što se tiče snabdevanja lekovima, nije bilo pritužbi od osoblja SIŠ-a.

21. Ambulanta gde radi zdravstveno osoblje, ne ispunjava uslove zbog malog i neprikladnog prostora, nema dovoljnog osvetljenja. **NMST smatra da prostor koji se koristi za zdravstvene usluge, ne ispunjava minimalne uslove za pružanje tih usluga.**

22. Što se tiče obuke osoblja, direktora SIŠ-a je sklopio ugovor o saradnji sa Centrom Porodične Medicine u Štimlje i Regionalnom Bolnicom u Uroševac, za kontinuiranu edukaciju zdravstvenog osoblja SIŠ-a.

23. U SIŠ, su imali nekoliko registara, kao što su registar neuro-psihijatrijskih poseta, poseta van SIŠ-a, za infekcije, vezivanja rana, zabrinutosti, sterilizacije, ali nedostaje registar smrtnih slučajeva, pokušaja samoubistva, povreda, samo-povređivanja. **NMST podstiče medicinsko osoblje da pridodaju pažnju dosijeima rezidenata i evidentiranja u posebnim registrima slučajeva samo-povređivanja, telesnih povreda, pokušaja samoubistva, smrti i slučajevima kada se koristi sredstva prinude**.

Zlostavljanje

24. Tokom posete NMST-a Centru, primećivalo se pozitivna atmosfera i dobri odnosi između stanovnika i osoblja. Dakle, **NMST nije evidentirala neki slučaj torture ili zlostavljanja od strane osoblja prema osobama sa ograničenim sposobnostima - kašnjenjem u mentalnom razvoju**.

25. Tokom posete, NMST je primetila da unutar ograde institucije je bilo pasa lutalica, što bi moglo predstavljati opasnost za rezidente. **NMST preporučuje da se preduzmu mere da se izbegne problem prisustva pasa lutalica u dvorištu SIŠ**-a.

Mere ograničavanja

26. Prema Evropskom Komitetu za Sprečavanju Torture, ograničavanje uzrujanih ili nasilnih pacijenata bi trebalo da bude, koliko je to moguće, ne fizički (na primer, verbalno uputstvo) i tamo gde je potrebno fizičko ograničavanje, to u principu je ograničeno na ručnu kontrolu. Tokom posete NMST-a, je intervjuisano i osoblje o problemu mera ograničenja u slučaju krize, gde prema njihovim rečima, rezidenti su uglavnom mirni i nema potrebe da se koristi mere ograničavanja.

Kontakt sa spoljnim svetom

27. Evropski Komitet za Sprečavanju Torture, ističe da održavanje kontakata sa spoljnim svetom je suštinski ne samo za sprečavanje zlostavljanja već i sa terapeutskog gledišta[61].

28. Licima koja su lišena poslovne sposobnosti na osnovu sudskih odluka, određuje se zakonski staratelj od strane Centra za Socijalni Rad (CSR) ili izvan CSR-a. Član 9 AU (MRSZ) br. 11/2014 za Rad i smeštaj rezidenata, osoba sa ograničenim mentalnim sposobnostima- kašnjenjem u mentalnom razvoju, u SIŠ i u kućama sa osnovom u zajednici, ističe: "*Zakonski staratelj van CSR-a ili sa CSR-a ima zakonsko pravo da pokazuje interes o slučaju smešten u SIŠ-u ili smeštenom u kuću zasnovano na zajednicu bez ikakvog ometanja*". Tokom posete, NMST je obaveštena da većina stanovnika su bez porodičnog staranja, ali i slučajevi koji imaju porodice nemaju interesovanja da ih posećuju. Takođe, i njihovi zakonski staratelji ne posećuju redovno rezidente smeštene u SIŠ.

Postupci podnošenja žalbi

29. Institucija Ombudsmana je postavila kutije za žalbe, koje mogu da se otvore isključivo od strane osoblja ove institucije, što za članove porodice rezidenata pruža poverljivost u podnošenju žalbe. Rezidenti sa kašnjenjem u mentalnom razvoju koji se nalaze u SIŠ nisu u stanju da podnesu žalbe. **NMST nije primila pritužbe od članova osoblja ili porodice rezidenata koji se nalaze u SIŠ.**

Na osnovu nalaza i zaključaka tokom posete, u skladu sa članom 135 stav 3 Ustava Republike Kosova i člana 16 stav 4 Zakona br. 05/L019 o Ombudsmanu, **Ombudsman preporučuje:**

Ministarstvo zdravlja i MRSZ

- **Da se usvoje podzakonski akti u skladu sa članom 18 stav 2 Zakona br 05/L-025 o Mentalnom Zdravlju.**

Ministarstvo Rada i Socijalne Zaštite (MRSZ)

- **Da se obezbede adekvatni uslovi (prostor) za zdravstveno osoblje.**

61 Standardi Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture, Deo sa 8-og Opšteg Izveštaja [CPT/Inf (98) 12], *Garancije tokom smeštaja,* stav 54

Specijalni Institut u Štimlje

- **Da se stvaraju posebni registri o slučajevima samo-povređivanja, telesnih povreda, pokušaja samoubistva, smrti i slučajevima kada se koriste sredstva prinude.**

Opština Štimlje

Da se preduzmu mere da se izbegne problem prisustva pasa lutalica u dvorištu Institucije

S poštovanjem,

Hilmi Jashari

Ombudsman

IZVEŠTAJ SA PREPORUKAMA

NACIONALNOG MEHANIZMA OMBUDSMANA

ZA SPREČAVANJE TORTURE

u vezi sa posetom Centru za Integraciju i Rehabilitaciju Hroničnih Psihijatrisjkih Bolesnika u Štimlju

Za: G. Imet Rrahmani, ministar
Ministarstvo Zdravlja

G. Curr Gjocaj, Generalni direktor
Univerzitetske kliničko-bolničke službe Kosova
G. Miftar Zeneli, direktor
Centar za integraciju i rehabilitaciju hronično prisijatrijskih bolesnika (CIRHPB) u Štimlju

G. Naim Ismajli, predsednik
Opština Štimlje

Kopija za: G-đa. Lirije Kajtazi, predsednica
Komisija za ljudska prava, rodnu ravnopravnost, nestala lica i peticije

U skladu sa članom 135, stav 3. Ustava Republike Kosovo i članom 17. Zakona 05/L-019 Zakona o Ombudsmanu, Nacionalni ehanizam Ombudsmana za sprečavanje sorture posetio je Centar za integraciju i rehabilitaciju hroničnih psihijatrijskih bolesnika u Štimlju(CIRHPB)

Priština, 6.mart 2017.g.

Datumi posete i sastav grupe za monitoring

1. U skladu sa članom 17. Zakona o Ombudsmanu br. 05/L-019, Nacionalni mehanizam za sprečavanje torture (u daljem tekstu "NMST"), Ombudsmana dana 26. juna 2016.godine i 13. decembra 2016.godine, posetio je Centar za integraciju i rehabilitaciju hroničnih psihijatrijskih bolesnika u Štimlju. Grupa za monitoring se sastojala od jednog pravnika, jedne lekarke i psihologa.

Kratki istorijat institucije

2. Centar za integraciju i rehabilitaciju hroničnih psihijatrijskih bolesnika u Štimlje (CIRHPB), je Institucija u okviru Univerzitetsko bolničke i kliničke službe Kosova (UBKSK), koja pruža usluge 24 časova dnevno.. Osnovan je u 2006 godini, ima površinu od 3270m2, 4 odeljenja (A1-A4) sa ukupno 48 soba, kapacitetom do 80 ležajeva.

Opšti opis institucije

3. CIRHPB je institucija otvorenog tipa, rezidenti ovog centra su uglavnom dijagnostifikovani psihotičnim poremećajima, kao *Schizophreniae*. Ukupno je bilo 63 rezidenata, od kojih 36 muškarca i 27 žena, prosečne starosti do oko 54 godina, bilo je rezidenata različitih nacionalnosti: 43 Albanaca, 8 Srba, 5 Aškalija, 1 Makedonac i 2 Muslimana.

4. Osoblje CIRHPB-a se sastoi od 39 lica, među kojima su: 1 psihijatar koji je ujedno i direktor institucije, 9 medicinskih sestara, 12 medicinskih tehničara, jedan socijalni radnik, pet zaposlenih u kuhinji, kao i ostatak u tehničkim službama, obezbeđenje itd.

Relevantno zakonodavstvo

5. Prvi Zakon o Mentalnom Zdravlju, br 05/L-025 koji je stupio na snagu u decembru 2015. godine, ima za cilj zaštitu i unapređenje mentalnog zdravlja, sprečavanje problema koja su vezana sa njim, garantovanje prava i poboljšanje kvaliteta života za osobe sa mentalnim poremećajima. Član 18. paragraf 2, predviđa donošenje podzakonskih akata za tretman rezidenata koji su smešteni u institucijama socijalne nege[62]. Takođe, član 34. Zakona o Mentalnom Zdravlju predviđa usvajanje podzakonskih akata koji treba da budu u skladu sa ovim zakonom[63]. Do sada nije usvojen nijedan podzakonski akt.

Saradnja sa NMST-om tokom posete

6. Tokom posete NMST-a, osoblje CIRHPB-a je pružilo potpunu saradnju ekipi za monitoring. Ekipa bez kašnjenja je imala pristup svim prostorijama i omogućen im je razgovor sa nekoliko rezidenata, koji su bili svesni i koji su bili u stanju da razgovaraju sa nama, a razgovor je obavljen bez prisustva osoblja Centra.

Uslovi života rezidenata i tretman

---

62 Član 18, paragraf 1 Zakona br 05/L-025 o Mentalnom Zdravlju predviđa: "*Licima koja se nalaze u rezidencijalnim ustanovama socijalne zaštite pružaju se jednake usluge savetovanja, tretmana, rehabilitacije i zaštite mentalnog zdravlja, prema zdravstvenim standardima odobrenim od strane Ministarstva zdravstva.* Pargraf 2 ovog zakona predviđa*: "Način organizovanja i pružanje usluga propisanih u stavu 1. ovog člana utvrđuje se posebnim podzakonskim aktom predloženim od strane Ministarstva zdravlja, u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalne zaštite koje usvaja Vlada".*

63 Član 34.1 Zakona o Mentalnom Zdravlju: "*Za sprovođenje ovog zakona, Vlada Kosova i odgovarajuća ministarstva, u roku od jedne (1) godine od dana stupanja na snagu ovog zakona, donose odgovarajuća podzakonska akta koja su predviđena ovim zakonom*".

7. Centar je podeljen na 4 odeljenja (A1-A4). Na prvom spratu je odeljenje A1, koje je u prošlosti služilo kao sekcija rehabilitacije, a sada su u ovom odeljenju smešteni slučajevi koji zahtevaju povećanu pažnju, budući da su identifikovani kao slučajevi sa suicidalnim idejama, dok odeljenje A4 je samo za žene, gde su i kupatila i toaleti odvojeni shodno polu, i to olakšava mogučnost osoblju da drži rezidente pod kontrolom.

   NMST pozitivno ocenjuje restrukturiranje odeljenja unutar Centra, kao i kategorizaciju rezidenata prema polu i nivou rizika, što takođe obezbeđuje bezbednost za rezidente.

8. Stvaranje pozitivnog terapijskog okruženja obuvata stavljanje na raspolaganje dovoljnog životnog prostora za pacijente, i uslova kao što su: osvetljenje, grejanje, odgovarajuću ventilaciju i higijena na zadovoljavajućem nivou. Tokom posete NMST-a u sobama u kojima su smešteni rezidenti, primećeno je da su uglavnom 2 do 3 ležajeva u jednoj sobi, bilo je prirodnog osvetljenja i uglavnom sobe su bile tople i čiste, i bile su u skladu sa članom 6, stav 1.10 Zakona br.05/l-025 Mentalnom Zdravlju.[64]

9. Prema standardima Evropskog komiteta za sprečavanje torture, treba da se posveti pažnja dekorisanju soba pacijenata i prostorija za zabavu, kako bi se pacijentima dao vizuelni podsticaj, takođe stavljanje na raspolaganje malih komoda blizu kreveta i ormara je veoma poželjno. Tokom posete NMST-a, sobama rezidenata bilo je komoda za smeštaj odeće i lične stvari, ali rezidenti nisu imali ličnu odeću i obuću, jer se ista nakon svakog pranja pomeša, , takođe nije bilo niti dekoracija za vizuelnu stimulaciju.

10. NMST je obavešten da je u ovom Centru u toku renoviranje vešarnice, koja je opremljena velikim mašinama za pranje, sušenje i peglanje odeće i posteljine.

Kuhinja

11. Tokom posete pri CIRHPB, ekipa NMST-a je posetila kuhinju gde se priprema i služi hrana. Kuhinja je bila u prizemlju, nije bilo adekvatnog osvetljenja i ventilacije, sanitarne prostorije su preblizu kuhinji, dok je čistoća bila na dobrom nivou. Tokom zadnje posete NMST primetio je da su sale za hranu, snabdevane novim stolovima i stolicama.

12. Evropski komitet za sprečavanje torture posvećuje poseban značaj hrani pacijenata, i hrana ne samo da treba da bude adekvatna u pogledu kvantiteta i kvaliteta, već i da se služi u zadovoljavajućim uslovima[65]. Tokom posete, NMST je obavešten da je centar dobro i redovno snabdevan sa hranom, i da kuhinjsko osoblje poseduje sanitarne knjižice. NMST nije naišao na hranu kojoj je istekao rok. U Centru se hrana priprema prema meniju i služe se tri obroka. **NMST pozdravlja posvećenost osoblja za pažnju i higijenu u kuhinji. NMST preporučuje nadležnim organima da preduzimaju odgovarajuće mere za izgradnju nove kuhinje.**

Tretman

13. Prema Evropskom komitetu za sprečavanje torture, psihijatrijski tretman treba da se zasniva na individualiziranom pristupu, što podrazumeva izradu jednog plana lečenja za svakog pacijenta, koji treba da obuhvati aktivnosti rehabilitacije i terapeutske aktivnosti, uključujući i individualnu psihoterapiju, terapiju u grupi, umetnost, pozorište, muziku i

64 Član 6, stav 1.10 Zakona Br.05/L-025 o Mentalnom Zdravlju, određuje "*pravo na obezbeđenje odgovarajućih životnih, higijenskih, prehrambenih i sigurnosnih uslova*"
65 Norme Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture, Deo sa 8-og Opšteg Izveštaja

sport. Pacijenti treba da imaju redovan pristup odgovarajućim opremljenim prostorijama za zabavu i da imaju priliku da vežbaju na čist vazduh na otvorenom prostoru[66].

14. Tokom posete NMST je obavešten da su u CIRHPB psiho-socijalne aktivnosti smanjene zbog nedostatka odeljenja za podršku ili stručnog odeljenja, gde bi mogle biti realizovane rekreativne aktivnosti. Prema osoblju Centra, jedina aktivnost koju redovno izvode su 2-3 putovanja godišnje, na primer izlazak u prirodi, šetnja u nekom turističkom mestu. NMST smatra da tretman koji se pruža rezidentima u CIRHPB uglavnom se sastoji od farmakoterapije, dok tretman efikasne psiho-socijalne rehabilitacije nedostaje. Ova situacija je rezultat nedostatka osoblja kao i okruženja za sprovođenje aktivnosti. **NMST preporučuje da se Centar u budućnosti fokusira na planiranju projekta za izgradnju profesionalne jedinice, kao i angažovanju kliničkog psihologa i jednog dodatnog socijalnog radnika**.

Zdravstvena nega

15. NMST je obavešten da se u CIRHPB pružaju redovne psihijatrijske usluge koje pruža direktor Centra koji je psihijatar po profesiji, dok po potrebi, druge zdravstvene i specijalističke usluge se pružaju od Centra porodične medicine u Štimlju, Regionalne bolnice u Uroševcu i Univerzitetskog kliničkog centra u Prištini.

16. Centar poseduje ambulantu, koja ispunjava uslove za posete psihijatra i imala je sterilizator i opremu za male hirurške intervencije ili previjanje rana.

17. NMST posetio je 4 sobe koje su unutar Centra uređene zahvaljujući donacijama, i te sobe će se koristiti za izolaciju slučajeva evidentiranih sa nekom zaraznom bolešću. NMST je obavešten da je nekim rezidentima obavljen test za tuberkulozu, takođe ekipa je obaveštena da se svake godine obavlja vakcinacija protiv gripa. **NMST preporučuje da se rezidentima ženskog roda pružaju redovne ginekološke usluge, kao i da se svima vrše redovne laboratorijske analize.**

18. Centar vodi 19 registara, kao što su registar zavisnika od droge, seksualnih zlostavljanja, telesnih povreda, samo-povređivanja, samoubistava, smrti, registar o povredama radnika prouzrokovanih od rezidenata, registar za laboratorijsku analizu, za stomatološke posete sprovedenih van Centra, registri za sterilizaciju, vakcinaciju, registar za psihijatrijske i opšte kontrole, registar za povrede i previjanje rana itd. **NMST podstiče osoblje da se u odgovarajućim registrima dotični događaji opisuju detaljnije.**

Zlostavljanje

19. Tokom posete NMST-a Centru, primećena je pozitivna atmosfera i dobri odnosi između rezidenata i osoblja. **NMST nije evidentirao nijedan slučaj torture ili zlostavljanja od strane osoblja prema osobama sa mentalnom poremećajima.**

20. Tokom kontrole registara, NMST je identifikovao veliki broj povreda rezidenata, koje su rezultat nasilja između rezidenata, samo-povređivanja i povrede od pasa lutalica koji se nalaze unutar ograde institucije. **NMST preporučuje da se preduzimaju mere za otklanjanje problema prisustva pasa lutalica u dvorištu Institucije.**

21. Evropski komitet za sprečavanje torture navodi da je takođe neophodno imati odgovarajuće procedure za zaštitu određenih psihijatrijskih pacijenata od drugih pacijenata koji ih mogu povrediti. To, između ostalog, zahteva prisustvo adekvatnog broja

66 Standardi Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture, Deo sa 8-og Opšteg Izveštaja [CPT/Inf (98) 12]

osoblja toko celog vcremena, uključujući i noću i vikendom[67]. **NMST preporučuje da, pored izgradnje profesionalne jedinice, treba da se poveća i broj medicinskog osoblja, kako bi osoblje moglo da rezidente drži pod kontrolom.** .

Sredstva za ograničavanje kretanja

22. Prema Evropskom komitetu za sprečavanje torture, ograničavanje uzrujanih ili nasilnih pacijenata treba da bude, koliko je to moguće, ne fizičkoi (na primer, verbalno uputstvo) i kada je potrebno fizičko ograničavanje, u principu ograničavanje se vrši stopiranjem rukom. . Tokom posete NMST-a, intervjuisano jeosoblje u vezi mera ograničenja u slučaju krize, i prema njihovim rečima, ne koristi se nijedno sredstvo ograničavanja, osim stopiranja rukom u slučaju da neko od rezidenata postaje agresivan. U tim slučajevima prikupljaju se svi dežurni službenici koji rade u noćnoj smeni, traže pomoć od psihijatra/direktora ili pozivaju hitnu pomoć. **NMST tokom posete nije zabeležio slučajeve upotrebe instrumenata fizičkog ograničavanja ili izolacije.**

Kontakti sa spoljni svetom

23. Evropski komitet za sprečavanju torture, ističe da održavanje kontakata sa spoljnim svetom je od suštinske važnosti, ne samo za sprečavanje zlostavljanja, već i sa terapeutskog gledišta[68]. Tokom posete, NMST je obavešten da je u zadnje vreme povećan broj porodičnih poseta, takođe ima interesovanja i često tokom praznika ili vikendom neke rezidente uzimaju u njihovim kućama. Postoje zapisnici koji se vode od osoblja i gde se potpisuju članovi porodice kada rezident ide kući, takođe se članu porodice daje i terapija da je nose sa sobom. NMST je obavešten da su 2 rezidenata koji su bili u fazi remisije vraćeni svojim biološkim porodicama. Sve ovo je rezultat angažovanja osoblja Centra, koji održavaju kontakte sa članovima porodice, i sa Centrom za Socijalni Rad, ohrabrujući ih da dolaze češće u poseti.

24. Svaki rezident ima dosije za korištenje penzije kojim upravlja socijalni radnik pri CIRHPB. Za korišćenje penzije, postoji komisija od tri članova koji overavaju sve kupovine i onda se rezultati overavanja stavljaju u dosijeu rezidenata.

Postupci podnošenja žalbi

25. Institucija Ombudsmana postavila je u CIRHPB kutije za žalbe, koje mogu da se otvore isključivo od strane osoblja ove institucije, što podnosiocima žalbe pruža poverljivost u podnošenju žalbe. **NMST nije primio nikada pritužbe od rezidenata ili njihovih porodica. NMST podstiče osoblje da u većoj meri obavesti članove porodice rezidenata o mogućnosti podnošenja žalbi putem kutija koje se nalaze u Centru.**

Na osnovu nalaza i zaključaka tokom posete, u skladu sa članom 135. stava 3. Ustava Republike Kosova i člana 16. stava 4. Zakona br. 05/L019 o Ombudsmanu, Ombudsman preporučuje:

Ministarstvu zdravlja:

- Da donese podzakonske akte u skladu sa Zakonom o mentalnom zdravlju.
- Da preduzme mere da se izgradi profesionalna jedinica u okviru CIRHPB.

67 Standardi Evropskog Komiteta za Sprečavanje Torture, Deo sa 8-og Opšteg Izveštaja [CPT/Inf (98) 12], *Sprečavanje zlostavljanja*, stav 30
68 Na istom mestu, *Garancije tokom smeštaja,* stav 54

- Da preduzima mere za izgradnju nove kuhinje
- Da angažuje u radu jednog kliničkog psihologa, i jednog dodatnog socijalnog radnika
- Da poveća broj medicinskih tehničara u ovom Centru.

Opštini Štimlja i CIRHPB

- da se preduzimaju mere za otklanjanje problema prisustva pasa lutalica u dvorištu Institucije.

Centru za Integraciju i Rehabilitaciju Hroničnih Psihijatrijskih Bolesnika u Štimlje:

- Da rezidentima pruži redovne ginekološke usluge.
- Da se rezidentima vrše redovne laboratorijske analize.

S poštovanjem,

Hilmi Jashari
Ombudsperson